

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์
ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

เกีตฉวา บุญปรากฏ

สพอ

เลขหมู่	HCA45 215 ๗๑๓ 1543 ค. 1
Order Key	
Bib Key	203889
	8 พ.ย. 2543

ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
จากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2542

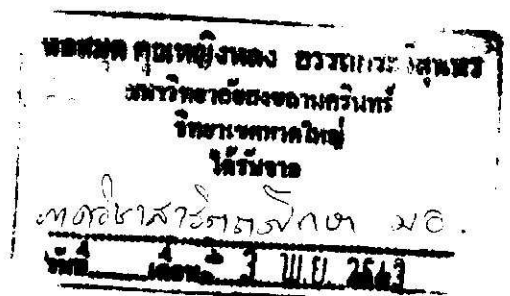
บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การเปลี่ยนแปลง และความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนศึกษาบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชน ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จาก 4 อำเภอ 3 จังหวัด จำนวน 351 คนวิธีเลือก

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ส่วนกิจกรรมที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์อยู่บ้างคือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การพักผ่อนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม ใช้น้ำเพื่อการทำนา และการประมง
2. เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา พบว่าสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ยังคงสภาพเหมือนเดิม ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้างคือ ชาวบ้านเข้าไปปลูกกระดุมมากขึ้น และแหล่งน้ำคั้นเงินขึ้น
3. ชาวบ้านส่วนใหญ่ มีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการประกอบอาชีพ ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อความขัดแย้งมากที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร และมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
4. หน่วยงานของรัฐมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องที่เข้าไปมีบทบาทได้แก่ การดูแลไม่ให้ประชาชนบุกรุกพื้นที่ การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร
5. เอกชนมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องที่เข้าไปมีบทบาทได้แก่ การส่งเสริมการรวมกลุ่มในหมู่บ้านเพื่อจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การให้คำแนะนำช่วยเหลือในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการประสานร่วมกับคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร
6. ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ แต่ต้องมีมาตรการในการควบคุม เช่น การห้ามจับนกโดยเด็ดขาด ส่วนการจับปลา การเลี้ยงวัว ควาย ควรให้เลี้ยงได้โดยต้องควบคุม

Abstract

The objectives of the research are as follows. First is aimed to investigate the usefulness of natural resource in terms of changing and conflicting. Second is aimed to investigate the role of state and private in managing the benefits of natural resource. Third is aimed to study the controlling of natural resource in Thale Noi Non-Hunting Area.

This research was employed both quality and quantity. The researcher collected data by observation and in-depth interviews. The samples of population are the public officials, workers from private organizations, leaders of the villages, and general population in Thale Noi Non-Hunting Area which are covered in four districts of three provinces. Three hundred and fifty-one households were interviewed.

The results of this research are found as follows.

Firstly, most of villagers do not get the benefits from the natural resources in Thale Noi Non-Hunting Area. Some activities such as tourist and recreation are commonly found. The other benefits for the villagers are ways of transportation, water for rice farm and fishery.

Secondly, it is found that the natural resource in Thale Noi Non-Hunting Area in the last five years had gradual change. The minor change was the growing Krajude and shortage of water.

Thirdly, most of villagers have a conflict for their career. The important factors in conflicting are the changing of natural resource and the controlling process of laws and regulations in Thale Noi Non-Hunting Area. These factors are significant at 0.05 level.

Fourthly, the public agencies have a minor role in managing the benefits of natural resources. These agencies have tried to solve the problem of encroachment by the villagers, to support the conservation of natural resources and to punish who are against the laws and regulation.

Fifthly, the private agencies have a minor role too. Their roles are to encourage the villagers to organize for working together, to support and to coordinate the villagers for sustainable activities of natural resources.

Sixthly, most villagers have an opinion in protecting natural resource in Thale Noi Non-Hunting Area such as controlling process in protecting birds, allowing for fishery, and taking care of cattle and water buffaloes by having an appropriate control.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
Abstract	(2)
คำนำ	(3)
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	5
แนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	10
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	11
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	13
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
กรอบแนวคิดในการวิจัย	20
3 ระเบียบวิธีวิจัย	22
การเลือกพื้นที่ในการวิจัย	22
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	22
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	26
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	26
การสร้างและการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	28
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	32
4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย	33
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา	33
สภาพทั่วไปของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	41
สภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	50
การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	52
ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	55
บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ	59
บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ	72
มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	74
5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	79
สรุปผลการวิจัย	79
อภิปรายผลการวิจัย	83
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก ก	94
ภาคผนวก ข	99

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนครัวเรือนและหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	23
2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา	25
3 จำนวน ร้อยละลักษณะด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่าง	35
4 จำนวน ร้อยละลักษณะด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง	39
5 ความหลากหลายของชนิดสัตว์แยกประเภทของถิ่นที่อยู่อาศัย ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	46
6 ลักษณะกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	50
7 ปัญหาจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	51
8 การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	52
9 ความขัดแย้ง ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	55
10 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและความขัดแย้งการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	57
11 ปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	58
12 บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	59
13 กิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	63
14 กิจกรรมส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	64
15 กิจกรรมการปราบปราม ป้องกัน ดูแลทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	65
16 บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	72
17 มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	75
18 ค่า IC ของแบบสัมภาษณ์	99

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	42
2 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	94
3 หน่วยพิทักษ์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	94
4 การใช้ประโยชน์พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในการทำนา	95
5 การเลี้ยงสัตว์ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	95
6 การทำนาทุ่งในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	96
7 กิจกรรมการนำเที่ยวชมนกน้ำในทะเลน้อยทางเรือ	96
8 วัชพืชในทะเลน้อยที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน	97
9 กระจูดวัตถุดิบที่ใช้จัดทำผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน	97
10 กิจกรรมเสริมรายได้โดยการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกระจูดสำหรับนักท่องเที่ยว	98
11 การจำหน่ายผลผลิตจากประมงพื้นบ้าน	98

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2518 มีเนื้อที่ประมาณ 281,625 ไร่ และเป็นหนึ่งในจำนวนพื้นที่ชุ่มน้ำ 42 แห่ง ของประเทศที่สหพันธ์นานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) ขึ้นบัญชีไว้ในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในภูมิภาคเอเชีย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2540 : 9)

ในเขตพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สํารวจพบสัตว์เลื้อยคลานชนิดประมาณ 10 ชนิด เช่น ลิงแสม เต่าปลา นากใหญ่ขนเรียบ และยังมีรายงานการพบโลมาหัวบาตร และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 8 ชนิด สัตว์เลื้อยคลานอีก 25 ชนิด ซึ่งรวมถึงเต่ากระอันที่ถูกจัดอยู่ในสภาพที่จะสูญพันธุ์ด้วย พันธุ์ปลาที่พบมีอย่างน้อย 45 ชนิด และในจำนวนนี้มี 4 ชนิดที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ คือปลากะทิง ปลาตุ๊กตา หัน ปลาตะกุ่มทุก และชนิดเด่นที่พบคือ ปลาตุ้ม ปลากระแห นอกจากนี้ยังมีการสำรวจพบกอยอย่างน้อย 187 ชนิด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจัดเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของนกน้ำ ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกกาบบัว ซึ่งพบว่าทำรังวางไข่ที่นี่เพียงแห่งเดียว นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งทำรังของนกกระสาแดง นกยางควาย นกกาน้ำเล็ก และนกแขวก ในฤดูหนาวจะพบนกอพยพที่สำคัญคือนกช้อนหอยขาว รวมไปถึงเป็ดแดง และเป็ดคับแค่นับหมื่นตัว ในทะเลน้อยสำรวจพบพันธุ์ไม้ น้ำ 78 ชนิด เช่น รูปถามิ กุ่ม กก ในบริเวณน้ำลึกพบพืชลอยน้ำ เช่น บัว ขึ้นอยู่กระจัดกระจายปะปนกับกระชูด นอกจากนี้พันธุ์ไม้ที่สำคัญคือ เติมน้ำจัดเป็นพันธุ์ที่พบเฉพาะที่ทะเลน้อยเท่านั้น ส่วนพืชบกที่พบในบริเวณพรุได้ถูกเปลี่ยนสภาพไปภายหลังจากการเกิดไฟไหม้ป่าครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2508 ทำให้เกิดสังคมพืชเสม็ดขึ้นทดแทนและขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อหน้าดินถูกเปิดมีถ้ำเกิดขึ้น ซึ่งเป็นตัวเร่งทำให้เสม็ดขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดินมีสภาพเป็นกรด น้ำเปรี้ยว สัตว์น้ำลดน้อยลง กระชูดถูกทำลายเป็นพัน ๆ ไร่ ที่ดินถูกจับจอง (นิคม ภูสกุลสุข และอัมพร แก้วหนู, 2537 : 25-27)

ในอดีตก่อนประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้จัดเป็นป่าพรุเสม็ดผืนใหญ่ที่สุดของประเทศ แต่ได้ถูกบุกรุกตัดไม้เสม็ดเพื่อการสร้างบ้าน และเป็นเชื้อเพลิงทำให้กลายเป็นทุ่งหญ้า และบางส่วนได้ถูกบุกเบิกทำนาซึ่งเป็นการทำลายแหล่งทำรังวางไข่ และพื้นที่ผสมพันธุ์ของสัตว์ป่าต่าง ๆ รวมทั้งมีการลักลอบล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารอีกด้วย

ปัจจุบันพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นแหล่งหาปลาที่สำคัญของชาวประมงที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ส่วนมากเป็นตาข่ายคักปลา ถอบ และเบ็ดราว ส่วนใหญ่ประชาชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน โดยพื้นที่ทำนา ทำสวน หรือแม้แต่ว่าที่อยู่อาศัยบางส่วนไม่มีเอกสารสิทธิ์ และอยู่ภายในบริเวณเขตห้ามล่าฯ มีประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพเลี้ยงวัว ควาย โดยอาศัยพื้นที่ทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ 3 แห่ง บริเวณทางตอนเหนือ ตะวันออกและใต้รวมพื้นที่ประมาณ 2 หมื่นไร่ และอาชีพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การทำเครื่องจักสานจากกระจูด ซึ่งได้กระทำต่อเนื่องสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุ โดยสมัยก่อนเป็นการเก็บกระจูดจากธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันเมื่อกระจูดเหลือน้อยลงได้มีการทำนากระจูดขึ้นในหลายพื้นที่ (นฤทธิ์ คงสุวรรณ, 2540 : 14-16) รวมพื้นที่ประมาณ 8,300 ไร่ การใช้ประโยชน์พื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีความหลากหลายก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (กรมป่าไม้, 2540)

1. ทรัพยากรประมงลดลง เนื่องจากการประกอบอาชีพที่ใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำวัยอ่อน การคืนเงิน และการมีวัชพืชน้ำพวกผักคตบงกช เป็นเหตุให้แหล่งอาศัยของสัตว์น้ำมีน้อยลง การเผาป่าพรุเพื่อจับเต่า งู มาเป็นอาหารซึ่งกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ
  2. การขยายตัวของชุมชนบุกรุกพื้นที่เข้าไปถือครองที่ดินบริเวณ การบุกรุกเข้าไปปลูกกระจูดทำนา การมีโครงการพัฒนาของรัฐ เช่น การก่อสร้างถนนตัดผ่านป่าพรุ
  3. ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร โดยกรมชลประทานต้องการขุดลอกร่องน้ำ เพื่อเป็นแนวคลองชลประทานและชาวบ้านต้องการให้ขุดลอกทะเลน้อยบางส่วนเพื่อให้เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ และการสัญจรทางน้ำสะดวกขึ้น แต่กรมป่าไม้ต้องการอนุรักษ์นกและสัตว์ป่าบางชนิด ความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และประมงจังหวัด เกี่ยวกับการเปิด-ปิดเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะ
  4. การทำลายแหล่งทำรัง วางไข่ และที่อยู่อาศัยของนกน้ำและสัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพประมง การเลี้ยงวัว ควายที่เจ้าของปล่อยให้หากินโดยอิสระ การเผาหญ้าเพื่อล่าเต่า การจับนกมาเป็นอาหาร เส้นทางเดินเรือบางช่วงจะรบกวนสัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ
- จากสภาพการเปลี่ยนแปลง ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและความสำคัญ of เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของรัฐและเอกชน ในการจัดการการใช้ประโยชน์ และการหามาตรการต่าง ๆ เพื่อลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร โดยมีให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกและสัตว์ชนิดต่างๆ ตลอดจนชาวบ้านที่อยู่โดยรอบบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยสามารถพึ่งพาทรัพยากรเหล่านั้นได้ อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
2. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา
3. ศึกษาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
4. ศึกษาบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
5. เพื่อเสนอแนะมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และหมู่บ้านที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของหัวหน้าครัวเรือน ตลอดจนศึกษาบทบาทหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ปีการศึกษา 2542 (ตุลาคม 2541-กันยายน 2542)

นิยามศัพท์เฉพาะ

หน่วยงานของรัฐ หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการใช้ประโยชน์ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหน่วยพิทักษ์ป่าคลองยวน หน่วยพิทักษ์ป่าแหลมดิน หน่วยพิทักษ์ป่าควนจีเสียน หน่วยพิทักษ์ป่าบ้านพาน หน่วยพิทักษ์ป่าควนเคื่อง ประมงอำเภอ ประมงจังหวัด โครงการชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

องค์กรเอกชน หมายถึง หน่วยงาน กลุ่มประชาชน โครงการ ชมรม ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และยังมีบทบาทในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

การจัดการ หมายถึง การผสมผสานและการประสานทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นไปในลักษณะที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างได้ผลดีที่สุด (ระวัง เนตร โพรธีแก้ว, 2528 : 34)

การใช้ประโยชน์ หมายถึง แนวความคิดในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ

การจัดการการใช้ประโยชน์ หมายถึง วิธีดำเนินการหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งประกอบด้วยแหล่งน้ำ แหล่งดิน พรรณไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งประชาชนได้ใช้พึ่งพาในการดำรงชีวิต

บทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร หมายถึง การดำเนินการหรือจัดกิจกรรมของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย หมายถึง เขตที่กำหนดขึ้นเพื่อห้ามล่าสัตว์ป่า โดยมีพื้นที่ประมาณ 285,625 ไร่ หรือประมาณ 457 ตารางกิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยตั้งทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยบริเวณหมู่ที่ 2 ตำบลพนาผางสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เป็นป่าพรุน้ำจืด มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดปี ประกอบด้วยทะเลน้อย หนองบึง คลอง ทางน้ำ ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ป่าราโพ ป่ากก ป่าปรีอ ป่ากระจูด ป่ากระจูดหนู ป่าไม้เสม็ดขาว ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณพืช พรรณสัตว์ ได้แก่ ปลา ปู กุ้ง หอย และนกน้ำ ประชากรโดยรอบพื้นที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม และประกอบอาชีพหลักในการทำประมงพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพอื่นอีก เช่น อาชีพทำนาข้าว ทำนากระจูด การทำหัตถกรรม และการเลี้ยงสัตว์จำพวกวัว ควาย (กรมป่าไม้, 2540)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรและความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยอันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐ และเอกชนในการวางแผนและกำหนดนโยบายที่จะสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม และยั่งยืน

2. เป็นแนวทางในการหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” (Role) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในแง่มุมต่าง ๆ ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2526 : 453) ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การกำหนดหน้าที่ที่กำหนดไว้

อุทัย หิรัญโต (2519 : 120) ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ หรือการแสดงออกของคน ซึ่งบุคคลอื่นคาดคิด หรือคาดหวังว่าเขาจะกระทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง การที่ประชาชนคาดหวังให้เขากระทำอย่างนั้น เพราะถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของเขาเป็นมาตรฐาน

ซุคา จิตพิทักษ์ (2528 : 61) ได้อธิบายบทบาทไว้ 2 ความหมายดังนี้ ความหมายแรก พิจารณาด้านโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงลักษณะและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ความหมายที่สอง พิจารณาด้านการปฏิบัติต่อกัน ซึ่งหมายถึง การกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำอย่างมีแบบแผน โดยผ่านการเรียนรู้มาก่อนว่า สถานการณ์เช่นใดสมควรปฏิบัติอย่างไร ซึ่งบทบาทในลักษณะนี้คือ ความคาดหวังที่บุคคลอื่นคาดหวังไว้ว่า บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรจะทำหรือแสดงพฤติกรรมเช่นใดออกมาในสถานการณ์นั้น ๆ

ยนต์ ชุ่มจิต (2528 : 55) ได้อธิบายไว้ว่า บทบาทหมายถึงภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานการณ์ของบุคคล

ฉรงค์ เสงี่ยมประชา (2538 : 89) กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานการณ์ บทบาทจึงเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

โคเฮน (Cohen, 1979 : 35) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่ถูกคาดหวังว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องปฏิบัติ ซึ่งจะสอดคล้องกับอาร์กิล (Argyle, 1981 : 165) ที่กล่าวว่า บทบาทเป็น พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องและคาดหวังโดยผู้อยู่ในตำแหน่งนั้น

ยอร์เบอร์ก (Yorburg, 1982 : 164) อธิบายว่า บทบาทหมายถึง สิทธิและพันธะของคนที่ครองสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากความหมายบทบาทในแง่ต่าง ๆ ของนักวิชาการสามารถสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งปฏิบัติตามสถานภาพที่เขาเป็นอยู่ ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในสังคมนั้น ๆ อีกด้วย

2. ประเภทและความสำคัญของบทบาท

สทวน สุทธิเลิศอรุณ (2522 : 411) ได้แบ่งประเภทของบทบาทไว้ 5 ประเภทคือ

1. บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Roles) เป็นบทบาทที่สังคมหรือกลุ่มได้กำหนดพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่ง
2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Roles) เป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้อื่นคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ ซึ่งอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดก็ได้
3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Roles) เป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิดและถือว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่
4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Roles) เป็นพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาให้เห็น
5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Roles) เป็นรูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติของผู้อยู่ในตำแหน่ง

สุพิศวง ธรรมพันทา (2540 : 66) ได้อธิบายไว้ว่าบทบาทมีความสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. บทบาทเป็นหน้าที่หรือการแสดงออกของบุคคลตามความคิดหรือความคาดหวัง เมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ของสังคมหนึ่ง โดยยึดถือฐานะและหน้าที่ทางสังคมที่กำหนดไว้ในบรรทัดฐานเป็นพื้นฐานของความถูกต้องและความสมควรของบทบาทนั้น ซึ่งมีผลให้บุคคลตัดสินใจแสดงบทบาทได้ง่ายขึ้น เมื่อต้องเกี่ยวข้องหรือสมาคมกับบุคคลอื่น
2. เมื่อบุคคลปฏิบัติตามบทบาททางสังคมดังที่ระบุไว้ในบรรทัดฐาน ระบบความสัมพันธ์ต่อกันในสังคมจะเป็นแนวทางเดียวกัน เกิดความเป็นระเบียบและความสงบภายในสังคม บุคคลที่ฝ่าฝืนหรือไม่กระทำได้กล่าวจะได้รับการลงโทษจากสังคมตามบทลงโทษนั้น ๆ การทำตามบทบาทที่คาดหวังย่อมได้รับการยอมรับและการส่งเสริมจากสังคม บุคคลจึงสามารถอยู่ร่วมกลุ่มได้ด้วยดี

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน ในชีวิตจริงบุคคลแต่ละคนจะมีหลายบทบาท (Role-set) ทั้งนี้การแสดงบทบาทหลักจะขึ้นอยู่กับตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลนั้น ๆ (ถวิล ธารา โภชน์, 2532 : 34) บทบาทจะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อสถานภาพเปลี่ยนไป (ซุคา จิตพิทักษ์, 2528 : 61) ซึ่งสถานภาพจะเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับแห่งสิทธิและหน้าที่ สถานภาพ

จะกำหนดว่าคุณคนนั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างไร มีหน้าที่ต่อสังคมอย่างไร ซึ่งการแสดงบทบาทจะต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมด้วย สจวน สุทธิเลิศรุณ (2522 : 411) ได้อธิบายไว้ว่า บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง
2. พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้นั้นจะต้องพหุเหมาะแก่กับลักษณะเฉพาะของตน
3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

4. ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น

การที่บุคคลจะแสดงบทบาทอะไรออกมาเมื่อสังคมได้เสนอบทบาทให้เขา ซึ่งพฤติกรรมของคนที่ได้รับขึ้นอยู่กับบทบาทที่ถูกกำหนด และการแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ นั้นจะขึ้นอยู่กับบทบาทอื่น ๆ ด้วย

บิดเดิลและ โทมัส (Biddle and Thomas, 1966 : 96) กล่าวว่าระบบสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วยขอบข่ายของตำแหน่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน ซึ่งบุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้นจะมีบทบาทแตกต่างกัน ขอบข่ายสังคมส่วนบุคคลประกอบด้วยบทบาทต่าง ๆ ที่จะกระทำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจของแต่ละบุคคล รวมถึงกฎ ระเบียบสังคม และวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมได้กำหนดไว้ นอกจากนี้การแสดงบทบาทยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่นที่อยู่ในสังคมเดียวกันอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าการแสดงบทบาทของบุคคลไม่เพียงแต่การพยายามแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับ ความคาดหวังทางสังคมแล้ว ยังต้องริเริ่มสร้างสรรค์ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ที่บุคคลนั้นมีต่อบุคคลอื่นด้วย ซึ่งจะพบว่า การแสดงบทบาทนอกจากจะตอบสนองต่อความคาดหวังทางสังคมในแต่ละสถานการณ์แล้วยังทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวอีกด้วย

แนวคิดทฤษฎีบทบาทสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะคือ

1. แนวโครงสร้างสังคม (Social Structure) ที่มุ่งเนื้อหา (Content) โครงสร้างและหน้าที่ของสถานภาพทางสังคม การจัดระเบียบและผลของบทบาทต่อระบบ กล่าวคือ บทบาทจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในสังคม ถูกคาดหวังว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าไปดำรงในสถานภาพนั้นจะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้ และบุคคลอื่น ๆ ก็คาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยม บรรทัดฐานที่กำหนดให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้น

Parsons ได้นำแนวคิด การกระทำทางสังคม (Social Action) วิเคราะห์การกระทำระหว่างกันขององค์ประกอบย่อยของระบบสังคม ซึ่ง Turner (1982 : 40-43) อธิบายว่าการกระทำทางสังคมประกอบด้วย การกระทำระหว่างกันของผู้กระทำ สถานการณ์ จุดมุ่งหมาย วิธีการ และแนวคิดของผู้กระทำ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ดังนี้

ผู้กระทำ หมายถึง บุคคลผู้มีประสบการณ์และสามารถควบคุม สถานการณ์ วิธีการ เพื่อให้สามารถไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้

สถานการณ์ หมายถึง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จัก และมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมายและการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

จุดมุ่งหมาย หมายถึง สิ่งที่ผู้กระทำต้องการให้ไปสู่เป้าหมาย

วิธีการ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้กระทำเลือกใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างทางสังคม

แนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น ๆ

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าการที่บุคคลจะปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาทในระบบสังคมได้ในสถานการณ์นั้น ๆ จะต้องมีค่านิยม หรือแนวความคิด ความเชื่อที่ได้ยึดเหนี่ยวผูกพันระหว่างบุคคลในสังคม

นอกจากนั้นกระบวนการกระทำต่าง ๆ จะต้องเกิดขึ้นเพื่อให้สังคมเกิดการจัดระเบียบ อันจะทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ระบบการติดต่อ มีภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการเกิดการกระทำระหว่างกัน

2) ระบบการรักษาขอบเขตของสังคม เป็นการควบคุม รักษาความสมดุลในสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ

3) ระบบบุคลิกภาพ วัฒนธรรมและสังคม เป็นระบบที่เกื้อกูลสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

4) การควบคุมทางสังคม เพื่อมิให้สมาชิกฝ่าฝืนบรรทัดฐานในสังคม

5) ระบบการจัดเวลา เป็นตัวถ่ายทอดเจตนารมณ์ของสมาชิกในสังคมไปยังสมาชิกรุ่นต่อ ๆ

ไป

6) ระบบมีสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบัน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลยอมรับค่านิยม ความเชื่อ และซึมซาบในบุคลิกภาพ ทำให้มีการบูรณาการรวมหน่วยระหว่างระบบบุคลิกภาพ และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ด้วยการมีระบบลงโทษและให้รางวัล ทำให้เกิดการเป็นสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบันขึ้น

2. แนวปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ให้ความสำคัญกับกระบวนการ (Process) ซึ่งบุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่า บุคคลอื่นให้ความหมาย และความคาดหวังกับตนเองอย่างไรในการที่จะมีบทบาทในสังคม อันเกิดจากการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน

ตามแนวความคิดนี้ สังคมต้องมีบุคคลในตำแหน่งแสดงบทบาทต่าง ๆ กัน เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมในการดำเนินชีวิตของบุคคล ตามฐานะและบทบาท ต้องเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของสังคม ฐานะและบทบาทของคนหนึ่งย่อมสัมพันธ์กับฐานะและบทบาทของคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดบทบาทไว้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

ซูลา จิตพิทักษ์ (2528 : 62-63) กล่าวถึงการศึกษายบทบาทเพื่อให้เข้าใจถึงความขัดแย้งทางบรรทัดฐานของสังคม และสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ทางสังคม จึงควรทำความเข้าใจบทบาทที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของความรู้ ความเข้าใจ 2 ประการคือ ประการแรกด้านสิ่งเร้าจากการติดต่อเกี่ยวข้องของบุคคลกับพฤติกรรมปกติของบุคคลอื่น ประการที่สอง ด้านการตอบสนองจากแนวโน้มของการแสดงออกของบุคคลนั้น กับลักษณะของการแสดงออกตามตำแหน่งเฉพาะในสังคม

2. การรับรู้ในบทบาท (Role Perception) บทบาทแต่ละบทบาทมีความสัมพันธ์กันในระบบสังคม การกระทำตามบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจของปัจเจกบุคคล การแปลความหมาย รวมทั้งคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล สิ่งเหล่านี้กำหนดให้บุคคลรับรู้หรือแสดงบทบาทแตกต่างกันออกไปตามลักษณะอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ ประสบการณ์เดิม การอบรมฝึกฝน ความพึงพอใจ นอกจากนี้ยังรวมถึงสภาพทางกายและจิตใจของบุคคลที่ดำเนินบทบาทนั้น

3. การขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) บุคคลที่มีสถานภาพมากกว่าหนึ่งสถานภาพในสถานการณ์หนึ่ง ๆ บทบาทที่จะต้องกระทำจึงมีมากกว่าหนึ่งบทบาท ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งสับสน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททั้งหลายนั้นขัดแย้งกัน ซึ่งสร้างความลำบากใจที่จะต้องเลือกกระทำ หรือตัดสินใจแสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่งเพื่อให้ราบรื่น

4. ปัญหาของบุคคลและสังคมที่เกิดจากการแสดงบทบาท

การแสดงบทบาทของบุคคลสามารถเกิดปัญหาได้หลายประการดังนี้ (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2540 : 67-68)

1. ปัญหาที่เกิดจากผู้สวมบทบาท (Role Impairment) เมื่อบุคคลแสดงบทบาทไม่ดี ถึงแม้จะมีการกำหนดบทบาทไว้อย่างชัดเจนและแน่นอนก็ตาม โดยผู้แสดงบทบาทรู้สึกว่าจะไม่สามารถทำตามบทบาทของตนได้ ซึ่งอาจมาจากขาดความเคยชิน หรือไม่เข้าใจบทบาทของตนดีพอ ทำให้การแสดงบทบาทไม่ชำนาญ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายและเป็นภัยต่อบุคคลอื่นได้

2. ความสับสนของบทบาท (Role Conflict) ทั้งที่ผู้สวมบทบาทดีพร้อม แต่สังคมกำหนดบทบาทไม่ดี ซึ่งอาจเกิดจากการกำหนดบทบาทไว้มองไม่ชัดเจน หรือมีบทบาทที่ให้เลือกปฏิบัติได้แตกต่างกันหลายทาง เช่น ในสถานการณ์ที่คนไทยรับวัฒนธรรมตะวันตกที่มีบรรทัดฐานทางความคิด และการปฏิบัติในเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน คนจึงเลือกปฏิบัติต่างกันออกไป นอกจากนี้การที่ต้องเลือกแสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่ง เพราะในขณะนั้นบุคคลมีสถานภาพมากกว่าหนึ่งสถานภาพที่มีบทบาทแตกต่างกันและขัดแย้งกันด้วย ประกอบกับบางครั้งสังคมไม่ได้กำหนดบทบาทให้ หรือบุคคลไม่รู้ว่าจะแสดงบทบาทใดคนมีอยู่นั้นควรปฏิบัติอย่างไร ทำให้ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะแสดงบทบาทใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

3. ปัญหาเกิดจากการละเมิดบทบาท (Role Violation) เนื่องจากบุคคลไม่ปฏิบัติตามบทบาทอันชอบของตน แต่กลับไปปฏิบัตินอกแบบแผน เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน

4. ความเครียดเกี่ยวกับบทบาท (Role Strain) บุคคลจะเกิดความเครียดเนื่องจากการแสดงบทบาท เพราะต้องการแสดงเพียงบทบาทหลักเท่านั้น แต่สถานการณ์จริงบุคคลจำเป็นต้องฝืนแสดงบทบาทรองอีกด้วย

แนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เกษม จันทรแก้ว (2536 : 32) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าจัดการไว้ดังนี้ การจัดการ (Management) หมายถึง “การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ” ซึ่งการที่จะดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพดังกล่าว ต้องมีการกำหนดขบวนการหรือขั้นตอน รวมทั้งกำหนดขนาดและทิศทางของขบวนการให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการไม่ผิดพลาด

โรจน์จรรย์ คำนสวัตต์ (2540 : 1-3) กล่าวว่า แนวคิดพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมี 3 แนวทางคือ

1. แนวทางที่พัฒนามาจากความเชื่อในเรื่องของการอนุรักษ์ เป็นแนวทางที่สนใจเฉพาะด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหรือระบบนิเวศเป็นหลัก (Deep Ecology หรือ Biocentric Paradigm) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกับแนวคิดของการอนุรักษ์ (Conservation) ในยุคแรก ๆ ส่วนในปัจจุบันนักสิ่งแวดล้อมที่มีพื้นฐานทางนิเวศ เช่น นักวิชาการด้านป่าไม้ นักพฤกษศาสตร์ และนักชีววิทยาจำนวนหนึ่ง ยังคงให้ความสำคัญกับแนวทางนี้ แม้ว่าจะยอมรับความสำคัญของการพัฒนามากขึ้นก็ตาม

2. แนวทางพัฒนาที่มาจากความเชื่อในเรื่องการพัฒนาและเทคโนโลยี เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นหลัก เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับการอนุรักษ์ยุคแรก ๆ ซึ่งได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรบางประเภท เช่น ป่าไม้ และการปีโตรเลียม

3. แนวทางการพัฒนาที่มาจากการประสมประสานการอนุรักษ์และการพัฒนา เป็นแนวคิดที่ยอมรับว่าการพัฒนาเป็นกิจกรรมที่จำเป็น ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับว่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาและจะต้องมีการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้พัฒนาขึ้นเป็นแนวคิดสากลที่เรียกว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

วินัย วีระพัฒนานนท์ (2538 : 139-141) ได้อธิบายแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้องค์กรประชาชนและองค์กรเอกชน มีบทบาทในการกำหนดโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการติดตามดูแลและประเมินผลโครงการ

2. จัดการควบคุม ดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามแผน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว โดยเน้นการจัดงบประมาณ และกำลังเจ้าหน้าที่พิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ และการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน และการประเมินผลการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างเปิดเผยเป็นระยะ ๆ

3. ลดความขัดแย้ง ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต

4. นำมาตรการการเงินการคลัง เข้าช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

5. จัดระบบข้อมูลธรรมชาติ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

6. เร่งรัดการออกพระราชบัญญัติ เพื่อรองรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากแนวคิดและหลักการดังกล่าว ย่อมต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน ซึ่งต้องช่วยกันในการวางแผนการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนตลอดไป

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

คณะอนุกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (2539) ได้มีนโยบาย มาตรการ และแผนปฏิบัติการการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในความสำคัญ และคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยให้หน่วยงานภาครัฐ กำหนดบทบาทดังนี้

1.1 ประสานความร่วมมือในการวางแผนดำเนิน โครงการส่งเสริมให้เกิดความตระหนัก และมีจิตสำนึกในความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.2 ให้มีศูนย์เผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารด้านคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.3 เปิดโอกาสให้สาธารณชนทราบถึงนโยบายและมาตรการของรัฐ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาและประเมินผลการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

1.4 ใช้กระบวนการทางการศึกษาปลูกจิตสำนึก

1.5 ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่ชุ่มน้ำ

2. การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ และการประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

2.1 ให้ดำเนินการศึกษา สำรวจ และจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศ

2.2 จัดทำแผนการจัดการพื้นที่ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ได้อย่าง

ยั่งยืน

2.3 ประสานการดำเนินงานตามนโยบาย มาตรการ และแผนการจัดการระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เพื่อให้มีความสอดคล้องอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือในการอนุรักษ์ ปกป้อง และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำระหว่างภาครัฐ และเอกชน

3. เสริมสร้างสมรรถนะและอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3.1 จัดประชุม สัมมนา และฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

3.2 สนับสนุนงบประมาณ เพื่อการฝึกอบรม และดูงานด้านการอนุรักษ์ และการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อเพิ่มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์แก่ผู้เกี่ยวข้อง

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษา และวิจัยเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำมาจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

4.1 การจัดทำแผนหลักการวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ และการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

4.2 ดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายระบบข้อมูลงานวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำ

5. กำหนดเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์และสิทธิในการถือครองที่ดินในพื้นที่ชุ่มน้ำ

5.1 ควบคุมดูแล ป้องกันการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

5.2 การติดตาม และตรวจสอบการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเคร่งครัด

5.3 ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ชุ่มน้ำโดยเคร่งครัด

6. ส่งเสริมการใช้มาตรการทางกฎหมาย และเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

6.1 บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำโดยเคร่งครัด รวมทั้งการทบทวนปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพ และเอื้ออำนวย

6.2 ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้

7. ส่งเสริมความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำระหว่างประเทศ

7.1 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศและในระดับนานาชาติ

7.2 แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยีการจัดการและการศึกษาดูงาน

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

บทบาทขององค์กรเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับกว้างตามความเห็นของสมิทธิและฟรีดแมน (Smith and Freedman, 1972 : 315) มีดังนี้

1. บทบาทในการปรับตัว (Adaptation) หมายถึง วิธีการที่จะทำให้ความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม และการหาประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ และทรัพยากรอันจำเป็นแก่สังคม แล้วนำไปทำประโยชน์ให้สังคมส่วนรวม การปรับตัวมีความสำคัญเนื่องจากสังคมประกอบด้วยหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีอิทธิพลต่อกัน อีกทั้งธรรมชาติยังต้องมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงเกิดความจำเป็นต่อการปรับแต่ละหน่วยของสังคมให้เข้าหาซึ่งกันและกัน และให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อความอยู่รอดของสังคม

2. บทบาทในการธำรงรักษาความเป็นองค์กร (Pattern Maintenance) หมายถึงรูปแบบที่ทำให้เกิดการรักษาระบบค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม การอบรมขัดเกลาทางสังคม และการฝึกอบรมสมาชิกของสังคมแต่ละคนให้ปฏิบัติหน้าที่อันจำเป็นแก่สังคม การธำรงรักษาความเป็นองค์กรมีความสำคัญเนื่องจากในสังคมย่อมมีหน่วยต่างๆที่ขัดแย้งกัน การขัดแย้งกันทั้งในแง่ของสมาชิกแต่ละบุคคล ตลอดจนในระบบย่อยทุกระบบ อันเป็นเหตุให้หน่วยย่อยแต่ละหน่วย และสังคมส่วนรวมไม่สามารถคงสภาพอยู่ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่แต่ละหน่วยของสังคมจะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา เพื่อความอยู่รอดของตนเองและสังคมส่วนรวม

3. บทบาทที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) ในฐานะผู้ระดมทรัพยากรและกำหนดทิศทางกิจกรรมของสังคมให้มุ่งไปสู่ทิศทางของเป้าหมายที่สังคมกำหนด นอกจากนั้นยังต้องกำหนดว่าเป้าหมายใดเป็นเป้าหมายที่จะต้องทำก่อนหลัง ทั้งนี้การที่องค์กรจะบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องไม่ขัดกับความประสงค์และความสามารถของสมาชิกในสังคม

4. บทบาทในการบูรณาการ (Integration) หมายถึง การเชื่อมโยงและประสานกับหน่วยต่าง ๆ ในสังคม เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม

ส่วนเลขา ไพริพินาส (2523 : 29-37) ได้กล่าวถึง บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในแง่ของการพัฒนาชุมชน ซึ่งต่างจากของสมิทธิและฟรีดแมนซึ่งกล่าวถึงบทบาทในระดับกว้าง ดังนี้

1. องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถมีบทบาทถึงประชาชนจากระดับพื้นฐาน (Grass Root) ของประเทศให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานของคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ให้ข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้แก่ชุมชน ตลอดจนช่วยเสริมการดำเนินงานและประเมินงานของรัฐบาล

3. สามารถทดลองแนวความคิดแปลกใหม่ในการพัฒนาได้ ทั้งนี้เพราะมีความอิสระคล่องตัวสูงกว่าราชการในการดำเนินงาน และหลังจากที่มีการทดลองดำเนินงานแล้วยังสามารถชักชวน แนะนำเผยแพร่ผู้ที่ต่าง ๆ ได้

4. สามารถระดมทรัพยากรส่วนอื่นมาใช้ในการพัฒนานอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน เช่น แหล่งทุน ผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งต่าง ๆ เพราะมีองค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กรที่ให้เงินช่วยเหลือแก่องค์กรพัฒนาเอกชนมากกว่าผ่านทางรัฐบาล เพราะตระหนักดีว่าเงินจะถึงมือประชาชนมากกว่าทางรัฐบาล

5. สามารถกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเคลื่อนไหว ได้ง่ายกว่าหน่วยงานของรัฐ ในการจัดกิจกรรมตามโครงการให้สำเร็จ โดยอาศัยการกระตุ้นประชาชนให้เกิดความร่วมมือ

6. สามารถกระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรับผิดชอบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้

7. องค์กรพัฒนาเอกชนมีอิสระสูงในการทำงาน และสามารถสนองความต้องการของชุมชนที่ทำงานอยู่ได้มากกว่า

พิพัฒน์สร เศรษฐบุตร (2525 : 78-82) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรเอกชนในการพัฒนาชนบทโดยกระบวนการพัฒนาชุมชนพบว่า องค์กรเอกชนมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทในการค้ำประชาชนของประเทศ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานของตน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทในการให้ข้อเท็จจริงและความเชื่อถือได้ของชุมชน ตลอดจนช่วยดำเนินงาน และประเมินผลงานของรัฐบาล

3. บทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเคลื่อนไหว เพื่อให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ของรัฐเพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของตนได้

อังคณา อาคมียะนันท์ (2529 : 69-71) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการผลักดันส่งเสริมให้เกิดองค์กรประชาชนที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนพบว่า องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทที่สำคัญ 4 ด้าน คือบทบาทในการปรับตัว บทบาทในการเป็นผู้กระตุ้น บทบาทการระดมทรัพยากร และบทบาทในการประสานงาน

วานาซิง (Wanasinghe, 1978 : 320-321) ได้อธิบายถึงบทบาทขององค์กรชาวนาในกระบวนการพัฒนาไว้ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้ระบุความต้องการ (Identifier) หมายถึงเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและยุทธวิธีทางการพัฒนาชนบท

2. บทบาทในฐานะผู้กระตุ้น (Agitator) เพื่อให้เป้าหมายที่กำหนดประสบผลสำเร็จ

3. บทบาทในฐานะผู้วางแผน (Formulator) กิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา

4. บทบาทในฐานะผู้ระดมทรัพยากร (Resource Mobilizes) เป็นการระดมทรัพยากรอันเป็นปัจจัยภายในท้องถิ่น ได้แก่ เงิน แรงงาน รวมทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ งบประมาณ

5. บทบาทในฐานะผู้จัดการ (Organizer) เพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ด้านต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาแนวความคิดจากหลายแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรเอกชน ผู้วิจัยสามารถสรุปบทบาทขององค์กรเอกชนได้ดังนี้

1. บทบาทในการปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การทำตนให้เข้ากับชาวบ้าน สร้างความไว้วางใจให้กับชาวบ้าน ตลอดจนการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมภายในชุมชน เพื่อประโยชน์ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา และการได้รับความร่วมมือจากชุมชน

2. บทบาทในฐานะผู้กระตุ้น (Agitator) หมายถึง บทบาทการเป็นผู้กระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการมองเห็นสถานการณ์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาหาร่วมกัน

3. บทบาทในการเป็นผู้ระดมทรัพยากร (Resource Mobilizes) หมายถึง การระดมทรัพยากรอันเป็นปัจจัยในชุมชน ได้แก่ เงิน แรงงาน และปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ เงินทุนจากแหล่งทุนทั้งในและต่างประเทศ และความรู้

4. บทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) หมายถึง การเชื่อมโยง ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐ และเอกชน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน และยังได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

1. ความหมายของความขัดแย้ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2526) ได้อธิบายความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนใจ และความหมายของคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือไม่ลงรอยเดียวกัน ค้านไว้ทานไว้

มาร์ช และ ไชมอน (March and Simon, 1958 : 42) กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นความล้มเหลวของกลไกขั้นพื้นฐานในการตัดสินใจของบุคคลที่มีประสบการณ์ต่างกันในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องตัดสินใจ

ฟิลลิปส์ (Fillely, 1975 : 4) กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างที่เกิดขึ้นจะเป็นในเรื่องของการรับรู้มากกว่าที่เกิดขึ้นจริง

คาทซ์และคาห์น (Katz and Kahn, 1978 : 649-650) อธิบายว่าความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือระหว่างประเทศ ตั้งแต่ 2 ฝ่าย หรือมากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป โดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะป้องกัน หรือยับยั้งค้ำเพื่อผลบางอย่าง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้าน

ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ อาจเป็นคำพูดหรือไม่ใช้คำพูด แสดงออกโดยพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตราย ค่อค้าน

ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน หรือพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความเข้าใจแตกต่างกัน

2. สาเหตุของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ปกติในสังคมมนุษย์ เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเผชิญ โดยมีสาเหตุของความขัดแย้ง 3 กลุ่มคือ (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2542 : 435-438)

1. องค์ประกอบด้านบุคคล เป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ได้แก่ ภูมิหลังของแต่ละคนที่แตกต่างกันทางด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม แบบฉบับ การรับรู้ และความรู้สึกของแต่ละบุคคล
2. องค์ประกอบทางการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การสื่อสารไม่ดี ไม่มีคุณภาพ เป็นเหตุทำให้เกิดความเข้าใจผิด ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในที่สุด
3. สภาพขององค์กรที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ได้แก่ การมีทรัพยากรที่จำกัด ความคลุมเครือ กฎเกณฑ์ที่เข้มงวด การแข่งขัน และการมีข้อยกเว้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุของความขัดแย้งแทบทั้งสิ้น

3. ยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

โดยทั่วไปแล้วยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมีหลายรูปแบบ แต่ละแบบมีทั้งข้อดีข้อเสีย ดังนั้นจึงต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นและตามมา ยุทธศาสตร์แต่ละแบบมีสาระสำคัญดังนี้ (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2542 : 448-457)

1. กลยุทธ์การแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบแพ้-ชนะ (Win-lose Strategy) คนโดยมากมองเห็นการขัดแย้งเป็นการต่อสู้เพื่อเอาชนะกัน ดังนั้นแต่ละฝ่าย จึงทำทุกอย่าง และใช้ทุกวิธี เพื่อที่จะให้ฝ่ายตนชนะ แต่ละฝ่ายจะระดมความคิดและวางแผน โดยมุ่งไปที่การเอาชนะคู่ต่อสู้ แต่ละฝ่ายต้องการเอาประโยชน์มากที่สุด หรือได้รับส่วนแบ่งหรือทรัพยากรให้มากที่สุด

เนื่องจากการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบแพ้-ชนะ จะมีเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นที่เป็นผู้ชนะ ผู้แพ้จึงมักไม่พอใจการแก้ไขความขัดแย้งแบบนี้ จึงเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งต่อไปอีกอย่างน้อยที่สุด ฝ่ายแพ้จะรู้สึกเสียหน้า และจะไม่ลืมความขัดแย้งนั้น ๆ

ส่วนดีของการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบนี้ อยู่ที่ฝ่ายชนะจะได้รับผลประโยชน์เต็มตามที่มุ่งหวัง การตัดสินใจเป็นไปอย่างเด็ดขาดและรวดเร็ว ไม่ยืดเยื้อ เหมาะสำหรับผู้บริหารที่มีอำนาจตามตำแหน่งอย่างแท้จริง หรือเมื่อสถานการณ์ขัดแย้งอยู่ในขั้นวิกฤต หรือไม่มีความปลอดภัยหากไม่มีการรู้แพ้ รู้ชนะ

หรือเหมาะสำหรับกรณีที่มีเวลาสั้นและจำกัด การแก้ปัญหาแบบแพ้-ชนะ อาจทำได้ผลในระยะสั้น และฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากกว่า แต่หากใช้วิธีแก้ปัญหาแบบนี้บ่อย ๆ แล้ว ในระยะยาวทั้งสองฝ่ายจะขาดทุน

แม้ว่าการแก้ปัญหาแบบแพ้-ชนะ จะมีผลคืออยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่่มักจะเกิดผลในทางลบ การแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบแพ้-ชนะ จะเปรียบเสมือนยาพิษที่ไปทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และทำลายประสิทธิภาพขององค์กร การแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบแพ้-ชนะ จะเห็นว่าฝ่ายหนึ่งแพ้ ฝ่ายหนึ่งชนะ แต่หากพิจารณาให้รอบคอบแล้ว จะเห็นว่าทั้งสองฝ่ายต่างเป็นผู้แพ้ด้วยกันทั้งสิ้น

2. กลยุทธ์การแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบแพ้-แพ้ (Lose-Lose Strategy)

การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่พบมากอีกวิธีหนึ่งคือ แบบประนีประนอม หรือแบบแพ้-แพ้ ความขัดแย้ง แบบนี้เกิดจากความคิดที่ว่าสถานการณ์ขัดแย้งเกิดจากทรัพยากรมีจำกัด แต่ละฝ่ายจะพอใจ หากได้รับการแบ่งทรัพยากรที่เป็นธรรม แม้ทั้งสองฝ่ายจะ ไม่ได้รับผลประโยชน์เต็มตามวัตถุประสงค์เดิม หรือได้รับแต่เพียงบางส่วนก็ตาม การแก้ปัญหาแบบนี้ใช้ความสามารถในการเจรจาต่อรองเป็นประเด็นสำคัญ และจำเป็นจะต้องให้ทั้งสองฝ่ายมีอำนาจพอ ๆ กัน ผลจากการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบนี้ทำให้แต่ละฝ่ายได้บางส่วนเท่านั้น ไม่ได้เต็มตามความต้องการ ด้วยเหตุนี้การประนีประนอม จึงเป็นสิ่งที่ทำให้แพ้ทั้งคู่ หรือเป็นแบบแพ้-แพ้

การแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบแพ้-แพ้ โดยอาศัยการเจรจาต่อรองเป็นเครื่องมือ นั้น อาจทำให้ความขัดแย้งลดลงได้บ้าง แต่ไม่ใช้การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่แท้จริง ความขัดแย้งอาจหยุดชะงักชั่วคราว แต่ก็อาจต้องนำไปสู่การเจรจากันใหม่อีก เมื่อมีเงื่อนไขเพิ่มเติมเกิดขึ้นแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม ประโยชน์ที่สำคัญของการเจรจาต่อรองแบบแพ้-แพ้ ก็คือ ทำให้แต่ละฝ่ายทราบถึงความคิด ความคาดหวัง และลำดับความสำคัญของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลดีในการเจรจากราวใหม่

3. กลยุทธ์การแก้ปัญหาแบบชนะ-ชนะ (Win-Win Strategy) เป็นวิธีการที่สร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาข้อตกลงที่สปรอกรม และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย โดยที่แต่ละฝ่ายไม่ต้องเสียผลประโยชน์อะไร เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่แท้จริง ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความใจกว้างของทุกฝ่ายและความจริงใจที่จะแก้ปัญหา โดยเน้นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เน้นการให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์สูงสุด และเน้นการร่วมมือ เพื่อแก้ปัญหา

เทคนิคที่เป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบชนะ-ชนะ ได้แก่ การมีความเห็นสอดคล้องกัน และการตัดสินใจแบบผสมผสาน ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

3.1 การมีความเห็นสอดคล้องกัน เป็นการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ทุกฝ่ายยอมรับ ทั้งในด้านเป้าหมายและวิธีการ เป็นวิธีการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือใช้ระบบการตัดสินใจของกลุ่ม เพราะการตัดสินใจของกลุ่มย่อมจะดีกว่าการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่ง โดยการมุ่งเน้นที่การแก้ปัญหามากกว่าการมุ่งเน้นที่คู่ขัดแย้ง เป็นการให้คู่ขัดแย้งช่วยกันวิเคราะห์ว่าปัญหาคืออะไร

และปัญหาอยู่ที่ไหน หลีกเลี่ยงการไหวศเพื่อหาประชาคมติ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เน้นตัวเอง และพยายามแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อจะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

3.2 การตัดสินใจแบบผสมผสาน เป็นการตัดสินใจเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งจากหลาย ๆ วิธี ทั้งนี้จะให้ความสำคัญกับขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ วิธีแก้ปัญหาแบบนี้จะมีประโยชน์มากขึ้นไปอีก ถ้าหากแต่ละฝ่ายมีวิธีการแก้ปัญหาของคนอยู่บ้างแล้ว จากนั้นจะพยายามดึงเอาเป้าหมายหรือค่านิยมของแต่ละฝ่ายมารวมกันก่อน เพื่อมุ่งไปที่การแก้ปัญหาอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย กระบวนการตัดสินใจแบบผสมผสานมีองค์ประกอบดังนี้คือ ทบทวนและปรับสภาพของความสัมพันธ์ ปรับการรับรู้และทัศนคติของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกัน กำหนดปัญหาร่วมกัน และแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา ขั้นตอนสุดท้ายคือประเมินทางเลือกหรือวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา และตกลงยุติว่าวิธีแก้ปัญหาแบบใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีผลงานวิจัยที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องดังนี้

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีงานวิจัยดังนี้

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจากการศึกษาของกรมป่าไม้ (2540) พบว่ามีทั้งที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของราษฎร เช่น ที่นา ที่สวน และเป็นที่ดินของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน เช่น กรมที่ดิน กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมเจ้าท่า และหน่วยงานเร่งรัดพัฒนาชนบทของจังหวัด จึงเป็นการยากในการดำเนินงานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหลายหน่วยงาน ซึ่งยังไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยกำลังถูกรายงานถูกรุกจับจองพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่าเพื่อทำการเกษตร ตัดไม้จับและเก็บไข่นก

พาร์ (Part, 1994) ศึกษาข้อมูลปริมาณการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของราษฎรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พบว่ากิจกรรมการใช้ประโยชน์ของราษฎรมีหลายประเภท เช่น ทำประมง 1,218 ครอบครัว ทำไร่กระตูด 1,016 ครอบครัว เลี้ยงควาย 282 ครอบครัว ทำสวนยาง 589 ครอบครัว ทำนา 4,357 ครอบครัว ขั้วเรือท่องเที่ยว 17 ครอบครัว และในปีหนึ่ง ๆ จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาที่ทะเลน้อยเพื่อดูนกและชมทะเลสาบ จำนวน ประมาณ 2 แสนคน

จากรายงานของศูนย์สำรวจทรัพยากรเกษตรด้วยดาวเทียม (2536) แสดงพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นพื้นที่พรุ ล้อมรอบด้วยนาข้าว ด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ส่วนด้านทิศใต้เป็นพื้นที่พรุ จากรายงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2539) และจากการตรวจสอบภาคสนามโดยใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียมสีผสม พ.ศ.2535 มาตราส่วน 1:50,000 และรูปถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2538 มาตราส่วน 1:50,000 พบว่าในพื้นที่เขตห้ามล่าฯ มีการใช้ที่ดินดังนี้ (1) พื้นที่นาข้าวพบมากทางตอน

เหนือและตะวันออกของเขตห้ามล่าฯ (2) พื้นที่สวนยางพาราบริเวณที่เป็นที่สูง เช่น ความเค็ง ความยาว ความขิง และความทะเลโมง (3) ทุ่งหญ้า พื้นที่ปกคลุมด้วยหญ้า และกระจูด พบมากทางตอนเหนือและตะวันออกของเขตห้ามล่าฯ (4) ป่าพรุประกอบด้วยเสม็ดเป็นส่วนมาก มีความหนาแน่นและขนาดต่างกันพบมากทางตอนเหนือและใต้ของพื้นที่ (5) วัชพืชน้ำพบมากในทะเลน้อยและทางค้ำน้ำเหนือของทะเลน้อย (6) ชุมชนและสวนไม้ผลผสมสวนยางพารากระจายมากทางทิศตะวันออก และทิศเหนือ ส่วนทิศตะวันตกของพื้นที่หมู่บ้านมีการปลูกสวนยางพาราและพบไม้ผลผสมบ้างเล็กน้อย (7) แหล่งน้ำ ได้แก่ ทะเลน้อยและลำคลอง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทบาททีมงานวิจัยดังนี้

พิพัฒน์สร เสรมฐพรุ (2525 : 78-82) ได้ทำการศึกษาบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการพัฒนาชนบทโดยกระบวนการพัฒนาชุมชนพบว่า องค์กรเอกชนมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ บทบาทในการดึงประชาชนของประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทในการให้ข้อเท็จจริง และความเชื่อถือได้ของชุมชน ตลอดจนช่วยดำเนินงานและประเมินผลงานของรัฐบาล บทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเคลื่อนไหว เพื่อให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของตนได้

อังคณา อาตมียะนันท์ (2529 : 69-71) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการผลักดันส่งเสริมให้เกิดองค์กรประชาชนที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนพบว่า องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทที่สำคัญ 4 ด้าน คือบทบาทในการปรับตัว บทบาทในการเป็นผู้กระตุ้น บทบาทการระดมทรัพยากร และบทบาทในการประสานงาน

ธีรพล สุวรรณรุ่งเรือง (2537 : 128-135) ได้ศึกษางานพัฒนาชนบทขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานในภาคเหนือกับการพึ่งตนเองของชุมชน ผลการศึกษาพบว่าองค์กรพัฒนาเอกชนได้แสดงบทบาทที่สำคัญ 3 ระดับคือ

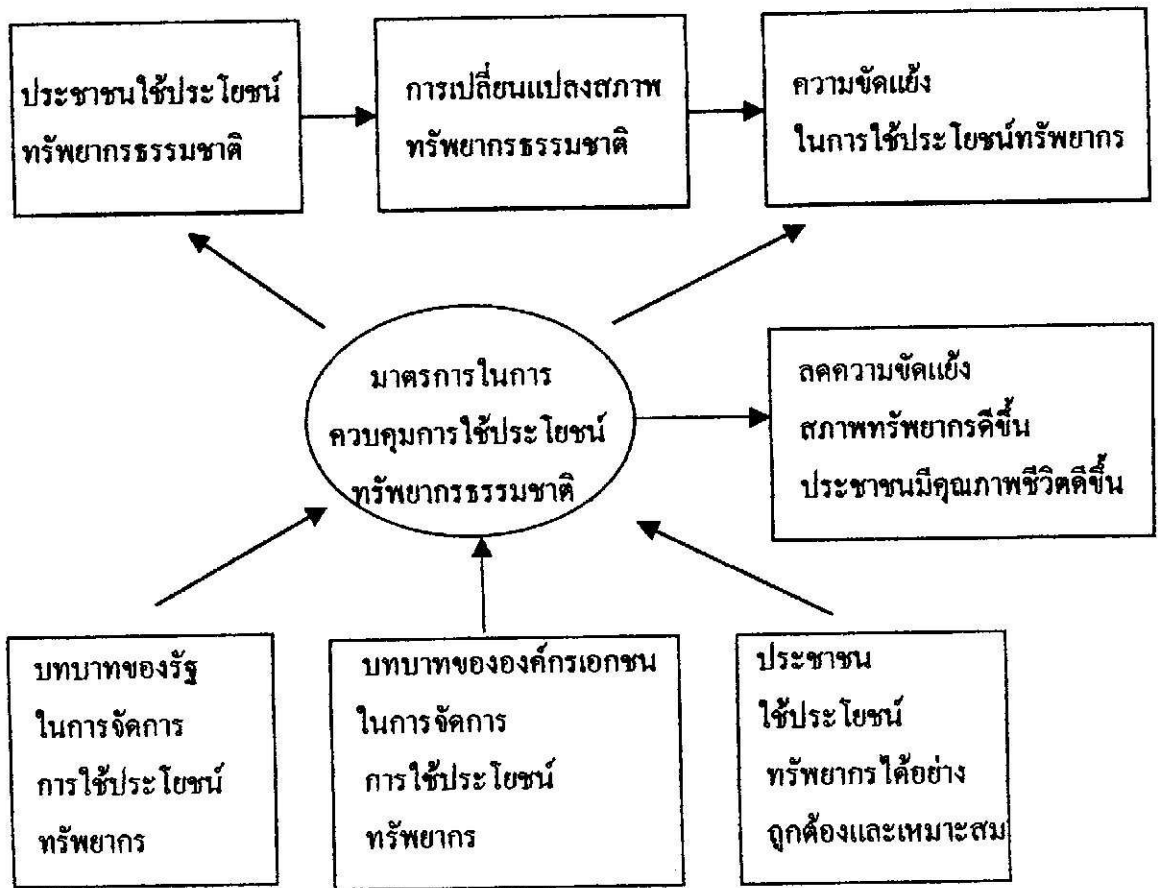
1. การมีส่วนร่วมในงานพัฒนาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นฐาน การสร้างกองทุนชุมชน การเสริมกระบวนการในการเรียนรู้ ประสบการณ์ บทเรียนในการแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกันของชุมชน
2. การแสวงหาทางออกและทางเลือกในการแก้ไขปัญหาของประชาชน
3. การผลักดันเชิงนโยบาย เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ และสอดคล้องกับปัญหาของคนส่วนใหญ่

ศิริศักดิ์ มีเมธ (2537 : 162-164) ศึกษาบทบาทขององค์กรเอกชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษากรณีการดำเนินงานของมูลนิธิธรรมนาด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามูลนิธิธรรมนาดมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4 ลักษณะคือ บทบาทในการส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรชาวบ้าน บทบาทเป็นผู้ริเริ่ม และผลักดันให้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ บทบาทในด้านการศึกษาวิจัย เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล ตลอดจนรณรงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งให้การสนับสนุน เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

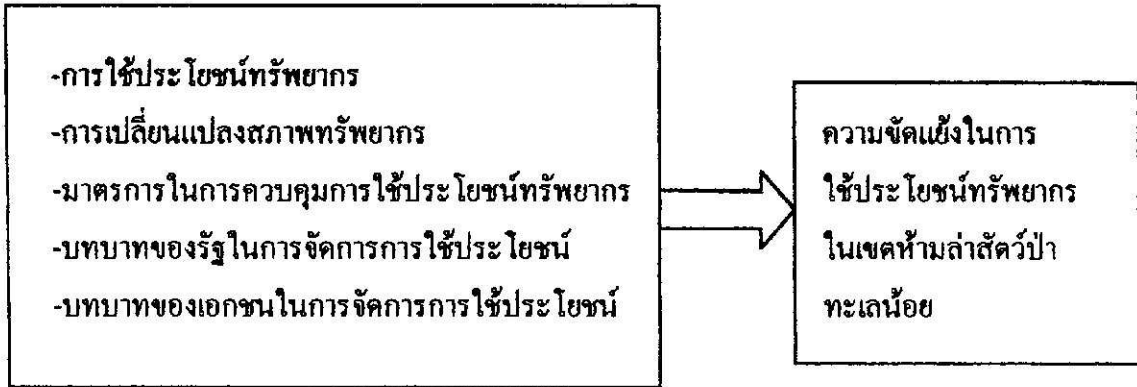
กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนในเรื่องของการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ตลอดจนศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดหลักที่ใช้ในการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดกรองที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งสามารถแสดงได้ตามแผนภูมิดังนี้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้ง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีหน่วยงานและพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้แก่ พื้นที่จำนวนทั้งหมด 4 อำเภอ 3 จังหวัด คืออำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย (Target population) ของการวิจัยครั้งนี้แบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ

1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เจ้าหน้าที่ป่าไม้ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เจ้าหน้าที่ประมงอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานที่รับผิดชอบในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) หรือสภาตำบล 8 ตำบล รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

2. เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน ได้แก่ โครงการแลได้เพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และชาวบ้านที่รวมตัวเป็นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

3. ประชาชนที่ดั่งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่การจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จำนวนทั้งสิ้น 5,805 ครัวเรือน จาก 37 หมู่บ้าน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling Technique) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 บัญชีรายชื่อทั้งหมด รวม 37 หมู่บ้านจาก 4 อำเภอ 3 จังหวัด (ตาราง 1) ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ใช้วิธีการเลือกตำบล หมู่บ้านแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาว่าตำบล และหมู่บ้านนั้นมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เช่น หมู่บ้านที่ปลูกกระเจ็ด และทำผลิตภัณฑ์จากกระเจ็ดมาก ได้หมู่บ้านตัวอย่างมา 15 หมู่บ้าน 5 ตำบล (ตาราง 2)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) จากหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มธรรมดา (Simple Random Sampling) โดยสุ่มมาร้อยละ 20 ของครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน การกำหนดขนาดตัวอย่างมีหลักเกณฑ์ คือ ประชากรที่มีจำนวนมากกว่า 1,000 ครัวเรือน ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ สุ่มมาร้อยละ 10-20 (เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา, 2535 : 146) ซึ่งผู้วิจัยเลือกสุ่มมาร้อยละ 20 ของครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านที่เลือก การสุ่มตัวอย่างทำโดยการจับฉลากเลขที่บ้านแบบไม่ใส่กลับคืน (Without Replacement) ได้จำนวนทั้งสิ้น 531 ครัวเรือน (ดังแสดงในตาราง 2)

ตาราง 1 จำนวนครัวเรือนและหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง		
ตำบลพนางตุง	บ้านพนางตุง หมู่ 1	234
	บ้านพนางตุง หมู่ 2	116
	บ้านควนพนางตุง หมู่ 3	167
	บ้านชายคลอง หมู่ 4	86
	บ้านท่าช้าง หมู่ 5 *	165
	บ้านไสกลิ้ง หมู่ 6 *	314
ตำบลทะเลน้อย	บ้านทะเลน้อย หมู่ 1 *	156
	บ้านทะเลน้อย หมู่ 2	109
	บ้านบน หมู่ 3	131
	บ้านบน หมู่ 4 *	212
	บ้านบน หมู่ 5 *	240
	บ้านไสท่อน หมู่ 6 *	214
	บ้านหัวป่าเขียว หมู่ 7 *	54
อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช		
ตำบลขอนหาด	บ้านหัวทอม หมู่ 3	256
	บ้านตรอกค้อ หมู่ 4	275
ตำบลนางรอง	บ้านทุ่งคุ้ม หมู่ 7	152
ตำบลเคื่อง	บ้านควนขาว หมู่ 1 *	176
	บ้านไทรหัวม้า หมู่ 2	185
	บ้านควนขาว หมู่ 3	182

ตาราง 1 (ต่อ)

ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน
ตำบลเกรียง	บ้านควนเกรียง หมู่ 4 *	287
	บ้านควนราบ หมู่ 6 *	67
	บ้านย่านแดง หมู่ 7	84
	บ้านศาลาตะเคียน หมู่ 8	59
	บ้านควนชิง หมู่ 9 *	67
	บ้านวังน้อย หมู่ 10	70
อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช		
ตำบลแหลม	บ้านหัวสะพาน หมู่ 2	162
	บ้านหัวคลอง หมู่ 4	170
	บ้านโคกสูง หมู่ 6	159
	บ้านท่าเคียน หมู่ 7	54
	บ้านควนเลดง หมู่ 10	76
ตำบลควนชะลิก	บ้านควนชะลิก หมู่ 4 *	143
	บ้านควนทะเลโมง หมู่ 5 *	222
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา		
ตำบลบ้านขาว	บ้านหัวป่า หมู่ 1	210
	บ้านล่องลม หมู่ 2 *	110
	บ้านขาว หมู่ 3 *	210
	บ้านคูวา หมู่ 5	89
	บ้านหัวป่า หมู่ 6	142
รวม	37 หมู่บ้าน	5,805

ที่มา : Parr, 1994

* หมู่บ้านที่มีอาชีพปลูกกระชูดและทำผลิตภัณฑ์จากกระชูดมาก

ตาราง 2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา

ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน) สุ่มร้อยละ 20
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง			
ตำบลพนางสูง	บ้านท่าช้าง หมู่ 5	206*	41
	บ้านไสกลิ่ง หมู่ 6	231*	46
ตำบลทะเลน้อย	บ้านทะเลน้อย หมู่ 1	173*	35
	บ้านบน หมู่ 4	216*	43
	บ้านบน หมู่ 5	286*	57
	บ้านไสท้อน หมู่ 6	214	43
	บ้านหัวป่าเขียว หมู่ 7	62*	12
อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช			
ตำบลเคร็ง	บ้านควนยาว หมู่ 1	203*	41
	บ้านควนเคร็ง หมู่ 4	172*	34
	บ้านควนราบ หมู่ 6	75*	15
	บ้านควนชิง หมู่ 9	75*	15
อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช			
ตำบลควนชะลิก	บ้านควนชะลิก หมู่ 4	154*	31
	บ้านควนทะเลโม่ง หมู่ 5	222	44
อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา			
ตำบลบ้านขาว	บ้านต๋องลม หมู่ 2	147*	29
	บ้านขาว หมู่ 3	224*	45
รวม	15 หมู่บ้าน	2,660	531

ที่มา : Parr, 1994

*จากการสำรวจพื้นที่ภาคสนามของผู้วิจัย เมื่อ 1 ธันวาคม 2541 จำนวนครัวเรือนเปลี่ยนแปลงจากเดิม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เวลาภาคสนามในพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรวม 6 เดือนคือ ระหว่างเดือนธันวาคม 2541-พฤษภาคม 2542 โดยให้ความสำคัญกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะคือ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมาย สำหรับแหล่งข้อมูลเหล่านี้ ได้แก่

1.1 เอกสารทางราชการ ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดีจากองค์การบริหารส่วนตำบลพนาสูง องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลเครื่อง องค์การบริหารส่วนตำบลควนชะลิก และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว และหน่วยงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

1.2 เอกสารงานวิจัย และบทความทางวิชาการต่าง ๆ ซึ่งสามารถค้นคว้าได้จากหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีประเด็นที่ต้องการรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 ข้อมูลสภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

2.2 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

2.3 ข้อมูลความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

2.4 ข้อมูลบทบาทของรัฐในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่า

สัตว์ป่าทะเลน้อย

2.5 ข้อมูลบทบาทของเอกชนในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้าม

ล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

2.6 ข้อมูลมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

ทะเลน้อย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหรือเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามคือ

1. การสังเกต จะใช้วิธีการสังเกตโดยมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมคือ การสังเกตลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อทราบข้อมูลในระดับกว้างขึ้น เช่น สภาพภูมิประเทศ ทำเลที่ตั้ง อาณาเขต ประชากร ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นอกจากนั้นยัง

สังเกตวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และเอกชนในกิจกรรมการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในขั้นตอนของการสังเกตในครั้งนี้จะใช้ 3 ขั้นตอนคือ (จรรยา เศรษฐบุตร, 2536 : 205-209) การสังเกต สอบถาม และบันทึกสิ่งที่สังเกตตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การสัมภาษณ์ใช้ 2 วิธีคือ

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questionnaire) ซึ่งเป็นเพียงแนวคำถาม แต่กำหนดกรอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ซึ่งจะจำกัดเฉพาะหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

2.2 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaire) โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนจากหมู่บ้านที่เลือกศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 531 ครัวเรือน โดยในแต่ละครัวเรือนจะทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรสคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสามารถตามสัมภาษณ์ได้ นอกจากจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับกลุ่มเป้าหมายนี้แล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกร่วมด้วย ในกรณีที่ต้องการข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติม เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้เผชิญกับสภาพปัญหาและต้องปรับปรุงวิธีการเก็บข้อมูลหลายครั้ง กล่าวคือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และเอกชนบางคนติดภารกิจในหน้าที่ ทำให้ผู้วิจัยต้องเดินทางไปเก็บข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์หลายครั้ง ถึงแม้จะมีการนัดไว้ล่วงหน้าแล้วก็ตาม แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงติดภารกิจหรืองานในหน้าที่จนไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ จึงทำให้ได้ข้อมูลในกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาไม่ครบตามจำนวนที่ระบุไว้ นอกจากนี้ปัญหาที่สำคัญของการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้คือ องค์กรเอกชนที่เป็นหลักสำคัญในพื้นที่ทำการวิจัย ได้แก่ โครงการแลได้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง ไม่ได้เข้าไปทำงานในพื้นที่ เนื่องจากโครงการดังกล่าวสิ้นสุดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน จะมีก็เพียงแต่ชาวบ้านที่ได้รับการส่งเสริมหรือกระตุ้นจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนให้รวมกลุ่มกันทำงานอนุรักษ์ในชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ปรับกระบวนการเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจากกลุ่มประชาชนที่ทำงานอนุรักษ์ดังกล่าว และได้ขยายเวลาการเก็บข้อมูลออกไปอีกประมาณ 2 เดือน จากที่ได้กำหนดไว้ เนื่องจากมีอุปสรรคในเรื่องของสภาพถนนเข้าหมู่บ้านในช่วงฤดูฝน ซึ่งมีฝนตกเป็นเวลานานหลายเดือนไม่สามารถเข้าไปในพื้นที่ทำการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้

การสร้างและการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีสร้างแบบสัมภาษณ์โดยยึดหลักจากหนังสือเรื่อง “แบบสอบถาม : การสร้างและการใช้” ของอุทุมพร (ทองอุไทย) จามรบาน (2530) และเอกสารต่าง ๆ
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างขึ้นเป็น 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลระดับครัวเรือนใช้ถามประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สามารถแบ่งได้เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การประกอบอาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และลักษณะทรัพย์สินของครัวเรือน แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็น ข้อมูลเป็นแบบ (Nominal Scale) แบ่งเป็น 6 ด้านคือ

ด้านที่ 1 สภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จำนวน 21 ข้อ และถามถึงว่ามีปัญหาในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติหรือไม่ จำนวน 1 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบวัดพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเกณฑ์ในการวัดเป็น 4 ระดับดังนี้

ใช้มาก	ให้คะแนน	4 คะแนน
ใช้ปานกลาง	ให้คะแนน	3 คะแนน
ใช้น้อย	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่ใช้	ให้คะแนน	1 คะแนน

ด้านที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จำนวน 25 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบวัดความคิดเห็นของการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเกณฑ์ในการวัดเป็น 4 ระดับดังนี้

ดีขึ้น/เพิ่มขึ้น	ให้คะแนน	4 คะแนน
------------------	----------	---------

เหมือนเดิม	ให้คะแนน	3 คะแนน
น้อยลง/เลวลง	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	1 คะแนน

ด้านที่ 3 ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย จำนวน 25 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบวัดความคิดเห็นด้านความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเกณฑ์ในการวัด 4 ระดับ ดังนี้

ข้อความที่สนับสนุนหรือมีลักษณะเป็นบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	4 คะแนน
เห็นด้วย	ให้คะแนน	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	1 คะแนน

ข้อความที่ต่อต้านหรือมีลักษณะเป็นลบ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	1 คะแนน
เห็นด้วย	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	3 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	4 คะแนน

ด้านที่ 4 บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบวัดความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาลในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเกณฑ์ในการวัดเป็น 4 ระดับดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ/มีบทบาทมาก	ให้คะแนน	4 คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง/มีบทบาทปานกลาง	ให้คะแนน	3 คะแนน
ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง/มีบทบาทน้อย	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่ได้ปฏิบัติ/ไม่มีบทบาท	ให้คะแนน	1 คะแนน

ด้านที่ 5 บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จำนวน 15 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบวัดความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเกณฑ์ในการวัดเป็น 4 ระดับดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ/มีบทบาทมาก	ให้คะแนน	4 คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง/มีบทบาทปานกลาง	ให้คะแนน	3 คะแนน

ปฏิบัติตาม ๑ ครั้ง/มีบทบาทน้อย	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่ได้ปฏิบัติ/ไม่มีบทบาท	ให้คะแนน	1 คะแนน

ด้านที่ 6 มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จำนวน 13 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบวัดความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อมาตรการในการควบคุมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเกณฑ์ในการวัด 4 ระดับดังนี้

ห้ามใช้โดยเด็ดขาด	ให้คะแนน	4 คะแนน
ใช้โดยต้องควบคุม	ให้คะแนน	3 คะแนน
ใช้ได้บางฤดู	ให้คะแนน	2 คะแนน
ใช้ได้อย่างอิสระ	ให้คะแนน	1 คะแนน

นำคะแนนดังกล่าวข้างต้น ของแบบสอบถามแต่ละข้อของผู้ตอบทุกคน และคะแนนแต่ละด้านของทุกคนมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย โดยอาศัยเกณฑ์เฉลี่ยในการแปลความหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้คัดแปลงมาจาก บุญชม ศรีสะอาด (2529 : 9/2) ดังนี้

3.51-4.00	หมายความว่า	อยู่ในระดับมากที่สุด
2.51-3.50	หมายความว่า	อยู่ในระดับมาก
1.51-2.50	หมายความว่า	อยู่ในระดับปานกลาง
0.01-1.50	หมายความว่า	อยู่ในระดับต่ำ

ชุดที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลระดับชุมชน เป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด เพื่อทราบข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ชุดที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ เป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด เพื่อสอบถามถึงบทบาทของรัฐในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีจำนวนทั้งสิ้น 6 ข้อ

ชุดที่ 4 แบบสอบถามข้อมูลจากเอกชน เป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด เพื่อสอบถามถึงบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีจำนวนทั้งสิ้น 6 ข้อ

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีวิธีการทดสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์จริงดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความสอดคล้อง (Consistency) และความตรงตามเนื้อหาแบบ IC โดยกำหนดให้คะแนนพิจารณาการตัดสินใจ (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธ์, 2534 : 108)

ให้ +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้ 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้ -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
จากผลการพิจารณาตัดสินของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ ให้นำไปหาค่าความตรงตามเนื้อหาจากสูตร

$$IC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IC แทน ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณของข้อคำถามใดได้มากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ถ้าข้อคำถามใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ข้อคำถามนั้นต้องถูกตัดออกไป หรือต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น ซึ่งปรากฏว่าแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 (ภาคผนวก ข) ถึงกระนั้นก็ยังคงต้องปรับปรุงข้อคำถามเพื่อให้สื่อความหมายได้ชัดเจน และครอบคลุมยิ่งขึ้น

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Pre-test) กับประชากรที่ไม่ได้ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 15 คน (สุนทร สว่างสาลี, 2539 : 23) ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามชุดที่ 1 ไปคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งชุด มีค่าเท่ากับ 0.80

ส่วนแบบสอบถามชุดที่ 2, 3 และ 4 ซึ่งเป็นแบบสอบถามกึ่งโครงสร้างนำไปปรับปรุงข้อคำถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ถูกนำไปประมวลผลด้วย โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ในลักษณะเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง (Semi-unstructured Questionnaire) โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลแบบเจาะลึกจะนำมาใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล หลังจากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลโดยวิธีการเชิงพรรณนา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS และใช้ค่าสถิติดังนี้

1. ค่าร้อยละใช้วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. ค่าเฉลี่ยใช้แปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายของข้อมูล
4. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ต้องการศึกษา
5. ใช้ Stepwise Multiple Regression Analysis ในการวิเคราะห์ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์

ทรัพยากร

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัย

การศึกษาบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอผลการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา
2. สภาพทั่วไปของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
3. สภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
4. การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
5. ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
6. บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
7. บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
8. มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา

ในการศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษาคือ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เจ้าหน้าที่ อบต. หัวหน้าโครงการชลประทาน ประมงอำเภอควนขนุน ป่าไม้อำเภอชะอวด ป่าไม้อำเภอหัวไทร ป่าไม้อำเภอควนขนุน และป่าไม้จังหวัดพัทลุง รวมทั้งสิ้นจำนวน 22 คน ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายกลุ่มแรกนี้เป็นการสัมภาษณ์ถึงบทบาทการทำงานอนุรักษ์ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยจะนำข้อคิดเห็นที่ได้มาใช้ในการประกอบการวิเคราะห์การนำเสนอผลการวิจัย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มนี้ พบว่าเป็นเพศชายจำนวน 19 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 3 คน จบปริญญาโท 1 คน ปริญญาตรี จำนวน 9 คน ที่เหลือจบต่ำกว่าปริญญาตรี สาขาที่จบส่วนใหญ่เป็นวิชาการ ป่าไม้ รองลงมาเป็นสาขาวิชาเทคนิคการประมง สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ และสาขาวิชาพัฒนาสังคม ตามลำดับ

กลุ่มที่สอง เป็นเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน ได้แก่ โครงการแลได้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง และกลุ่มอนุรักษ์ซึ่งได้จากการรวมตัวของชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 10 คน ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่สองนี้เป็นการสัมภาษณ์ถึงบทบาทการทำงานอนุรักษ์ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยจะนำข้อคิดเห็นที่ได้มาใช้เพื่อประกอบการวิเคราะห์การนำเสนอผลการวิจัย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ผู้วิจัยไม่ได้สัมภาษณ์ในรายละเอียดส่วนตัวของบุคคลเป้าหมายกลุ่มนี้ เนื่องจากการเข้าพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายนี้ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชนไม่ได้ทำงานในพื้นที่แล้ว เนื่องจากได้สิ้นสุดโครงการ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มอนุรักษ์ ซึ่งเคยทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน

กลุ่มที่สาม เป็นผู้นำหมู่บ้าน 15 หมู่บ้าน จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลได้ อันเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่เลือกมาเพื่อศึกษาถึงบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย กลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้าน บทบาทของรัฐ บทบาทของเอกชน สภาพทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของคนในหมู่บ้าน ตลอดจนกิจกรรมการอนุรักษ์ และผลของกิจกรรมในลักษณะภาพรวม โดยผู้วิจัยไม่ได้สัมภาษณ์ในรายละเอียดส่วนตัวของกลุ่มเป้าหมายนี้

กลุ่มที่สี่ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษาจากประชาชน 15 หมู่บ้าน จากบัญชีรายชื่อทั้งหมด 37 หมู่บ้าน โดยพิจารณาจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เช่น หมู่บ้านที่ปลูกกระชูด และทำผลิตภัณฑ์จากกระชูดมาก โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 531 ครัวเรือน จากจำนวนทั้งหมด 2,660 ครัวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 20 ของครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านที่เลือกศึกษา ดังได้เสนอแล้วในตาราง 2 จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าร้อยละ 45.20 ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชายซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน ที่เหลือเป็นคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน

ในการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่สี่นี้ สามารถแยกศึกษาออกเป็นลักษณะด้านสังคม และลักษณะด้านเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้นำเสนอในตาราง 3 และ 4 ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะด้านสังคม จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา โดยพิจารณาตามตัวแปรที่ศึกษาด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การประกอบอาชีพหลัก การประกอบอาชีพรอง แหล่งข่าวหรือผู้ให้ข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สามารถสรุปได้ตามตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 จำนวน ร้อยละ ลักษณะด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
-ชาย	240	45.20
-หญิง	291	54.80
รวม	531	100.00
อายุ		
-18-30 ปี	108	20.34
-31-43 ปี	173	32.58
-44-56 ปี	154	29.00
-57-69 ปี	79	14.88
-70 ปีขึ้นไป	17	3.20
อายุโดยเฉลี่ย 43.66 ปี		
รวม	531	100.00
การศึกษาสูงสุด		
-ประถมศึกษาปีที่ 4	302	56.90
-ประถมศึกษาปีที่ 6	82	15.40
-มัธยมต้น	47	8.90
-มัธยมปลาย	40	7.50
-อนุปริญญา	31	5.90
-ปริญญาตรี	28	5.30
-สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.20
รวม	531	100.00
ศาสนา		
-พุทธ	528	99.40
-อิสลาม	3	0.60
รวม	531	100.00

ตาราง 3 (ต่อ)

ลักษณะด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
- โสด	53	10.00
- หย่าร้าง	16	3.00
- กำลังอยู่กินกับคู่สมรส	428	80.60
- ม่าย (คนใดคนหนึ่งเสียชีวิต)	30	5.60
- แยกกันอยู่ (ไม่ได้หย่าร้าง)	4	0.80
รวม	531	100.00
อาชีพหลัก		
- ไม่ประกอบอาชีพ	18	3.40
- ทำนาข้าว	253	47.60
- ทำสวนยางพารา/สวนผลไม้	47	8.90
- ปลุกกระชูด	5	0.90
- สานเสื่อกระชูด	45	8.50
- ทำประมง	30	5.60
- เลี้ยงสัตว์	1	0.20
- ค้าขาย	54	10.20
- รับราชการ	34	6.40
- รับจ้างทั่วไป	44	8.30
รวม	531	100.00
อาชีพรอง		
- ไม่ประกอบอาชีพ	205	38.60
- ทำนาข้าว	49	9.20
- ทำสวนยางพารา/สวนผลไม้	82	15.40
- ปลุกกระชูด	-	-
- สานเสื่อกระชูด	105	19.80
- ทำประมง	25	4.70
- เลี้ยงสัตว์	8	1.50
- ค้าขาย	15	2.80

ตาราง 3 (ต่อ)

ลักษณะด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพรอง		
-รับราชการ	1	0.20
-รับจ้างทั่วไป	41	7.70
รวม	531	100.00
แหล่งข่าวหรือผู้ให้ข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม		
-เพื่อนบ้าน	112	21.09
-ญาติพี่น้อง	23	4.33
-เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่า	160	30.13
-เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน	2	0.38
-ผู้เฒ่าผู้แก่	188	35.41
-แกนนำ	10	1.88
-อบค.	36	6.78
รวม	531	100.00
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่		
-1-18 ปี	85	16.01
-19-36 ปี	167	31.45
-37-54 ปี	188	35.40
-55-72 ปี	77	14.50
-73 ปี ขึ้นไป	14	2.64
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่เฉลี่ย 37.26 ปี		
รวม	531	100.00
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-3 คน	119	22.41
4-6 คน	339	63.84
7-9 คน	73	13.75
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยเฉลี่ย 4.66 คน		
รวม	531	100.00

จากตาราง 3 ด้านสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า

เพศ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.80

อายุ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 31-43 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.58 รองลงมา มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 44-56 ปี และ 18-36 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.00 และ 20.34 ตามลำดับ ทั้งนี้อายุโดยเฉลี่ยของผู้ให้สัมภาษณ์เท่ากับ 43.66 ปี

ระดับการศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 56.90

ศาสนา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 99.40

สถานภาพสมรส ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่สมรสแล้วและกำลังอยู่กินด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 80.60

การประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบอาชีพทำนาข้าวเป็นอาชีพหลักมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.60 รองลงมา ได้แก่ อาชีพค้าขาย และทำสวน คิดเป็นร้อยละ 10.20 และ 8.90 ตามลำดับ มีผู้ไม่ประกอบอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 38.60 ส่วนอาชีพรองที่พบมากที่สุดคือ ฐานเลี้ยงกระชูด คิดเป็นร้อยละ 19.80 รองลงมา ได้แก่ ทำสวน คิดเป็นร้อยละ 15.40

แหล่งข่าวหรือผู้ให้ข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านมากที่สุด ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 35.41 รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าฯ และเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 30.13 และ 21.09 ตามลำดับ

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยในพื้นที่อยู่ระหว่าง 37-54 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.40 ระยะเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยเฉลี่ย 37.26 ปี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิก 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 63.84 ขนาดครัวเรือน โดยเฉลี่ย 4.66 คน

2. ลักษณะด้านเศรษฐกิจ จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา โดยพิจารณาตามตัวแปรที่ศึกษาด้านการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเลี้ยงสัตว์ ลักษณะทรัพย์สินของครัวเรือน และรายได้/ปี ของครัวเรือน โดยที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย สามารถสรุปได้ตามตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 จำนวน ร้อยละลักษณะด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
การถือครองที่ดิน		
-ไม่ใช้ที่ดินของตนเอง	72	13.56
-เป็นที่ดินของตนเอง โดยถือเอกสารสิทธิ์		
โฉนด	100	18.83
นส. 3	282	53.11
ส.ค.1	14	2.64
ใบเสียบางมี กระทบ	29	5.46
ใบจับจอง	10	1.88
ไม่มีหลักฐานใด ๆ	24	4.52
รวม	531	100.00
การใช้ประโยชน์ที่ดิน		
-ทำนา	218	41.06
-ใช้เป็นที่อยู่อาศัย	93	17.51
-ปลูกกระชูด	107	20.15
-ทำไร่/ทำสวน	113	21.28
รวม	531	100.00
การเลี้ยงสัตว์		
-เลี้ยงวัว	282	53.10
-เลี้ยงควาย	176	33.15
-เลี้ยงปลา	73	13.75
รวม	531	100.00
ลักษณะทรัพย์สินของครัวเรือน		
- ที่ดิน	459	86.44
- โทรทัศน์	496	93.41
- รถยนต์	65	12.24
- รถจักรยานยนต์	353	66.48
- เรือ	143	26.93
- พัดลม	473	89.08

ตาราง 4 (ต่อ)

ลักษณะด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
-ผู้ยื่น	362	68.17
รายได้/ปี (บาท) ของครัวเรือน		
-ต่ำกว่า 30,000 บาท	162	30.51
-30,000-150,000 บาท	322	60.64
-สูงกว่า 150,000 บาท	47	8.85
รายได้เฉลี่ย/ปี 66,645.20 บาท		
รวม	531	100.00

จากตาราง 4 ด้านเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า

การถือครองที่ดิน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยถือเอกสารสิทธิ์เป็น น.ส.3 คิดเป็นร้อยละ 53.10 รองลงมาได้แก่ ที่ดินที่ครอบครองอยู่มีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด คิดเป็นร้อยละ 18.80

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ผู้ให้สัมภาษณ์นำที่ดินไปใช้ในการทำนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.06 รองลงมาได้แก่ การนำที่ดินไปใช้ในการทำไร่ทำสวน และ การปลูกกระเจ็ด คิดเป็นร้อยละ 21.28 และ 20.15 ตามลำดับ

การเลี้ยงสัตว์ ผู้ให้สัมภาษณ์เลี้ยงวัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.10 รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงควาย และเลี้ยงปลา คิดเป็นร้อยละ 33.15 และ 13.75 ตามลำดับ

ทรัพย์สินของครัวเรือน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีโทรทัศน์ไว้ใช้ในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 93.43 รองลงมาได้แก่ มีพัดลมไว้ใช้ในครัวเรือน และมีที่ดินเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 89.08 และ 86.44 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายได้ต่อปีส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่ายของครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่พบมากที่สุดคือ กลุ่มที่มีรายได้อยู่ในช่วง 30,000-150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.64 รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่มีรายได้ ต่ำกว่า 30,000 บาท กลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า 150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.51 และ 8.85 รายได้เฉลี่ยต่อปี 66,645.20 บาท

แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่พบส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน ผู้มีฐานะร่ำรวยมีน้อยมาก ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ขึ้นอยู่กับสภาพของธรรมชาติ ได้แก่ สภาพดินฟ้าอากาศ หากปีไหนน้ำท่วมหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลก็จะทำให้การทำนา ทำไร่ ทำสวนไม่ได้ผลเท่าที่ควร ประกอบกับคุณภาพน้ำ คุณภาพดินไม่อุดมสมบูรณ์ เช่น น้ำเน่าเสียและมีรสเค็ม หรือเปรี้ยว

ดินขาดธาตุอาหารทำให้เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ย และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมถึงการที่นกมาจิกกินข้าวในนา ทำให้ได้รับความเสียหายเพิ่มเติมอีกด้วย

ข้อสังเกตจากการศึกษา แสดงให้เห็นว่าลักษณะด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ในหมู่บ้านที่เลือกศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุโดยเฉลี่ย 43.66 ปี ได้รับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรส ประกอบอาชีพทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองสวนเงาะกระจุก มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้ข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ระยะเวลาที่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่อาศัยอยู่ โดยเฉลี่ย 37.26 ปี และขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย 4.66 คน การถือครองที่ดินมีเอกสารสิทธิ์เป็น น.ส.3 ใช้ที่ดินในการทำนามากที่สุด อีกทั้งมีการยังชีพโดยการเลี้ยงวัว ลักษณะทรัพย์สินในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ พัดลม รถจักรยานยนต์ ฯลฯ และคนส่วนใหญ่ยังมีฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน ดังนั้นในการการจัดกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทางหน่วยงานของรัฐ และเอกชนจึงต้องคำนึงถึงความสนใจ และความสอดคล้องกับลักษณะด้านสังคม และเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ด้วย จึงจะทำให้มีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมาก

สภาพทั่วไปของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยซึ่งมีพื้นที่บางส่วนของอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ประมาณ 285,625 ไร่ หรือประมาณ 457 ตารางกิโลเมตร ได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ และสัตว์ป่า เพื่อรักษาสภาพของป่าพรุน้ำจืดไว้มิให้สูญพันธุ์และเพื่อการศึกษา มาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2518 โดยกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปัจจุบันจังหวัดพัทลุงได้สนับสนุนให้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาชมนกน้ำและธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณรอบทะเลน้อยมีรายได้จากการนำชมธรรมชาติ และขายหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีความสำคัญมาก ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอลักษณะทางกายภาพ ลักษณะด้านสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 ที่ตั้ง

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ด้านทิศเหนือของทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่ที่บริเวณละติจูด 7 45' ถึง 8 01' เหนือ และลองจิจูด 100 15' ตะวันออก มีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช

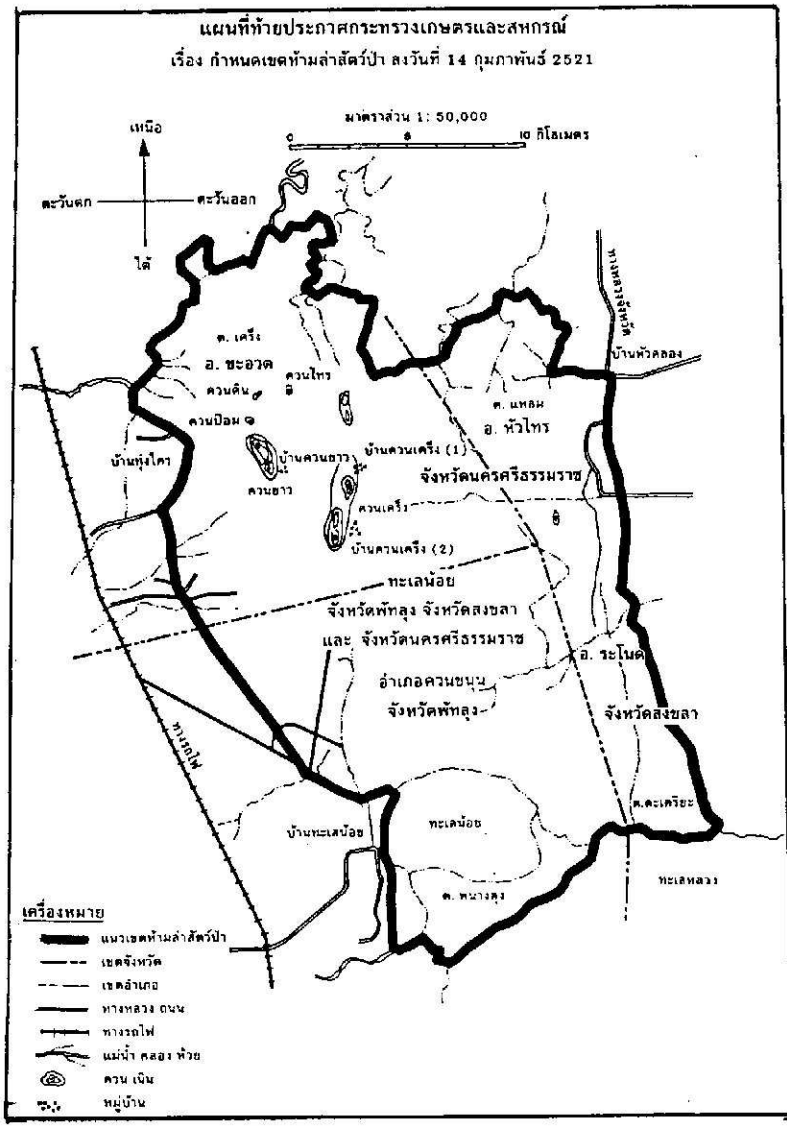
1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ จดคลองชะอวด ทุ่งนา ป่าปรีอ ป่าไม้เสม็ดขาว ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด ตำบล
แหลม ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทิศใต้ จดคลองปากประ ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันออก จดทะเลหลวง (ทะเลสาบสงขลาตอนบน) ทางหลวงจังหวัดสงขลาหมายเลข
4083 ท้องที่ตำบลตะเครียะ ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนค จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก ถ้ำคลองตึกฤทธิ์ (คลองขุด) ฝั่งทะเลน้อยตะวันตก ทุ่งนา ป่าปรีอ ป่าไม้เสม็ด
ขาว ตำบลพนางตุง ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตำบลชอนหาด ตำบลนางหลง
ตำบลท่าเสม็ด ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 1 แผนที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ที่มา : กรมป่าไม้, 2541

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ และลักษณะภูมิอากาศ

1.3.1 ลักษณะภูมิประเทศของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม หรือมีลักษณะเป็นป่าพรุน้ำจืด มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดปี ประกอบไปด้วยทะเลน้อย หนอง คลอง บึง ทางน้ำ ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ป่าราไพ ป่ากอก ป่าปรี้อ ป่ากระงูด ป่ากระงูดหนู และป่าไม้เต็งไม้ขาว

1.3.2 พื้นที่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยสามารถแยกได้เป็น (บริษัท ไทยเอ็นอีเนียร์ริง คอนซัลแตนท์ส จำกัด, 2542 : 3-2, 3-5)

- 1) จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 104,375 ไร่ หรือประมาณ 167 ตารางกิโลเมตร
- 2) จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ประมาณ 31,250 ไร่ หรือประมาณ 50 ตารางกิโลเมตร
- 3) จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ประมาณ 150,000 ไร่ หรือประมาณ 240 ตาราง

กิโลเมตร

นอกจากนั้นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยยังสามารถแบ่งพื้นที่ ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) พื้นที่บนแผ่นดิน มีประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 94 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

ก. บริเวณน้ำท่วม น้ำลค เป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมถึง โดยมีน้ำขึ้นลงเป็นเวลา มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 1-2 เมตร จะเป็นบริเวณหาดโคลน พบทางทิศตะวันออกของป่าพรุ ส่วนใหญ่จะพบทุ่งนาข้าว และทุ่งหญ้า

ข. ป่าพรุ จะเป็นบริเวณก้นกระทะของพื้นที่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 60 เซนติเมตร ทำให้ต่ำกว่าพื้นที่อื่น ๆ โดยรอบพื้นที่นี้จะเป็นเนิน หรือที่เรียกว่า “ควน” และบนควนเหล่านี้จะพบทุ่งหญ้าและป่าดิบชื้นบ้างเล็กน้อย

ค. ที่ราบ พบทางทิศตะวันตกของป่าพรุ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 8 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นนาข้าว สวนยาง ป่าดิบชื้น และอาจพบทุ่งหญ้าและป่าพรุในบริเวณนี้ด้วย

2) พื้นที่บริเวณพื้นน้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 28 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 6 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยประมาณ ทะเลน้อยมีความกว้าง 5 กิโลเมตร ความยาว 6 กิโลเมตร ความลึกเฉลี่ย 1.2 เมตร ที่ชน้ำที่พบโดยทั่วไป ได้แก่ พืชลอยน้ำ หญ้าลอยน้ำ ฯลฯ

1.3.3 ลักษณะภูมิอากาศ ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีสภาพภูมิอากาศเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ คือ เป็นบริเวณที่อยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณฝนตกเฉลี่ยปีละ 2,162 มม. ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม มีฝนตกมากที่สุด เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปี 79 % อุณหภูมิเฉลี่ย 27.4 °ซ โดยมีอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 28.5 °ซ ในเดือนมีนาคม และต่ำสุดประมาณ 26.5 °ซ ในเดือนพฤศจิกายน เนื่องจากทะเลน้อยอยู่ทางภาคใต้ค่อนข้างร้อน มีเพียง 2

ฤดู โดยฤดูร้อนจะมีระยะเวลายาวนานกว่าฤดูฝน คือตั้งแต่เดือนมีนาคม-กันยายน ส่วนฤดูฝนตั้งแต่เดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์

2. ลักษณะทางสังคม และเศรษฐกิจ

ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชนพบว่า มี 50 หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในแนวพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยมีผู้คนอาศัยอยู่ 7,813 ครัวเรือน ประชากร 37,662 คน แยกเป็นชาย 18,007 คน และเป็นหญิง 19,000 คน

ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เป็นครอบครัวเดี่ยวมีสมาชิกครัวเรือน เฉลี่ย 4.66 คน

อาชีพของราษฎรในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีดังนี้

1) ทำนา ราษฎรมีรายได้จากการขายข้าวเฉลี่ยครัวเรือนละ 17,315 บาท/ปี หมู่บ้าน 15 แห่ง สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้บ้านควนทะเลโม่ง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชยังสามารถทำนาได้ปีละ 3 ครั้ง

2) สานกระชูด ราษฎร 6,507 คน จาก 2,894 ครัวเรือน มีอาชีพสานกระชูด หมู่บ้านที่สานกระชูดมากได้แก่ บ้านพนางตุง หมู่ 1 บ้านท่าช้าง บ้านไสกิ่ง บ้านทะเลน้อย หมู่ 1 บ้านทะเลน้อย หมู่ 2 ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม มีรายได้เฉลี่ย 19,432 บาท/ปี

3) รับจ้าง ราษฎร 7,908 คน จาก 2,730 ครัวเรือน ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างใช้แรงงานในการก่อสร้าง โดยมีรายได้เฉลี่ย 40,928 บาท/ปี

4) ทำประมง ราษฎร 2,397 ครัวเรือน ทำประมงพื้นบ้าน และในจำนวนนี้มี 1,742 ครัวเรือนที่ทำประมงเพื่อจำหน่าย

5) ปลูกและหรือเก็บกระชูด ราษฎร 1,579 ครัวเรือน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอควนขนุนและอำเภอชะอวด ที่บ้านไสกิ่ง บ้านบน หมู่ 3 บ้านบน(ออก) หมู่ 4 บ้านบน หมู่ 5 บ้านควนขาว หมู่ 1 บ้านควนขาว หมู่ 3 บ้านควนเคร็ง และบ้านไสขุ่น มีพื้นที่ในการปลูกกระชูด สร้างรายได้ให้แก่ ครัวเรือนเฉลี่ย 22,054 บาท/ปี

6) สวนยางพารา ราษฎรจำนวน 1,073 ครัวเรือน ประกอบอาชีพสวนยาง หมู่บ้านที่ทำการปลูกสวนยางมากที่สุดคือ บ้านควนพนางตุง บ้านไทรงาม บ้านไสกิ่ง บ้านควนยาง บ้านโลกชะะ บ้านควนชิง บ้านบางน้อย บ้านไสขุ่น และบ้านไสท่อน ราษฎรเหล่านี้มีรายได้จากยางพารา เฉลี่ย 20,985 บาท/ครัวเรือน/ปี

7) เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ราษฎรจำนวน 1,342 ครัวเรือน มีการเลี้ยงวัว รวม 8,334 ตัว มีการเลี้ยงวัวมากที่บ้านท่าช้าง บ้านหัวหอม บ้านไทรหัวม้า บ้านควนเลตัง บ้านควนชะลิก บ้านควนทะเลโม่งและบ้านขาว ส่วนการเลี้ยงควาย มีราษฎรจำนวน 198 ครัวเรือน เลี้ยงควายรวมทั้งสิ้น 5,135 ตัว หมู่บ้านที่

เลี้ยงควายมากที่สุด ได้แก่ บ้านพนางตุง หมู่ 2 บ้านบน หมู่ 3 บ้านบน หมู่ 5 บ้านควนชะลิก บ้านควนทะเลโมง บ้านขาว และบ้านควาออก ทั้งนี้พื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงอยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

8) การท่องเที่ยว มีราษฎร 61 คนจาก 41 ครัวเรือน ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การขับเรือนำเที่ยวชมทิวทัศน์ คูนกในทะเลน้อย และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การขายของที่ระลึก การเปิดร้านอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านพนางตุง หมู่ 1 และ หมู่ 2 และบ้านดงกลม

9) เหย่าถ่าน ราษฎร 394 ครัวเรือนจาก 17 หมู่บ้าน ในบริเวณพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย คัดไม้มาเผาถ่านใช้ในครัวเรือน ส่วนอีก 10 ครัวเรือนคัดไม้มาเผาถ่านขาย ได้แก่ บ้านควนรพบ บ้านไต่ขนุน และบ้านควนทะเลโมง

สถาบันการศึกษาในชุมชน พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมี โรงเรียน 33 แห่ง โดย 4 แห่ง สอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 นอกจากนั้นสอนถึงระดับประถมศึกษา 6 และยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอีก 1 แห่ง ราษฎรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ

3. ลักษณะด้านทรัพยากรธรรมชาติ

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายทางพรรณพืชและพรรณสัตว์ที่พบจากการสำรวจมีดังนี้ (บริษัทไทยเอ็นอีเนียร์จังก์ชันคอนซัลแตนท์ส จำกัด, 2542 : 2-12-2-29)

3.1 พรรณพืช

พืชพรรณที่พบอยู่ในบริเวณต่าง ๆ กันตามสภาพลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่

3.1.1 บริเวณป่าพรุ เป็นบริเวณที่มีน้ำท่วมขังอยู่ตลอดปี มีพรรณไม้เด่นในบริเวณนี้คือ ต้นเสม็ด ซึ่งเป็นแหล่งทำรังของนกน้ำขนาดใหญ่ เช่น นกกาน้ำใหญ่ นกกระสานแดง

3.1.2 บริเวณพื้นที่น้ำ มีพรรณไม้น้ำนานาชนิด ในบริเวณทะเลน้อย เช่น กก สาหร่ายต่าง ๆ กระจูด ผักตบชวา และบัวชนิดต่าง ๆ เป็นแหล่งหาอาหารของนกน้ำในทะเลน้อย

3.1.3 บริเวณป่าดิบชื้น ซึ่งเป็นภูเขาเชิงทะเลสาบที่น้ำท่วมไม่ถึงและเป็นรอยเชื่อมต่อกับเทือกเขาบรรทัด จะพบไม้ดิน และ ไม้พื้นล่างที่แตกต่างไปจากบริเวณอื่น ๆ

3.1.4 บริเวณพื้นที่เกษตรกรรม เป็นแหล่งเพาะปลูกและบริเวณที่อยู่อาศัย พบพรรณไม้ปลูกส่วนใหญ่เป็นไม้ผล รวมทั้งพืชต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของชาวบ้านพบว่า พรรณไม้หลายชนิดได้ให้ประโยชน์มากมายตามคุณสมบัติเฉพาะของพรรณไม้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) กลุ่มพืชที่ใช้เป็นอาหาร ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ผัก และผลไม้ต่าง ๆ
- 2) กลุ่มพืชที่ใช้เป็นสมุนไพร ได้แก่ ค้อยติ่ง หงอนไก่ไทย สายหยุด ผักหนาม จิกสวน หน้างวงช้าง ขุมเห็ดเทศ ผักเสี้ยนผี ขมิ้นเครือ เถวัลย์กรด คดตั้ง หนุ่ยค้อนกลอง หนุ่ยละออง เฝิร์น นาคราช เขียด

3) กลุ่มพืชที่ใช้ในการจักสาน ได้แก่ กระจูด กกกอ กกสามเหลี่ยม กกกลม คล้า ตีฬา ป่า ตีฬาใหญ่ ฐปถายี่

4) กลุ่มพืชที่ใช้ทำเสียม ได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ มะม่วง จิกสวน นุ่น หญ้าวงช้าง สมอขาว กระจ กะเม็ง เนียน ประดู่ แคนบ้าน หวี หมากร มะพร้าว

5) กลุ่มพืชที่ใช้เป็นแหล่งทำรังและอาหารของนก ได้แก่ ูด จาด ลาโพ หญ้าทะเล สาหร่าย พืชลอยน้ำ รากลำพู ผักคบบัว กอบัว ป่ากก ป่าหญ้า ปรีอ หุ่นหญ้า ป่าเสม็ด ต้นเทีะ ป่าพรุนาข้าว กกสามเหลี่ยม

3.2 พรรณสัตว์

3.2.1 สัตว์ชนิดต่าง ๆ สามารถพบได้ในบริเวณต่าง ๆ กันตามสภาพลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 ความหลากหลายของชนิดสัตว์แยกประเภทของถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ประเภทของถิ่นที่อยู่อาศัย	จำนวนชนิดที่พบ				รวม
	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	นก	สัตว์เลื้อยคลาน	สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	
ทะเลน้อย (ขอบบึงและหน้าน้ำเปิด)	3	36	5	5	49
ควนจี่เลียน	4	20	3	1	28
ป่าเสม็ด ควนเค็ง	8	14	13	4	39
พื้นที่เกษตรกรรม	1	44	10	9	64
ที่ทำการเขตฯ และชุมชน	1	30	16	10	57
รวม	8	61	29	12	110

ที่มา : บริษัทไทยเอนิเนียริง คอนซัลแตนท์ส จำกัด, 2542 : 2-26

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

1) บริเวณที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จะพบความหลากหลายของชนิดสัตว์สูงที่สุด

2) พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่เป็นทุ่งนา ทุ่งหญ้าเลี้ยงควายและทุ่งกระจูด พบนกมากที่สุด โดย

เฉพาะนกอพยพ รองลงมาคือ นกน้ำชนิดต่าง ๆ

3) บริเวณขอบบึง ป่าเสม็ด และควนขี้เสียน พบจำนวนชนิดของสัตว์โดยรวมน้อยกว่าบริเวณที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และพื้นที่เกษตรกรรม

นอกจากนั้นสัตว์ป่าที่พบ ยังสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ซึ่งมีไม่น้อยกว่า 57 ชนิด 17 วงศ์ 5 อันดับ เช่น หมูผีต่าง ๆ ค้างคาวกินผลไม้ และค้างคาวกินแมลงหลายชนิด ชะมดเช็ด ชะมดแสลงต้นหางดำ อีเห็นข้างลาย หมูป่า เก้ง กระรอกปลายหางดำ

2) สัตว์จำพวกนก คาดว่ามีในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 285 ชนิด 64 วงศ์ 15 อันดับ เช่น นกเป็ดผีเล็ก นกกระทง นกกาน้ำใหญ่ นกยางไฟหัวดำ นกกาบบัว นกตะกรุม นกเป็ดแดง เป็ดหางแหลม นกกวัก นกอีตุ้ม นกอีถ้ำ นกอีแจว นกพริก ซึ่งนกต่าง ๆ เหล่านี้ยังสามารถแยกออกเป็นนกอประจำถิ่น และนกอพยพ ได้แก่ นกอประจำถิ่น หมายถึงนกที่สามารถพบให้เห็นตลอดทั้งปี เช่น นกยางกรอกพันธุ์ขาว นกอีแจว นกกาน้ำเล็ก นกกระสาแดง เป็นต้น ส่วนนกอพยพ หมายถึงนกที่สามารถพบได้เฉพาะช่วงฤดูหนาวหรือระหว่างเดือนตุลาคม-มีนาคม เช่น นกกาบบัว นกยางกรอกพันธุ์จีน นกชายเลนบึง นกชายเลนน้ำจืด นกหัวโตต่าง ๆ หลายชนิด เป็นต้น

3) สัตว์เลื้อยคลาน พบไม่น้อยกว่า 40 ชนิด 16 วงศ์ 4 อันดับ เช่น เต่าหับ เต่านา ตะพาบน้ำ จิ้งจกหางเรียว จิ้งเหลนน้อยหางยาว งูเหลือม งูหลาม และงูน้ำอีกมากมาย ทั้งที่มีพิษน้อยและมีพิษร้ายแรง

4) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก พบไม่น้อยกว่า 12 ชนิด 3 วงศ์ 1 อันดับ เช่น คางคกหัวราบ คางคกบ้าน เขียดจะนา กบบัว กบหลังเขียด กบราชา กบหนอง ปาดบ้าน อึ่งน้ำเต้า เป็นต้น

3.2.2 สัตว์น้ำ จำพวกปลาในพื้นที่ทะเลน้อย พบไม่น้อยกว่า 27 ชนิด 13 สกุล เช่น ปลาตลาด ปลาไหล ปลาชิว ปลาตะเพียนทอง ปลาแก้มขี้ ปลาตุ๊กค้ำัน ปลาตุ๊กอูขุ ปลาเกลือง ปลาหมอ ปลาสลิด เป็นต้น

3.3 ทรัพยากรดิน

ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยประกอบด้วยดินที่เกิดจากการทับถมในทะเลสาบจนคืบเงิน มี การผสมของดินเหนียว และอินทรีย์วัตถุจากพืชและสัตว์ซึ่งเป็นดินอินทรีย์ เมื่อมีการนำปุ๋ยจะปล่อย สารอินทรีย์และกรดอินทรีย์ หากมีการใช้พื้นที่โดยการระบายน้ำออก ดินจะยุบตัวมาก บริเวณขอบของ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จะประกอบด้วยดินลิก การระบายน้ำแล้ว เนื้อดินเหนียว พบจุดประสีฟาง ข้าว ดินเป็นกรดจัด หรือมีแนวโน้มเป็นกรดจัดเมื่อมีการพัฒนาพื้นที่มาใช้ทางการเกษตร บริเวณนี้มีการ บุกเบิกเพื่อปลูกข้าว (กองวางแผนการใช้ที่ดิน, 2530, 2531, 2534)

พื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีการนำไปใช้ประโยชน์หลายประเภทดังนี้

1. ที่ดินมีกรรมสิทธิ์ครอบครองซึ่งเป็นของราษฎร ประมาณ 10,000 ไร่ หรือประมาณ ร้อยละ

35.01 ของเนื้อที่ทั้งหมด

2. การใช้ประโยชน์ที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด 30,768.5 ไร่ หรือประมาณ 49.23 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ร้อยละ 10.77 ของเนื้อที่ทั้งหมด สามารถแบ่งออกเป็น 3 ป่าคือ

2.1 ป่าสงวนแห่งชาติคลองยวน ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 6,175 ไร่ หรือประมาณ 9.88 ตารางกิโลเมตร

2.2 ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 5,531 ไร่ หรือประมาณ 8.85 ตารางกิโลเมตร

2.3 ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าบ้านในลุ่ม ป่าบ้านกุ่มแป่ ป่าพรุควนเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื้อที่ประมาณ 19,062.5 ไร่ หรือประมาณ 30.5 ตารางกิโลเมตร

3. ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสงวนสัตว์เลี้ยง ประมาณ 70,000 ไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 24.51 ของเนื้อที่ทั้งหมด

4. ที่รกร้างว่างเปล่าหรือสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ประมาณ 84,856.5 ไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 29.71 ของเนื้อที่ทั้งหมด

นอกจากนั้นยังพบว่า มีการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้ (บริษัทไทยเอนยีเนียร์ริง คอนซัลแตนท์ส จำกัด, 2540 : 4-3)

1) พื้นที่นาข้าว พบมากทางตอนเหนือและตะวันออกของพื้นที่

2) พื้นที่สวนยาง พบมากบริเวณที่เป็นที่สูง เช่น ควนเคร็ง ควนยาว ควนชิง และควนทะเลโมง

3) ทุ่งหญ้า พื้นที่ปกคลุมด้วยหญ้าและกระจูด พบมากทางตอนเหนือและตะวันออกของพื้นที่

4) ป่าพรุ ประกอบด้วยเตม็ดเป็นส่วนมาก มีความหนาแน่นและขนาดต่างกัน พบมากทางตอนเหนือและตอนใต้ของพื้นที่

5) วัชพืชน้ำ พบมากในทะเลน้อยและทางด้านเหนือของทะเลน้อย

6) ชุมชนและสวนไม้ผสมสวนยาง พบกระจายมากทางทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศตะวันตกของพื้นที่ หมู่บ้านมีการปลูกยางพาราและสวนผสมบ้างเล็กน้อย

7) แหล่งน้ำ ได้แก่ ทะเลน้อยและลำคลอง

3.4 ทรัพยากรน้ำ

ด้านทิศใต้ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นทะเลน้อยที่ค่อนข้างตื้นเขินมากขึ้นเรื่อย ๆ จากตะกอนที่พัดพามาโดยน้ำและจากการทับถมของเศษพืชน้ำที่ตายและจมลง ป्राกฏการณ์ธรรมชาตินี้เกิดได้เร็วและรุนแรงจากอิทธิพลของมนุษย์ ที่มีการใช้ที่ดินโดยไม่มีแผนการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดี (กองวางแผนการใช้ที่ดิน, 2530, 2531, 2534)

4. คุณค่าของระบบนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

โดยภาพรวมพบว่าคุณค่าของระบบนิเวศบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีหลายประการ คือ (กรมป่าไม้, 2540 : 8-9)

1. เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ และมนุษย์ ซึ่งเห็นได้จากป่าพรุจะมีพืชน้ำเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ต้นจูด ราโพง กง ปรีอไม้เมา ไม้เสม็ดขาว และไม้น้ำอื่น ๆ บริเวณสังคมพืชน้ำเหล่านี้จะเป็นแหล่งผลิตอาหารจำพวกโคอะคอม ซึ่งเป็นอาหารของสัตว์ขนาดเล็ก จำพวกกุ้ง ปู ปลา และเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์จำพวกนี้ เพื่อการแพร่ขยายพันธุ์ เพิ่มจำนวนมากขึ้น นอกจากนี้สัตว์ป่ายังได้อาศัยป่าพรุและพื้นที่ชุ่มน้ำเหล่านี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย หลบภัย และที่สำคัญมนุษย์ยังได้อาศัยใช้ประโยชน์ในพื้นที่ในการทำประมงเพื่อนำผลผลิตมาใช้ในการอุปโภค และบริโภค

2. เป็นแหล่งป้องกันภัยธรรมชาติ ได้แก่ การป้องกันน้ำท่วม กันลมพายุ ป้องกันการกัดเซาะ และการพังทลายของชายฝั่ง ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทะเลน้อยมีขนาดความกว้างมาก สามารถช่วยบรรเทาความเค็มครึ้นอันเกิดจากน้ำท่วมได้ในระดับหนึ่ง และยังช่วยลดแรงปะทะของลมพายุ ให้พัดผ่านพื้นน้ำก่อนถึงตัวหมู่บ้าน อีกทั้งความยาวของทะเลน้อยจะเป็นตัวกักขวางการกระแทกของคลื่นที่จะกระทบต่อแผ่นดิน ทำให้ลดการกัดเซาะการพังทลายของตลิ่งในแนวถัก

3. การรักษาสมดุลทางนิเวศวิทยา บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีระบบนิเวศหลายระบบ ซับซ้อนและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หากระบบนิเวศใดกระทบกระเทือนย่อมทำให้ระบบนิเวศอื่นถูกกระทบตามไปด้วย

4. สร้างรายได้ และอาชีพแก่ประชาชนโดยรอบพื้นที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งประชาชนมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ การบริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขับเรือนำทัศนศึกษา เปิดร้านอาหาร การทำของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์กระจูดขายให้แก่นักท่องเที่ยว

5. เป็นแหล่งอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรชีวภาพ เนื่องจากมีระบบนิเวศที่หลากหลายจึงทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งสำรองของทรัพยากรชีวภาพเอาไว้ในพื้นที่ที่จะผลิตทรัพยากรชดเชยกับสิ่งที่ต้องนำออกไปใช้ประโยชน์

6. เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำสำหรับประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์และอำนวยความสะดวกในเรื่องการขนส่ง และสัญจร

7. เป็นที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของคนไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้งวัฒนธรรมด้านความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมชนบท

สภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

การใช้ประโยชน์และปัญหาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ตามตาราง 6-7 ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่โดยรอบพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยพบว่ามีกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากมายหลายอย่าง ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 ลักษณะกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ลักษณะกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.
1. ตัดไม้มาใช้ เช่น ทำรั้วบ้าน ขานบ้าน คอกสัตว์ โพงพาง ลอบ	1.32	0.60
2. ตัดไม้ทำฟืนหรือถ่านใช้ในครัวเรือน	1.26	0.58
3. ตัดไม้ทำฟืนหรือถ่านเพื่อนำไปค้าขาย	1.11	0.38
4. ใช้เป็นพื้นที่ในการเพาะปลูก	1.48	0.79
5. ใช้เป็นบริเวณที่อยู่อาศัย	1.37	0.72
6. ใช้ในการเลี้ยงวัว ควาย	1.23	0.61
7. หาปลา/ ทำการประมง	1.58	0.90
8. ใช้พื้นที่ในการทำนาทุ่ง	1.05	0.23
9. ใช้พื้นที่ในการเพาะเลี้ยงปลา	1.09	0.33
10. จับนก	1.06	0.28
11. จับสัตว์เลื้อยคลาน (งู)	1.08	0.31
12. จับสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (เต่า กบ)	1.12	0.37
13. เก็บเกี่ยวพืชขึ้นน้ำ (กระจูด กก ฯลฯ)	1.65	0.95
14. เก็บเกี่ยวพืชน้ำ (บัว ผักบุ้ง ฯลฯ)	1.46	0.75
15. การท่องเที่ยว พักผ่อน	2.46	1.00
16. การนำเที่ยว	1.66	0.92
17. เป็นเส้นทางคมนาคม	2.37	1.11
18. ใช้น้ำในการบริโภค	1.43	0.82
19. ใช้น้ำในการอุปโภค เช่น อาบ ซักล้าง	1.43	0.82
20. ใช้น้ำในการทำนา	1.60	1.06

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.
21. ใช้น้ำเพาะปลูกพืชอื่น ๆ	1.42	0.82
รวมเฉลี่ย	1.44	0.35

หมายเหตุ ไม่เข้าไปใช้ประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50)

ใช้ประโยชน์น้อย (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)

จากตาราง 6 พบว่าโดยรวมแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ลักษณะกิจกรรมของชาวบ้านที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอยู่บ้างคือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การพักผ่อน รองลงมาคือ ใช้น้ำเป็นเส้นทางคมนาคม การนำเที่ยว ใช้น้ำในทะเลน้อยเพื่อการทำนา และการทำประมง ตามลำดับ

2. ด้านปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอยู่โดยรอบพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปถึงจำนวน ร้อยละของผู้ที่มีและไม่มีปัญหาได้ดังตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 ปัญหาในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
มี	126	23.73
ไม่มี	405	76.27
รวม	531	100.00

ตาราง 7 พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากร คิดเป็นร้อยละ 76.27 แต่อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่มีปัญหาในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร อันเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปริมาณน้ำลดลง ทำให้ผู้ประกอบการประมงมีรายได้ลดลง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ชาวบ้านบางคนจับปลาโดยวิธีการใช้กระแสไฟฟ้า และใช้ยาเบื่อ จึงทำให้ปลาทุกชนิดตายและลดน้อยลง นอกจากนั้นคุณภาพน้ำยังเน่าเสีย สกปรก มีรสเปรี้ยว หรือเค็ม เนื่องจากการทิ้งสิ่งปฏิกูลและขยะมูล

ฝอย หรือการระบายน้ำทิ้งของชุมชนลงไปยังแหล่งน้ำ ตลอดจนปริมาณของวัชพืชในแหล่งน้ำเพิ่มมากขึ้น

2. การจำกัดพื้นที่ และเวลาในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากร รวมทั้งการมีกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานของรัฐที่มีให้เข้าไปตัดไม้ทำลายป่า หรือเข้าไปในพื้นที่ในฤดูที่นกอวางไข่ ทำให้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

3. นกน้ำทำลายผลผลิตทางการเกษตร เช่น นกเข้าไปจิกกินเมล็ดข้าวที่ชาวนาหว่านไว้ นกกินกระดูกที่ชาวบ้านปลูกไว้ และนกกินปลาในบ่อที่ชาวบ้านได้เพาะเลี้ยงไว้ จนได้รับความเสียหาย

4. เข้าไปตัดไม้มาใช้ประโยชน์แล้วถูกเจ้าหน้าที่จับกุม เนื่องจากชาวบ้านไม่ทราบว่า ไม้ชนิดใดตัดมาใช้ประโยชน์ได้และชนิดใดตัดมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในส่วนนี้ให้มาก จะได้ไม่เป็นปัญหากับประชาชน ที่ต้องการเข้าไปตัดไม้มาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน

5. ภัยธรรมชาติ เช่น แห้งแล้ง ไฟไหม้ป่ากระดูก น้ำท่วม

การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 8 การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.
1. ความลึกของน้ำ	2.33	0.91
2. ความเต็มของน้ำ	2.66	1.01
3. ปริมาณน้ำ	2.58	0.94
4. คุณภาพน้ำ	2.64	0.90
5. ชนิดของพืชธรรมชาติ	3.05	0.98
6. ปริมาณของพืชธรรมชาติ	3.05	1.00
7. ชนิดของนกน้ำ	3.35	0.95
8. ปริมาณของนกน้ำ	3.36	0.95
9. ชนิดของสัตว์อื่น ๆ	2.70	1.00
10. ปริมาณของสัตว์อื่น ๆ	2.69	1.01
11. จำนวนประชาชนที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากร	3.08	1.03

ตาราง 8 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.
12. จำนวนนักท่องเที่ยว	3.47	0.94
13. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ	2.73	1.02
14. การสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่ป่ากระวะ	2.21	1.26
15. การตัดถนนผ่านกลางทุ่ง	3.27	1.01
16. การตัดถนนเชื่อมต่อพื้นที่	3.30	0.99
17. การขุดลอกคูคลอง ตำรางที่ตื้นเขิน	3.37	0.93
18. การแก้ปัญหาน้ำกร่อย การสร้างคลองชลประทาน	3.11	1.01
19. การกั้นรั้วลวดหนามล้อมรอบบริเวณเขตห้ามล่า	2.91	1.06
20. การคุมครองทุ่งอ้อทั้งผืนให้คงอยู่	2.36	1.20
21. การสร้างหอดูนก	3.25	1.04
22. การจัดทำทางเดินเท้าไปยังหอดูนก	3.26	1.04
23. การสร้างศูนย์บริการการท่องเที่ยว	3.44	0.88
24. การให้บริการเรือนำเที่ยว	3.46	0.87
25. การจัดทำสินค้าผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น	3.57	0.81
รวมเฉลี่ย	3.01	0.50

หมายเหตุ เลวลง/น้อยลง (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)

เหมือนเดิม (ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50)

ดีขึ้น/เพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.51-4.00)

ตาราง 8 พบว่าโดยรวมแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาสภาพทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยยังคงมีสภาพเหมือนเดิม หากพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร ทั้งในทางที่ดีขึ้น และเลวลง

สำหรับการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรในทางที่ดีขึ้น คือชาวบ้านสามารถจัดทำสินค้าผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นได้มากขึ้น โดยการเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ ส่วนที่พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรไปในทางที่เลวลง ได้แก่ ความลึกของน้ำตื้นเขินขึ้น มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่ป่ากระวะ และการคุมครองทุ่งอ้อทั้งผืนให้คงอยู่ทำให้ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้เต็มที่ นอกจากนี้ไม่พบว่ามี การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรแต่อย่างใด

และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในเรื่องสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรเกิดจาก
สาเหตุที่สำคัญหลายประการคือ

1. โครงการพัฒนาของรัฐ เช่น การจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้ทะเลน้อยได้รับความเจริญ
มากขึ้น เกิดเป็นชุมชนใหญ่และมีการสร้างสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ทำให้เกิดความสะดวกสบาย
ประกอบกับจำนวนคนที่เข้ามาอาศัยหรือใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้า
มาใช้บริการเพิ่มขึ้น อันเป็นผลให้มีมูลฝอยเพิ่มขึ้น และปริมาณน้ำทิ้งที่ระบายลงสู่ทะเลน้อยก็มีมากขึ้น

นอกจากนั้นหน่วยงานของรัฐยังได้มีการสร้างถนนตัดผ่านกลางทุ่ง หรือป่าพรุ การสร้างเขื่อนกัน
น้ำเค็มที่ปากกระแจะ มีผลทำให้น้ำไม่เกิดการหมุนเวียนส่งผลให้น้ำเน่าเสียและถาดลงดินเงิน

2. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านยังไม่ถูกต้อง ขาดความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกใน
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยวบางคนยังมีน้อย ทำให้เกิดการทำลาย
ทรัพยากร เช่น การตัดไม้ หรือการนำพันธุ์ไม้บางอย่างออกนอกพื้นที่ นอกจากนั้นชาวบ้านยังได้จับนก
ที่เข้ามาทำลายผลผลิตทางการเกษตร และจับสัตว์ เช่น เต่า งู ฯลฯ โดยการเผาป่า อีกทั้งยังมีการบุกเบิก
พื้นที่ป่าเพื่อใช้เป็นที่ทำกิน

3. ใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายล้างในการทำประมง ประกอบกับแหล่งน้ำเกิดการตื้นเขินและมีวัช
พืชจำนวนมาก ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง

4. บ่อกักปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลน้อย สารเคมีที่ใช้ในนาข้าว หรือพืชผลทางการเกษตร ตลอดจนดี
เยี่ยมกระดูก ที่ถูกชะล้างและระบายลงสู่ทะเลน้อย มีผลทำให้คุณภาพน้ำไม่ดี

5. ภัยธรรมชาติ ได้แก่ แห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล น้ำท่วม ไฟป่า

จากสาเหตุข้างต้นทำให้เกิดผลกระทบที่สำคัญดังนี้

1. การประกอบอาชีพด้านการเกษตรมีปัญหาเนื่องจากคุณภาพของน้ำ คุณภาพของดินเลวลงขาด
น้ำใช้ในการเกษตร ทำนาไม่ไค้ผล ปลูกกระดูกไค้่น้อยลงต้องไปซื้อกระดูกจากที่อื่นมาสานเสื่อ รายได้
ลดลง

2. ปลาราคาแพงขึ้น เนื่องจากปลาหายากขึ้น ทำให้รายได้ต่อครัวเรือนลดลง

3. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมีผลกระทบทั้งด้านบวกและ
ด้านลบ ได้แก่ ด้านบวกที่เห็นได้ชัดคือ รายได้เพิ่มขึ้นจากการพานักท่องเที่ยวชมนกน้ำในทะเลน้อย และ
มีรายได้เสริมจากการขายผลิตภัณฑ์ให้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนด้านลบคือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่
มาก ปัญหาเรื่องขยะ สิ่งปฏิกูล น้ำเสียก็จะตามมา

4. การตัด ไม้ทำลายป่า การเผาป่า หรือการบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อทำกิน ทำให้พื้นที่ป่าลดลง

5. น้ำเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็น ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ในการอุปโภคและบริโภคได้

6. การคมนาคมไม่สะดวก ทั้งนี้เกิดจากวัชพืชมากขึ้นทำให้เกิดขวางการคมนาคม และในฤดูแล้งน้ำแห้งทำให้ไม่สามารถนำน้ำขึ้นมาใช้ในการอุปโภค หรือการเกษตร ได้อย่างเพียงพอ

ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่โดยรอบพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยพบว่า มีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรหลายประเด็น ซึ่งสามารถแสดงได้ตามตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.
1. การทำนาทุ่งทำให้ดินในบริเวณเขตห้ามล่าฯ เด็มขึ้น	2.72	1.17
2. การทำนาทุ่งทำให้น้ำจืดในบริเวณเขตห้ามล่าฯ เด็มขึ้น	2.76	1.17
3. การทำนาทุ่งมีผลต่อการเน่าเสียของน้ำทะเลบริเวณเขตห้ามล่าฯ	2.88	1.16
4. การทำนาทุ่งเกิดผลเสียต่อการประมงในเขตห้ามล่าฯ	2.81	1.18
5. การทำนาทุ่งเกิดผลเสียต่อการเพาะปลูก	2.87	1.15
6. การจับปลาในเขตห้ามล่าฯ มีผลต่อการทำลายนก (รบกวนการสร้างรังและขยายพันธุ์)	2.61	0.84
7. การจับปลาและสัตว์อื่นในเขตห้ามล่าฯ ด้วยวิธีการเผาพืด/เผาหญ้า มีผลต่อการทำลายนก	2.85	0.82
8. การจับปลาและสัตว์อื่นในเขตห้ามล่าฯ ด้วยวิธีการเผาพืด/เผาหญ้า ทำให้ดินเสีย ดินเลวลง	2.82	0.81
9. การจับปลาและสัตว์อื่นในเขตห้ามล่าฯ ด้วยวิธีการเผาพืด/เผาหญ้า ทำให้พืชรพืดบางชนิดหมดไป	2.86	0.82
10. การเผาทุ่งหญ้าในหน้าแล้งทำให้ระดับน้ำในทุ่งบริเวณเขตห้ามล่าฯ สูงขึ้น	2.36	0.95
11. การตัด เผาต้นไม้ในเขตห้ามล่าฯ ทำให้นกขาดแคลนอาหาร	2.91	0.81
12. การล่าสัตว์ คักนก จับปลามีผลเสียต่อการท่องเที่ยว	3.02	0.86
13. การปลูกกก กระจูด ในพื้นที่เขตห้ามล่าฯ ทำให้ลดพื้นที่น้ำท่วมถึงเขตห้ามล่าฯ สูงขึ้น	2.43	0.94
14. การปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะทำให้ระดับน้ำในทุ่งบริเวณเขตห้ามล่าฯ สูงขึ้น	2.11	1.12
15. การปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะมีผลดีกับการเกษตร	2.35	1.20

ตาราง 9 (ต่อ)

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.
16. การปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะมีผลดีกับการประมง	2.28	1.17
17. ควรปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะเป็นการถาวร	2.05	1.05
18. การขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่า ฯ เป็นผลดีกับการเกษตร	3.15	0.90
19. การขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่า ฯ เป็นผลดีกับการประมง	3.11	0.90
20. ควรขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่า ฯ ทุกๆระยะที่มีการขึ้นเงิน	3.16	0.89
21. ควรระบายน้ำออกจากพื้นที่เขตห้ามล่า ฯ เพื่อการเกษตรกรรม	2.96	0.93
22. การกำหนดควมขี้เสียนเป็นบริเวณเขตหวงห้ามทำกิจกรรมใด ๆ ทุกชนิดมีผลเสียต่อการประกอบอาชีพ	2.41	1.10
23. ควรขุดถมพื้นที่เพื่อการขยายเมือง พัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน	2.88	0.90
24. การอนุรักษ์นกกน้ำเป็นการทำลายกระจูดและข้าว	2.95	0.87
25. การอนุรักษ์นกกน้ำเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยว	3.36	0.75
รวมเฉลี่ย	2.75	0.52

หมายเหตุ ข้อความที่สนับสนุนเป็นด้านบวก ไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)
เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50)
ข้อความที่ต่อต้านเป็นด้านลบ ไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50)
เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)

ตาราง 9 พบว่าโดยรวมชาวบ้านส่วนใหญ่มีความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีทั้งเห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย ในเรื่องที่เห็นด้วยคือ เรื่องของการอนุรักษ์นกกน้ำเพื่อการท่องเที่ยวมีผู้เห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เห็นด้วยกับการขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่า ฯ ซึ่งจะมีผลดีต่อการประมงและการเกษตร และเห็นด้วยอีกว่าหากมีการอนุรักษ์นกกน้ำจะเป็นการทำลายกระจูดและข้าว ส่วนที่พบว่าไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือการปลูกกก กระจูดในพื้นที่เขตห้ามล่า ฯ ทำให้ลดพื้นที่น้ำท่วมถึงเขตห้ามล่า ฯ รองลงมา ได้แก่ การกำหนดบริเวณควมขี้เสียนเป็นบริเวณเขตหวงห้ามทำกิจกรรมทุกชนิด จะ ไม่มีผลเสียต่อการประกอบอาชีพของชาวบ้านแต่อย่างใด

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ข้อที่น่าสังเกตคือ ที่มีความเห็นขัดแย้งค่อนข้างชัดเจนคือในเรื่องของการประกอบอาชีพ ซึ่งมีกลุ่มที่ต้องการให้มีการอนุรักษ์นกกน้ำ เนื่องจากเห็นความสำคัญในเรื่องของการชูประเด็นท่องเที่ยวชมนกกน้ำทะเลน้อย เพื่อให้กนกน้ำเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งนกกน้ำยัง

เป็นแหล่งศึกษารวมชาติของเขาวชน แต่สำหรับผู้ที่มิอาชีพทำนา และปลูกกระดุมมักจะได้รับความเสียหายค่อนข้างมากจากการที่นกเข้ามาจิกกินข้าวและกระดุมในนาที่ปลูกไว้ ทำให้ผลผลิตที่ควรจะได้ตกลง จึงไม่ต้องการให้มีการอนุรักษ์นกน้ำ

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ก่อนที่จะนำปัจจัยเข้าสู่สมการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression Analysis) จะต้องหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้วยกันก่อน ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ส่วนสัญลักษณ์ที่ใช้ในตารางคือ

USE = การใช้ประโยชน์ทรัพยากร

CHAN = การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร

CONT = มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

STATE = บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

NGO = บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

CONF = ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ตาราง 10 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและความขัดแย้งการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ตัวแปร	USE	CHAN	CONT	STATE	NGO	CONF
USE	1.0000	-.0174	-.0573	.3193***	.2329***	.0244
CHAN		1.0000	.0084	.0869*	.1233**	.3801***
CONT			1.0000	.1354***	.0308	.1362***
STATE				1.0000	.2676***	.1345***
NGO					1.0000	.0810*
CONF						1.0000

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 10 จะพบว่า ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร ปัจจัยมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์และปัจจัยบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีความสัมพันธ์

กับปัจจัยบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร (R.0810) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบว่า ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

2. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression Analysis) ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร สามารถแสดงได้ตามตาราง 11

ตาราง 11 ปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ปัจจัย	B	SE B	Beta	T	Sig T
CHAN	.38472	.04168	.37132	9.229	.0000*
CONT	.13536	.04461	.12253	3.034	.0025*
STATE	.07544	.04094	.08031	1.843	.0659
NGO	.0075	.04260	.0075	.178	.8585
USE	.01553	.06351	.01048	.244	.8070
Constant	1.05226	.19636	-	5.359	.0000

*นัยสำคัญที่ 0.05

R = .41168   R² = .16948   Adjusted R Square = .16157   Standard Error = .47270

จากตาราง 11 แสดงว่า ปัจจัยที่สามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสองปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร และปัจจัยมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยอื่น ได้แก่ ปัจจัยการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ปัจจัยบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และปัจจัยบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ไม่สามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้

อย่างไรก็ตาม จะพบว่าปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้ ร้อยละ 16.948

บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างพบว่า หน่วยงานของรัฐได้เข้าไปมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ดังสรุปได้ตามตาราง 12

ตาราง 12 บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ลักษณะบทบาท	$\bar{X}$	S.D.
1. การให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการร่วมกับหน่วยงานของรัฐ	1.78	0.76
2. รัฐได้สอบถามความต้องการและปัญหาจากชาวบ้านเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.80	0.73
3. รัฐได้ให้ชาวบ้านร่วมประชุมหรือปรึกษาหารือในการจัดกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.74	0.74
4. รัฐได้ให้เงินสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.71	0.72
5. รัฐได้ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อการประกอบอาชีพ	1.90	0.69
6. รัฐได้ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มในชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.85	0.72
7. รัฐได้อบรมชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจแก่ท่านในเรื่องความสำคัญของเขตห้ามล่า ฯ	1.96	0.70
8. รัฐได้ให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.92	0.68
9. รัฐได้ประชุมชี้แจงชักชวนความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในเขตห้ามล่า ฯ	1.84	0.73
10. การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของรัฐ	1.97	0.71
11. การสร้างจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	1.93	0.73
12. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในเขตห้ามล่า ฯ	2.07	0.83
13. รัฐได้ประสานงานให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	1.91	0.75
14. รัฐได้ประสานงานกับองค์กรเอกชนในการจัดกิจกรรม	1.38	0.64
15. รัฐได้กระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรม	1.83	0.70
16. รัฐได้ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.96	0.70

ตาราง 12 (ต่อ)

ลักษณะบทบาท	$\bar{X}$	S.D.
17.รัฐได้มีการสำรวจ ตรวจสอบการใช้ทรัพยากรของประชาชนในเขตห้ามล่าฯ	2.04	0.75
18.รัฐได้ดูแลไม่ให้ประชาชนบุกรุกพื้นที่ในเขตห้ามล่าฯ	2.15	0.77
19.รัฐได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมในเขตห้ามล่าฯ	1.86	0.76
20.รัฐได้ดำเนินการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับของเขตห้ามล่าฯ ในเรื่องการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	2.05	0.77
รวมเฉลี่ย	1.88	0.55

หมายเหตุ ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง/มีบทบาทน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)
ปฏิบัติบ่อยครั้ง/มีบทบาทปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50)

จากตารางข้างต้นพบว่า โดยรวมแล้วหน่วยงานของรัฐเข้าไปมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า หน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ได้เข้าไปดูแลไม่ให้ประชาชนบุกรุกพื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และได้ดำเนินการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ ข้อบังคับในเรื่องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ตลอดจนได้มีการตรวจสอบการใช้ทรัพยากรของประชาชนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเอกสาร และสอบถามจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่จัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีอยู่หลายหน่วยงานที่เข้ามาจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้ดังนี้

1. คณะอนุกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

คณะอนุกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (2539) ได้มีนโยบาย มาตรการ และแผนปฏิบัติการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่จัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ดังกล่าวได้ดังนี้

1. สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในความสำคัญ และคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย โดยมีบทบาทดังนี้

1.1 ประสานความร่วมมือ ในการวางแผนดำเนินโครงการส่งเสริมให้เกิดความตระหนัก และมีจิตสำนึกในความสำคัญของพื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

1.2 ให้มีศูนย์เผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารด้านคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

1.3 เปิดโอกาสให้สาธารณชนทราบถึงนโยบายและมาตรการของรัฐ โดยเข้ามามีส่วนร่วม ในการพิจารณาและประเมินผลการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

1.4 ใช้กระบวนการทางการศึกษาปลูกจิตสำนึก

1.5 ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ และการใช้ประ โยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่ชุ่มน้ำ

2. การจัดการ และการประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเล น้อย

2.1 ให้ดำเนินการศึกษา สำรวจ และจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศ โดยเฉพาะในเขตห้าม ล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยที่มีความสำคัญระดับประเทศ ใ้รับการจัดให้อยู่ในโครงการแรมซาร์

2.2 จัดทำแผนการจัดการพื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และ การใช้ประ โยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2.3 ประสานการดำเนินงานตามนโยบาย มาตรการ และแผนการจัดการระหว่างหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อให้มีความสอดคล้องอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือในการอนุรักษ์ ป้องกัน และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำใน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ระหว่างภาครัฐ และเอกชน

3. เสริมสร้างสมรรถนะและอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3.1 จัดประชุม สัมมนา และฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับพื้นที่ชุ่มน้ำ

3.2 สนับสนุนงบประมาณ เพื่อการฝึกอบรม และดูงานด้านการอนุรักษ์ และการจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อเพิ่มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์แก่ผู้เกี่ยวข้อง

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษา และวิจัยเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำมาจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำ

4.1 การจัดทำแผนหลักการวิจัย เพื่อการอนุรักษ์ และการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิด ประ โยชน์อย่างยั่งยืน

4.2 คำเนินการจัดตั้งเครือข่ายระบบข้อมูลงานวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำ

5. กำหนดเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์และสิทธิในการถือครองที่ดินในพื้นที่ชุ่มน้ำ

5.1 ควบคุมดูแล ป้องกันการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

5.2 การติดตาม และตรวจสอบการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเคร่งครัด

5.3 ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ชุ่มน้ำโดยเคร่งครัด

6. ส่งเสริมการใช้นาตรการทางกฎหมาย และเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

6.1 บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำโดยเคร่งครัด รวมทั้งการทบทวนปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพ และเอื้ออำนวย

6.2 ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้

7. ส่งเสริมความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำระหว่างประเทศ

7.1 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศและในระดับนานาชาติ

7.2 แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยีการจัดการและการศึกษาดูงาน

2. บทบาทของกรมการปกครองที่เกี่ยวกับพื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

กรมการปกครองมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงคือ หน่วยงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน แต่ยังคงประสบปัญหาเรื่องการส่งมอบอำนาจที่ยังไม่เพียงพอ และกฎหมายซึ่งใช้คุ้มครองพื้นที่แต่ละส่วนที่มีลักษณะต่างกัน จะมีกฎหมายที่แตกต่างกันหลายฉบับแต่ละฉบับให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานแตกต่างกัน ในส่วนที่ฝ่ายปกครองเข้าไปเกี่ยวข้องได้มากที่สุดคือ พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ซึ่งจะดูแลเฉพาะพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากยังไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามกรมการปกครองสามารถเข้าไปมีบทบาทในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ดังนี้ (ประชา เตรีศน์, 2540 : 20)

1) สนับสนุนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

2) จัดการฝึกอบรมผู้นำชุมชนท้องถิ่นในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

3) ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

4) ฝ่ายปกครองกระทำการควบคุมดูแล ป้องกันการบุกรุก และเข้าครอบครองโดยมิชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานระดับอำเภอ

5) ติดตามตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย อย่างใกล้ชิด โดยอาศัยความร่วมมือจากเอกชน

นอกจากนี้หน่วยงานปกครองระดับท้องถิ่นในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ยังได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ตามตาราง 13 ดังนี้

ตาราง 13 กิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

หน่วยงาน/กิจกรรมที่จัด	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
1. จังหวัดและอำเภอ 1.1 จัด Amazing ทะเลน้อย 1.2 ล่องเรือคุนกงน้ำ 1.3 ขายผลิตภัณฑ์ที่ระลึก 1.4 จัดหุ่นโชว์โฆษณาการท่องเที่ยว 1.5 รวมกลุ่มชาวบ้าน 1.6 รมรงค์ไม้ให้ล่าสัตว์ 1.7 จัดกิจกรรมแข่งเรือ 1.8 จัดกิจกรรมแม่บ้านสานเสื่อ 1.9 จัดกิจกรรมคุนกง	1. ส่งเสริมรายได้ของประชาชน 2. ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทะเลน้อย 3. ประชาชนได้รับความรู้จากการพานักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ 4. ประชาชนเข้าใจถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 5. มีอาชีพเสริม 6. นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวทะเลน้อยมากขึ้น 7. ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. พัฒนาชุมชน 2.1 ส่งเสริมการสานเสื่อกระจูดเพื่อขาย 2.2 ประชุมชาวบ้าน	1. เพิ่มรายได้ให้ประชาชน 2. ได้ข่าวสารความรู้
3. องค์การบริหารส่วนตำบล 3.1 ส่งเสริมการท่องเที่ยว 3.2 อนุรักษ์ธรรมชาติ 3.3 รมรงค์ไม้ให้มีการบุกรุกพื้นที่ 3.4 รมรงค์ไม้ให้มีการล่าสัตว์ในพื้นที่ 3.5 ประชาสัมพันธ์การนำเที่ยว 3.6 จัดกิจกรรมการแข่งเรือ	1. รายได้มากขึ้น 2. ประชาชนมีรายได้เสริม 3. จำนวนนักท่องเที่ยวมีมากขึ้น 4. นำเงินเข้าสู่ท้องถิ่น 5. ประชาชนมีความรู้มากขึ้น 6. ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ตาราง 13 (ต่อ)

หน่วยงาน/กิจกรรมที่จัด	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
4. ผู้นำหมู่บ้าน 4.1 รมรงค์ไม้ให้ล้านก, สัตว์ในพื้นที่ 4.2 ประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ธรรมชาติ 4.3 จัดงานเทศกาลร่วมกับอำเภอ จังหวัด ในการจัด Amazing ทะเลน้อย 4.4 จัดกิจกรรมแข่งเรือ , จัดงานแม่บ้านสานเสื่อ	1. สิ่งแวดล้อมไม่ถูกทำลาย 2. จำนวนนก และสัตว์ป่ามีมากขึ้น 3. ชาวบ้านมีรายได้เสริม 4. จำนวนนักท่องเที่ยวมีมากขึ้น 5. รายได้มีมากขึ้น

2. การส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ตามตาราง 14 ดังนี้

ตาราง 14 กิจกรรมส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

หน่วยงาน/กิจกรรมที่จัด	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
1. จังหวัดและอำเภอ 1.1 ประชาสัมพันธ์ 1.2 กระตุ้นให้รักธรรมชาติ 1.3 กระตุ้นโดยการให้ข้อมูลข่าวสาร 1.4 จัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ	1. ได้สร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากร 2. รักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น 3. มีจิตใจรักและหวงแหนธรรมชาติ
2. องค์การบริหารส่วนตำบล 2.1 อบรมเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ 2.2 พัฒนาหมู่บ้าน 2.3 ประชาสัมพันธ์ให้รู้จักรักสิ่งแวดล้อมและ โทษภัยต่าง ๆ ที่ทำลายสิ่งแวดล้อม	1. ได้รับความรู้และเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีขึ้น 3. เกิดความรักป่า และสัตว์ป่า

ตาราง 14 (ต่อ)

หน่วยงาน/กิจกรรมที่จัด	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
3. ผู้นำหมู่บ้าน 3.1 จัดประชุมอบรมแนะนำ และตักเตือน ชี้ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ 3.2 ประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้ชาวบ้าน เกิดการรวมกลุ่มในการอนุรักษ์ 3.3 ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้าน 3.4 รณรงค์ให้ชาวบ้านรักสิ่งแวดล้อม	1. มีจิตสำนึกที่ดี รักและหวงแหนธรรมชาติ 2. ทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3. การปราบปราม ป้องกันดูแลทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ตาม
 ตาราง 15 ดังนี้

ตาราง 15 กิจกรรมการปราบปราม ป้องกัน ดูแลทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

หน่วยงาน/กิจกรรมที่จัด	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
1. จังหวัดและอำเภอ 1.1 รณรงค์ให้อุรักษ์ธรรมชาติ 1.2 ประชาสัมพันธ์ถึงโทษสำหรับผู้บุกรุกพื้นที่ และล่าสัตว์ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย 1.3 ดูแลไม่ให้มีผู้บุกรุก และจับกุมผู้ที่ฝ่าฝืน	1. มีทรัพยากรธรรมชาติให้ชนรุ่นหลังได้ใช้อย่าง ยั่งยืน 2. ทราบข่าวสารเพิ่มเติม 3. ประชาชนทำถูกกฎ กติกา ระเียบย ข้อบังคับ ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
2. ผู้นำหมู่บ้าน 2.1 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกบ้าน 2.2 รณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันดูแล รักษา ป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ และมีให้มี การบุกรุกพื้นที่ในเขตห้ามล่า 2.3 ป้องกันการล่านกและสัตว์ป่าอื่น ๆ	1. สิ่งแวดล้อมคงสภาพดี 2. ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม

ตาราง 15 (ต่อ)

หน่วยงาน/กิจกรรมที่จัด	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
3. องค์การบริหารส่วนตำบล 3.1 ติดป้ายรณรงค์หรือบtlงไทยสำหรับ ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายในเขตห้ามล่าให้เห็นอย่าง ชัดเจน 3.2 จับและลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือ กระทำผิดกฎหมาย	1. ทรัพยากรคงอยู่ 2. รู้กฎหมาย 3. ได้เห็นนกไปนาน ๆ 4. ไม่มีใครกล้าทำผิด
4. ตำรวจหมู่บ้าน 4.1 ประกาศห้ามล่านกผู้ฝ่าฝืนถูกจับปรับ	1. มีผู้ทำผิดน้อยลง 2. นกยังคงอยู่
5. คณะกรรมการรักษาป่า 5.1 ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบถึง บtlงไทยในการทำผิดกฎ กติกาข้อบังคับ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามกฎหมาย 5.2 รักษาป่า และพันธุ์สัตว์	1. มีผู้กระทำผิดน้อยลง 2. มีป่าและสัตว์ไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน
6. หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 6.1 จัดประชุมให้ความรู้ในเรื่องกฎหมาย ที่ใช้ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 6.2 รณรงค์รักษาป่าและอนุรักษ์สัตว์	1. ชาวบ้านมีความรู้เรื่องกฎหมาย 2. มีผู้ทำผิดน้อยลง 3. ทรัพยากรอยู่ในสภาพดี

จากตาราง 13-15 จะเห็นได้ว่า หน่วยงานของกรมการปกครองระดับท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด อําเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งเป็น ผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนโดยตรง ยังได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากร การสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรที่ถูกต้อง รวมทั้งการปราบปราม ป้องกัน ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่นั้น ล้วนเป็นบทบาทที่หน่วยงานของรัฐได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน ได้อีกด้วย รวมทั้งผู้ที่กระทำความผิดก็ลดน้อยลง เป็นการลดปัญหาให้แก่ผู้ที่ดูแลพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้อีกทางหนึ่ง

3. บทบาทของกรมป่าไม้

วิโรจน์ พิมมานโรจนานูร (2540 : 21) ได้อธิบายไว้ว่าพื้นที่ชุ่มน้ำภายใต้การดูแลของกรมป่าไม้จะให้ความสำคัญกับการจัดการพื้นที่แบบอนเนกประสงค์ ซึ่งครอบคลุมภาพรวมของระบบนิเวศโดยทำในรูปแบบของการจัดการแบบผสมผสานร่วมกันจากหลายฝ่าย ซึ่งต้องมีผู้ที่มีความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มาร่วมกันทำงาน

อย่างไรก็ตามเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ โดยกำหนดเป็นฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายอยู่แล้ว เพื่อให้ง่ายต่อการกำหนดบทบาทและสะดวกต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ฝ่ายจัดการสัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ มีหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบการดำเนินงานด้านการจัดการที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า งานจัดการประชากรสัตว์ป่า งานฐานข้อมูลและประสานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. ฝ่ายบริการทางวิชาการ และส่งเสริม มีหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบการดำเนินงานส่งเสริมและเผยแพร่ งานฝึกอบรม งานนันทนาการและสื่อความหมาย ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ฝ่ายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ควบคุมดูแลหน่วยพิทักษ์ป่า พร้อมทั้งออกตรวจปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายป่าไม้ต่าง ๆ รวมทั้งงานด้านกิจกรรมพิเศษ เช่น งานโครงการพระราชดำริ
4. ฝ่ายบริหารหน่วยงาน ปฏิบัติงานธุรการและการเงิน งานบริหารภายในหน่วยงานและสวัสดิการ งานสื่อสาร งานติดตามและประเมินผล รวมทั้งดูแลและรักษาพัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี

นอกจากนั้นในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้มีป่าไม้อำเภอ ป่าไม้จังหวัด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่จากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยซึ่งสังกัดกรมป่าไม้ ได้มีบทบาทเป็นอย่างมากในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากร และการปราบปราม ป้องกัน ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง ๆ ที่มีบุคลากรจำนวนน้อย แต่ก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่ การจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย กรมป่าไม้ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้จัดกิจกรรมที่หลากหลาย คือ (1) จัด Amazing ทะเลน้อยร่วมกับทางจังหวัดอำเภอ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2) ถองเรือคุณน้ำ (3) ขยายผลิตภัณฑ์ที่ระลึก (4) จัดอบรมชาวบ้านในเรื่องของการให้ความรู้ในการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์สัตว์ (5) ส่งเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องดูแลผู้ที่ตัดไม้ทำลายป่า (6) กำหนดบทลงโทษผู้ล่าสัตว์ป่าในเขตห้ามล่า สิ่งทีกล่าวมาแล้วล้วนส่งผลให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์ดังนี้คือ ชาวบ้านมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้รับความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว

เที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนมีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า สภาพป่าและสัตว์ป่าไม่สูญพันธุ์ ธรรมชาติยังคงอยู่ รวมทั้งมีผู้ทำผิคน้อยลง

2. การสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย กรมป่าไม้และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้จัดกิจกรรมปล่อยปลาลงในทะเลน้อย เพื่อเป็นการสงวนพันธุ์ปลา แนะนำให้ชาวบ้านร่วมกันปลูกป่าและรักษาสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมพัฒนาในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ตลอดจนจัดประชุมชาวบ้านให้เห็นความสำคัญของนกน้ำ รวมทั้งป่าไม้ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรักและหวงแหน ตลอดจนมีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3. การปราบปราม ป้องกัน ดูแลพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้มีการจัดประชุมชาวบ้าน และรณรงค์ ตลอดจนชี้แจงในเรื่องของการห้ามชาวบ้านล่าสัตว์ป่าในพื้นที่ หากมีการฝ่าฝืนกฎข้อบังคับก็จะทำการจับกุมและลงโทษไปตามระเบียบ ซึ่งในการรณรงค์และประชุมชี้แจงดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านเข้าใจ และกระทำความผิคน้อยลง แต่ที่ยังคงปรากฏว่ามีชาวบ้านกระทำความผิผิ เป็นเพราะนกได้ไปจิกกินข้าวในนาที่ชาวบ้านได้ปลูกไว้ หรือ นกไปจิกกินกระจุจนได้รับความเสียหาย ซึ่งชาวบ้านได้วิเคราะห์ว่า ทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยควรจะมีมาตรการให้กับชาวบ้านในการป้องกันผลผลิตทางการเกษตรไม่ให้ได้รับความเสียหายจากนก

4. บทบาทของกรมประมง

ชุมชน กาญจนเกษร (2540 : 22) กล่าวว่ากรมประมงมีบทบาทในการดูแลรับผิดชอบพื้นที่ชุ่มน้ำ เนื่องจากเป็น “ที่จับสัตว์น้ำ” ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 ซึ่งที่จับสัตว์น้ำตามกฎหมายประมง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือที่รักษาพันธุ์พืช ที่ว่าประมูล ที่อนุญาต และที่สาธารณประโยชน์ พื้นที่ชุ่มน้ำบางแห่งที่เหมาะสมแก่การรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ก็จะประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์ ซึ่งห้ามทำการประมง นอกจากนี้กฎหมายประมงยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ เพื่อคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่ การห้ามระบายน้ำหรือวิดน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อทำการประมง ห้ามปลูกชา ข้าว ปอ หรือสิ่งปลูกสร้างใด ๆ ในที่จับสัตว์น้ำ การห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขที่จับสัตว์น้ำ การห้ามติดตั้งวางหรือสร้างเขื่อน ทำนบ รั้ว ค่าย ในที่จับสัตว์น้ำ ฯลฯ นอกจากนี้กรมประมงยังนำหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด (Wise Use) มาใช้ในพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยการให้ประมงอำเภอ ประมงจังหวัดถือปฏิบัติ ทั้งนี้ได้จัดการฝึกอบรม และถ่ายทอดความรู้แก่พนักงาน เจ้าหน้าที่ ให้มีความรู้ในเรื่องการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

ในพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยก็เช่นกันที่กรมประมง โดยประมงจังหวัดจะต้องมีความชัดเจนในการกำหนดเขตของพื้นที่ชุ่มน้ำว่าบริเวณใดควรเป็นที่รักษาพันธุ์ ที่จะประมูล ที่อนุญาต และที่สาธารณประโยชน์ และในการดำเนินงานตามบทบาทจะต้องดำเนินการประสานความร่วมมือ

ระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ อีกด้วย เช่น โครงการชลประทาน ป่าไม้จังหวัด อบ.ต. ทั้งนี้เพราะพื้นที่ชุ่มน้ำดังกล่าวเป็นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของทั้งประชาชน สัตว์น้ำ สัตว์ป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ด้วย

5. บทบาทของกรมชลประทานและกรมเจ้าท่า

ไตรพันธุ์ เมฆจรรยา (2540 : 23) ได้กล่าวว่าบทบาทของกรมชลประทานในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำคือการพัฒนาแหล่งน้ำตามความต้องการของราษฎรในพื้นที่ที่มุ่งได้ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการเพาะปลูก

ส่วนกรมเจ้าท่ามีหน้าที่โดยตรงในการดูแลรักษาน่าน้ำไทยทุกประเภททุกที่ เพื่อประโยชน์ในการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ดังนั้นกรมเจ้าท่าจึงมีหน้าที่ดังนี้

1. ดำรงรักษา และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. พิจารณาจัดเตรียมแผนระยะสั้นระยะยาวเพื่อป้องกันและรักษาคุณภาพน้ำและสิ่งแวดล้อมทางน้ำ อากาศและเสียง
3. ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม
4. พิจารณากำหนดเงื่อนไขพร้อมใบอนุญาตใช้ท่าเทียบเรือและสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ
5. ป้องกันและขจัดภาวะมลพิษทางน้ำที่เกิดขึ้นจากน้ำมัน สารเคมีและของเสียอื่น ๆ
6. ศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการป้องกันและขจัดภาวะมลพิษทางน้ำ อากาศ และเสียง

จากบทบาทและหน้าที่ของกรมเจ้าท่าดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาใช้กับพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถกำหนดเขตท่าเรือ เขตจอดเรือ ที่ไม่กีดขวางทางเรือขึ้นล่อง และท่ารับส่งคนโดยสาร รับส่งสินค้า ท่าเทียบเรือและแพ และข้อห้ามต่าง ๆ นอกจากนี้กรมเจ้าท่ายังมีอำนาจในการดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำ การมิให้ทิ้งสิ่งสกปรก ขยะ และสิ่งอื่น ๆ ที่มีผลให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติน้ำ และเป็นที่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือและการใช้ประโยชน์ทางน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ

เมื่อพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้แก่ บทบาทของกรมการปกครอง บทบาทของกรมป่าไม้ บทบาทของกรมประมง บทบาทของกรมชลประทาน และกรมเจ้าท่า สามารถหาจุดร่วมบทบาทของหน่วยงานของรัฐซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้วางนโยบายในการจัดการการใช้ประโยชน์ รวมทั้งจัดเตรียมแผนระยะสั้นระยะยาวเพื่อป้องกันและรักษาคุณภาพน้ำ และสิ่งแวดล้อมทางน้ำ อากาศและเสียง

2. ศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการป้องกันและขจัดภาวะมลพิษดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำ การมิให้ทิ้งสิ่งสกปรก ขยะ และสิ่งอื่น ๆ ที่มีผลให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

3. เป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชุมชน โดยการจัดการฝึกอบรมผู้นำชุมชนท้องถิ่นในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ตลอดจนเป็นผู้สนับสนุนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

4. เป็นผู้จัดให้มีการจัดการ แบบผสมผสานร่วมกันจากหลายฝ่าย และนำหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด (Wise Use) มาใช้ในพื้นที่

5. ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

6. ติดตามตรวจสอบ ควบคุมดูแล ป้องกันการบุกรุก ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการเข้าครอบครองโดยมิชอบ ตลอดจนให้ความเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมีผู้เสนอว่าเพื่อให้สามารถจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐควรมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เพิ่มขึ้นคือ

1. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากร โดยการ

1.1 ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ และประสานงานระหว่างชาวบ้าน องค์กรเอกชน และหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1.2 จัดเจ้าหน้าที่แนะนำให้ความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากร

1.3 เน้นด้านคุณธรรมของผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร

2. มีการวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร โดยการ

2.1 ให้ประชาชนและหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย

2.2 ควบคุมให้เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ทำงานอย่างเต็มที่ จริงจัง และไม่ทุจริต

2.3 ควรให้เจ้าหน้าที่เข้ามาควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเข้มงวดและกำหนดบทลงโทษต่อผู้ทำผิดอย่างเข้มงวด

2.4 ควรให้มีการแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน

2.5 ควรจัดให้มีหน่วยงานประจำที่คอยประสานงานกับประชาชนในพื้นที่

2.6 ควรรับฟังคำร้องทุกข์ของชาวบ้านทุกกรณี

3. สร้างความสมดุลให้เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นมากและควรทำควบคู่กันไป ซึ่งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐควรมีบทบาทดังนี้

3.1 พัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยการเอื้อให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าอย่างเต็มที่

3.2 รัฐควรให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพ โดยอิสระ

3.3 สร้างทางคมนาคมให้สะดวก

3.4 สร้างงานจากทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เช่น การทำผลิตภัณฑ์จากกระชูด

3.5 กำหนดข้อห้ามไม่ให้ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง

3.6 ดูแลวัยรุ่นที่เสพยาเสพติดในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

นอกจากนั้นชาวบ้านในพื้นที่ยังได้วิเคราะห์ถึงเรื่องปัญหาที่พบในการทำงานของหน่วยงานของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความล่าช้าในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ และทำงานไม่ตรงเวลา อีกทั้งการติดต่อประสานงานระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ก็ลำบากมาก เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐไม่เอาใจใส่ปัญหาของชาวบ้านเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง และเจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติเฉพาะเรื่อง เฉพาะกลุ่ม มีการเล่นพรรคเล่นพวก

2. เจ้าหน้าที่บางส่วนทำงานแบบขอไปที มีแค่เสนอโครงการ แต่ไม่ดำเนินการตามโครงการ และเมื่อดำเนินการตามโครงการไปแล้วก็ไม่ติดตามโครงการ อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่บางส่วนขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ และมีเจ้าหน้าที่บางคนทุจริตต่อหน้าที่

3. หน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานมีความเห็นไม่ตรงกัน ต่างคนต่างทำงานทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ เป็นผลให้งานไม่บรรลุเป้าหมาย

4. หน่วยงานของรัฐขาดบุคลากรในการดำเนินงาน และเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่เพียงพอ เงินงบประมาณไม่เพียงพอ

จากปัญหาข้างต้นผู้ที่นำเสนอปัญหาหลายท่านยังได้วิเคราะห์ถึงการทำงานของหน่วยงานของรัฐว่าควรปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ควรประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรให้มากกว่านี้ ซึ่งจะสอดคล้องกับบทบาทของรัฐที่ควรจะมี และให้เพิ่มพื้นที่ในการอนุรักษ์ให้มากขึ้น และให้คนในท้องถิ่นได้ร่วมมือกันทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอว่าหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้มากขึ้น

2. เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐควรมีการทำงานให้บ่อยครั้งขึ้น มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน และทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องมากขึ้น

3. เมื่อเวลามีการการวางกฎ ระเบียบข้อบังคับ ที่กำหนดใช้ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เจ้าหน้าที่ควรประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อจะได้ปฏิบัติให้เป็นแนวเดียวกัน และมีความชัดเจนในกฎระเบียบ ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาของการเลือกปฏิบัติหมดไป และเจ้าหน้าที่ยังสามารถทำตามกฎ ระเบียบได้

อย่างเคร่งครัด นอกจากนั้นยังมีผู้เสนอว่าควรปรับปรุงกฎระเบียบในเรื่องของการปราบปรามให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้เสนอว่า ควรลดโทษในเรื่องของการจับปลา ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นว่า ไม่น่าจะมีความคิดมากมาย เพราะเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ชาวบ้าน อีกอย่างก็เป็นคนในพื้นที่ซึ่งไม่น่าจะลงโทษให้หนักเกินไปนัก เพราะนำมาเลี้ยงครอบครัว ถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ ควรมีการประนีประนอมกัน หากเป็นไปได้ อาจมีการควบคุมบริเวณหรือกำหนดเขตหาปลาให้ชัดเจน และให้นำพันธุ์ปลาไปปล่อยให้มากขึ้น

ส่วนในเรื่องที่เป็นปัญหาของชาวบ้านมากก็คือ ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำนาและปลูกกระชูด ได้รับความเสียหายจากการที่นกเข้ามาจิกกินข้าวในนาและกระชูดที่ชาวบ้านปลูกไว้ ซึ่งหากหน่วยงานของรัฐสามารถที่จะช่วยชาวบ้านในเรื่องนี้ได้ก็จะลดปัญหาที่ชาวบ้านใช้ตาข่ายดักนก และลดปัญหาในเรื่องการปราบปรามได้อีกด้วย

4. ต้องการให้หน่วยงานของรัฐดูแลในเรื่องสาธารณสุข โภค และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เช่น การปรับปรุงเส้นทางไปทะเลน้อย รักษาคุณภาพของน้ำในทะเลน้อย ควรขุดทะเลน้อยให้ลึกกว่านี้ จะได้มีปลาให้จับมากกว่านี้ จัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากเขตห้ามล่า อาจทำโดยการให้หน่วยงานของรัฐมาอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ โดยการให้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แก่ชาวบ้านให้มากขึ้น นอกจากนั้นควรปรับปรุงราคาเสือกระชูดให้สูงขึ้น และรัฐควรหาตลาดผลิตภัณฑ์จากกระชูดที่ชาวบ้านทำให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ตลอดจนต้องการให้หน่วยงานของรัฐจัดการเรื่องโฉนดที่ดินให้เรียบร้อย

บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างพบว่า เอกชนได้เข้าไปมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตาราง 16 ดังนี้

ตาราง 16 บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.
1. ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.25	0.56
2. ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในหมู่บ้านในการจัดกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.27	0.58
3. ให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในการดำเนินกิจกรรม	1.24	0.55

ตาราง 16 (ต่อ)

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.
4. สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1.22	0.51
5. อบรมให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในเรื่องความสำคัญของเขตห้ามล่า ฯ	1.26	0.55
6. ให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในเขตห้ามล่า ฯ	1.27	0.56
7. ประชุมชี้แจงชักชวนความเข้าใจในกฎ ระเบียบข้อบังคับ ที่ใช้ในเขตห้ามล่า ฯ ให้กับชาวบ้าน	1.27	0.56
8. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.27	0.54
9. มีการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	1.27	0.55
10. มีการประสานงานร่วมกับคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมการใช้ ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.27	0.55
11. มีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการจัดกิจกรรม	1.25	0.55
12. กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.24	0.55
13. สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.26	0.56
14. ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการสำรวจ และตรวจตราการใช้ ทรัพยากรของประชาชนในเขตห้ามล่า ฯ	1.26	0.55
15. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการใช้ ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่า ฯ	1.23	0.51
รวมเฉลี่ย	1.26	0.51

หมายเหตุ ปฏิบัตินาน ๑ ครั้ง/มีบทบาทน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)
ปฏิบัติบ่อยครั้ง/มีบทบาทปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50)

จากตาราง 16 พบว่า โดยรวมแล้วเอกชนเข้าไปมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เอกชนได้เข้าไปมีบทบาทในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอยู่บ้าง โดยการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในหมู่บ้าน เพื่อจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อีกทั้งยังได้มีการประชาสัมพันธ์ และประสานงานร่วมกับคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ตลอดจนการให้คำแนะนำ

นำช่วยเหลือ ประชุมชี้แจง ชักจูงความเข้าใจในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แก่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ซึ่งได้เข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

และเมื่อสอบถามแบบเจาะลึกยังพบว่า องค์กรเอกชนควรมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ให้มากขึ้น

1. องค์กรเอกชนควรมีบทบาทในเรื่องของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยให้ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์สัตว์ อนุรักษ์นก ซึ่งองค์กรเอกชนควรประชาสัมพันธ์บทบาทของตนให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อที่ชาวบ้านจะได้รู้จักว่าเข้ามาทำอะไร และทำงานกันอย่างไร อีกทั้งควรที่จะเป็นศูนย์กลางประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและประชาชนในเรื่องของการจัดกิจกรรมวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยให้มากกว่านี้ มีการรณรงค์ในเรื่องของการอนุรักษ์ให้มากขึ้น และที่สำคัญควรเข้ามาอยู่ในพื้นที่ร่วมกับชาวบ้าน เพื่อที่ชาวบ้านจะได้ทราบข่าวความเคลื่อนไหวในการทำงานได้อย่างทั่วถึง และส่งเสริมการรวมกลุ่ม กระตุ้นให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่

2. องค์กรเอกชนควรเข้ามาแนะนำ ให้ความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพ เช่น การทำการเกษตร การทำประมง สอนวิธีการทำงาน และพัฒนาฝีมือการสานเสื่อกระจูด และควรมีกองทุนกู้ยืมเงิน

ส่วนสิ่งที่องค์กรเอกชนควรปรับปรุงการทำงานในด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยนั้น พอจะสรุปได้ดังนี้

1. ควรเพิ่มบทบาทให้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ อาจทำการประชาสัมพันธ์ หรือประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงาน และจัดให้มีเวทีในการพูดคุยเพื่อรับรู้ความเดือดร้อนของชาวบ้าน วางโครงการแนวคิดร่วมกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และที่สำคัญเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชนควรเข้ามาทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่มาเป็นครั้งคราวแล้วก็หายไป ซึ่งทำให้การทำงานหยุดชะงักได้ และควรมีการติดตามผลงานด้วย ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าไม้ อนุรักษ์นก และการขุดลอกคูคลอง รวมทั้งทะเลน้อยด้วย

2. สิ่งที่ประชาชนต้องการเห็นองค์กรเอกชนทำงานที่นอกเหนือจากการอนุรักษ์อีกประการก็คือ ในด้านการประกอบอาชีพของประชาชน และต้องการให้ดูแลอย่างใกล้ชิดในด้านการให้ความรู้ การส่งเสริมอาชีพชาวบ้าน และหากมีงบประมาณควรที่จะมีการสนับสนุนตั้งกองทุนให้ประชาชนกู้ยืมเงิน ในการพัฒนาหรือการจัดแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรเอกชน

มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ย่อมต้องมีข้อขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของประชาชนในพื้นที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการ

ในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเห็นควรให้มีมาตรการต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตาราง 17 ดังนี้

ตาราง 17 มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.
1. การจับนก	3.82	0.55
2. การจับปลา	3.21	0.85
3. การจับสัตว์เลื้อยคลาน (งู)	2.63	0.95
4. การจับสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (เต่า กบ เขียด)	2.69	0.99
5. การเก็บเกี่ยวพืชอินน้ำ (กระดุก อ้อ กก เพื่อ แขนง หญ้า)	2.37	0.79
6. การเก็บเกี่ยวพืชน้ำ (บัว ผักบุ้ง)	2.32	0.75
7. การเลี้ยงวัว ควาย	2.70	0.97
8. การเพาะปลูก	2.63	0.94
9. การทำนาทุ่ง	3.33	1.09
10. การเลี้ยงปลา	2.56	0.92
11. การใช้น้ำ การนำน้ำไปใช้หรือการชักน้ำออกจากทุ่ง	2.44	0.89
12. การท่องเที่ยว	2.14	0.51
13. การศึกษาธรรมชาติ ให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้	2.10	0.47
รวมเฉลี่ย	2.69	0.47

หมายเหตุ ใช้ได้บางฤดู (ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50)
ใช้โดยต้องควบคุม (ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50)
ห้ามใช้โดยเด็ดขาด (ค่าเฉลี่ย 3.51-4.00)

จากตาราง 17 พบว่า โดยรวมแล้วมีมาตรการในการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยการให้ใช้ประโยชน์ได้แต่ต้องมีการควบคุม เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามาตรการที่ชาวบ้านต้องการให้เกิดคือ ห้ามจับนกโดยเด็ดขาด ส่วนการทำนาทุ่ง การจับปลา การเลี้ยงปลา การเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย การเพาะปลูก การจับสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำควรให้ทำได้แต่ต้องมีการควบคุม นอกนั้นควรให้ทำได้บางฤดูเท่านั้น เช่น การเก็บเกี่ยวพืชน้ำ การนำน้ำไปใช้ประโยชน์ และ

การท่องเที่ยว หรือแม้แต่การนำเด็กไปศึกษารวมชาติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ยังต้องให้จัดได้บางฤดูที่เหมาะสมเท่านั้น

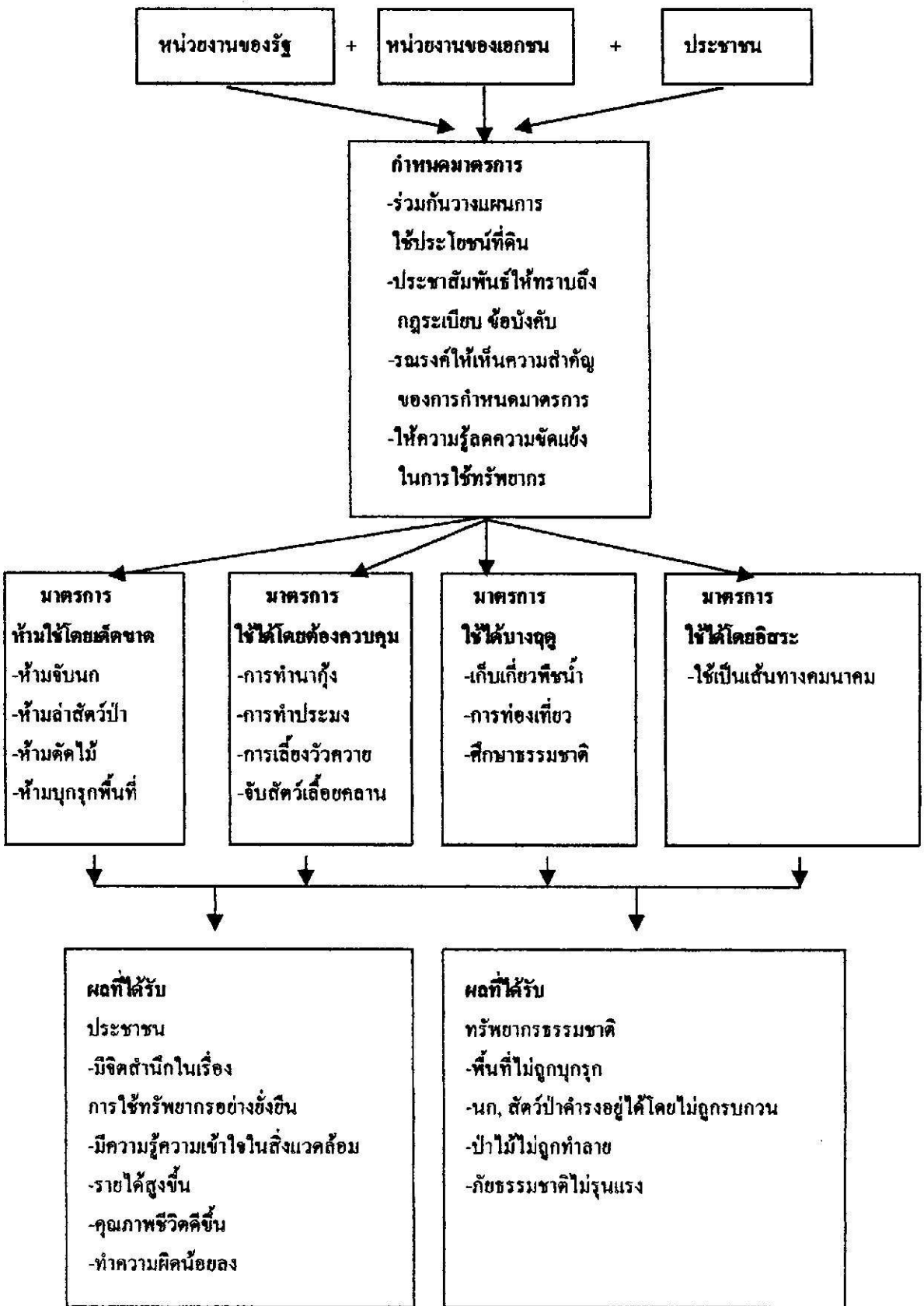
อย่างไรก็ตามจากการศึกษาบทบาทของรัฐ และเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ ตลอดจนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของประชาชน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรและเกิดความขัดแย้งขึ้น นั้นควรให้มีข้อเสนอแนะมาตรการที่ใช้ในการควบคุมการจัดการการใช้ประโยชน์ดังนี้

มาตรการทางเลือกที่ 1 เป็นการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ร่วมมือกันในการวางแผน กำหนดมาตรการร่วมกัน เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากร โดยการกำหนดให้ใช้ทรัพยากรได้ 4 ลักษณะ คือ (1) ห้ามใช้โดยเด็ดขาด (2) ใช้ได้แต่ต้องควบคุม (3) ใช้ได้บางฤดู (4) ใช้ได้อิสระ และในแต่ละลักษณะจะจัดกลุ่มว่า ทรัพยากรประเภทใดควรจัดอยู่ในมาตรการใด ซึ่งทั้งสามฝ่าย เมื่อกำหนดแผนงานร่วมกันแล้วจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ทราบกันอย่างทั่วถึง พร้อมกับการจัดกิจกรรมการรวมกลุ่ม การรณรงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนใช้ทรัพยากรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และให้ประชาชนคอยสอดส่องดูแลมิให้ผู้ใดกระทำความผิดหรือฝ่าฝืนมาตรการ มิฉะนั้นจะได้รับโทษตามที่ได้กำหนด หากทุกฝ่ายสามารถร่วมมือกันได้แล้ว ทรัพยากรธรรมชาติก็จะไม่ถูกรบกวนมาก คุณภาพชีวิตของประชาชนก็จะดีขึ้น ถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะมีปัญหาเรื่องงบประมาณน้อย และมีบุคลากรจำกัดก็จะลดปัญหาในส่วนนี้ลงได้ เนื่องจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และได้มีส่วนร่วมในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่นของตน

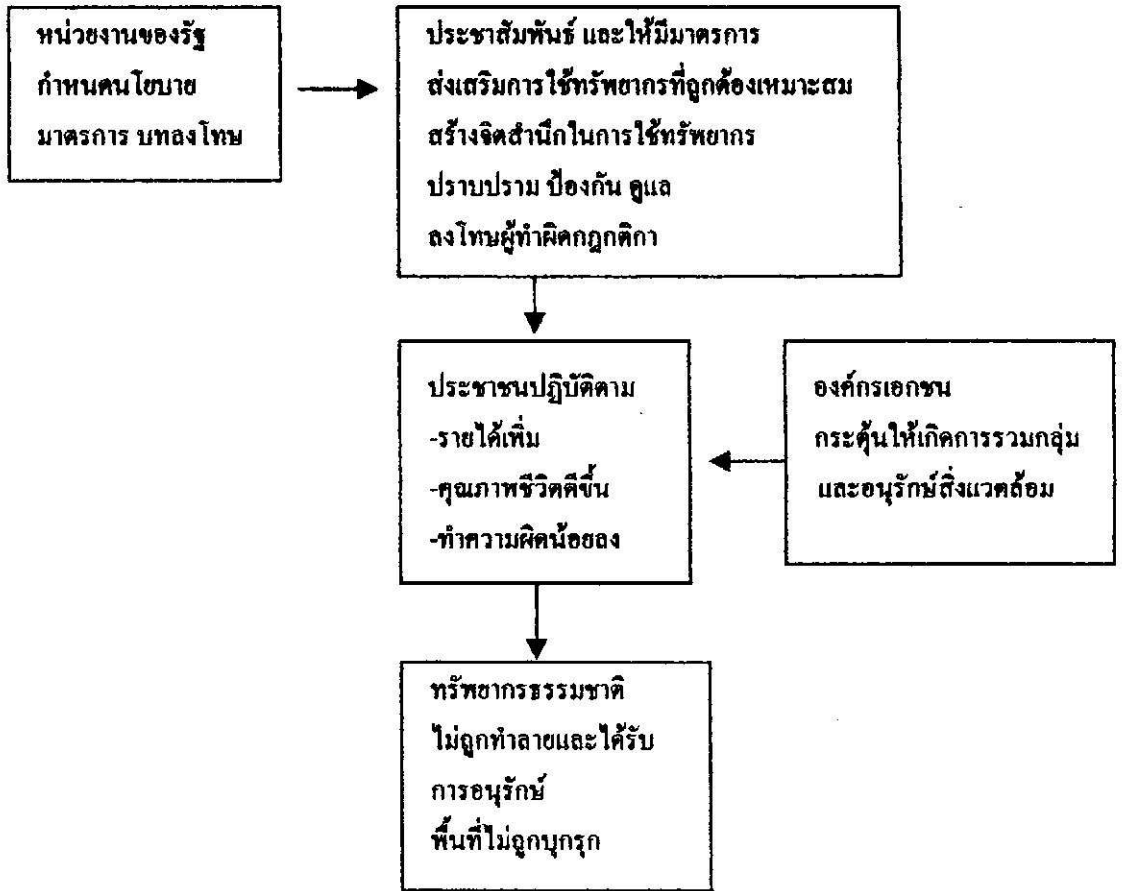
มาตรการทางเลือกที่ 2 เป็นการกำหนดนโยบายและมาตรการมาจากหน่วยงานของรัฐ และรัฐจะต้องเป็นผู้ดูแล กฎ กติกา ข้อบังคับ ซึ่งรัฐจะต้องมีบทบาทมาก เพื่อดูแลให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างถูกต้องและเหมาะสม ส่วนประชาชนก็จะเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐจัดขึ้น และคอยดูแลทรัพยากร ไม่ทำผิดกฎ กติกา ข้อบังคับของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ส่วนภาคเอกชนจะต้องคอยกระตุ้นชาวบ้านให้เกิดการรวมกลุ่ม และจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นการประสานงานที่สอดคล้องกันจากบนลงล่างของหน่วยงานรัฐ และจากล่างขึ้นบนขององค์กรเอกชนและประชาชน

อย่างไรก็ตามทั้งสองมาตรการล้วนแต่เป็นข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชน ซึ่งแต่ละมาตรการอาจมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ซึ่งควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น

มาตรการทางเลือกที่ 1

มาตรการทางเลือกที่ 2

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพการใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร และความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ตลอดจนศึกษาถึงบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการกำหนดมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณควบคู่กันไป ทั้งนี้เพราะต้องอาศัยข้อมูลทั้งสองชนิดมาเสริมกัน และตรวจสอบซึ่งกันและกัน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ 2 วิธี คือ การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนามจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จาก 4 อำเภอ 3 จังหวัดคือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งเลือกมาเพื่อศึกษาถึงบทบาทของรัฐและเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกต และการสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์จะใช้ในลักษณะเจาะลึกควบคู่กับการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questionnaire) กับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้นำหมู่บ้าน ส่วนแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaire) จะใช้สัมภาษณ์ประชาชนที่ได้จากการสุ่มมา จำนวน 351 ครัวเรือน จาก 15 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 20 ของครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านที่เลือก จากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมาวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปพิจารณาถึงความสอดคล้องเชิงเหตุผล แล้วจึงนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจะนำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression

Analysis) และนำเสนอในรูปแบบตารางตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นการเสริมให้ข้อมูลที่ ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจะสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทั้ง 5 ข้อดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 ศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า

1. โดยรวมแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ส่วนลักษณะกิจกรรมที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอยู่บ้างคือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การพักผ่อน มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม การนำเที่ยว ใช้น้ำในทะเลน้อยเพื่อการทำนา และการประมง

2. คำนึงปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ส่วนกลุ่มที่มีปัญหาจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมีสาเหตุมาจาก

2.1 ชาวบ้านทำการประมงในระดับที่ไม่เหมาะสม และอีกสาเหตุหนึ่งคือการทิ้งสิ่งปฏิกูลและขยะมูลฝอย การระบายน้ำทิ้งของชุมชน และนักท่องเที่ยวที่มาพักในชุมชนทะเลน้อย ลงในแหล่งน้ำ ปริมาณของวัชพืชในแหล่งน้ำเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง อันส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนลดลง

2.2 การจำกัดพื้นที่ และเวลาในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากร รวมทั้งการมีกฎ กติการะเบียบข้อบังคับของหน่วยงานของรัฐที่มีให้เข้าไปตัดไม้ทำลายป่า หรือเข้าไปในพื้นที่ในฤดูที่นกวางไข่

2.3 นกทำลายผลผลิตทางการเกษตร เช่น เข้าไปจิกกินเมล็ดข้าวที่ชาวนาหว่านไว้ จิกกินกระดูกที่ชาวบ้านปลุกไว้ และจับปลาในบ่อที่ชาวบ้านได้เพาะเลี้ยงไว้จนได้รับความเสียหาย

2.4 เข้าไปตัดไม้มาใช้ประโยชน์แล้วถูกเจ้าหน้าที่จับกุม เนื่องจากชาวบ้านไม่ทราบว่าไม้ชนิดใดตัดมาใช้ประโยชน์ได้ และชนิดใดตัดมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในส่วนนี้แก่ประชาชนให้มากและทั่วถึง จะได้ไม่เกิดปัญหากับประชาชน

2.5 ภัยธรรมชาติ เช่น แห้งแล้ง ไฟไหม้ป่ากระจัด น้ำท่วม

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ว่า

โดยรวมแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาพบว่าสภาพทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยยังคงมีสภาพเหมือนเดิม ส่วนน้อยที่มีการเปลี่ยน

แปลง ซึ่งมีทั้งในทางที่ค้ำขึ้นและเลวลง คือ ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากพื้นที่ได้มากขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น เช่น การนำกระดุมมาสานเสื่อ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรในทางที่ค้ำขึ้น ส่วนที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเลวลงคือ ความลึกของน้ำตื้นเงินขึ้น การสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่ปากกระแจะทำให้น้ำไม่สามารถไหลเวียน และการห้ามไม่ให้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทุ่งอ้อผืนใหญ่ ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์ข้อ 3 ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

โดยรวมชาวบ้านส่วนใหญ่มีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการอนุรักษ์นกน้ำ ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย กลุ่มที่เห็นด้วยคือกลุ่มที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งได้อาศัยนกน้ำสำหรับการนำนักท่องเที่ยวชม และใช้เป็นที่ในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนในการศึกษาธรรมชาติ ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยคือกลุ่มที่ผลิตผลทางการเกษตร ได้รับความเสียหายจากนก เช่น นกมาจิกกินข้าวในนา หรือจิกกินกระดุมที่ปลูกไว้

นอกจากนั้นยัง ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งพบว่า

1. ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร ปัจจัยมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และปัจจัยบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีความสัมพันธ์กับปัจจัยบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร (R .0810) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่ไม่พบว่าความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

2. เมื่อใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression Analysis) ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร พบว่าปัจจัยที่สามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสองปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร และปัจจัยมาตรการในการควบคุมการใช้ทรัพยากร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ปัจจัยบทบาทของรัฐ ปัจจัยบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ไม่สามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

อย่างไรก็ตาม จะพบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้ ร้อยละ 16.948

วัตถุประสงค์ข้อ 4 บทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โดยรวมแล้วหน่วยงานของรัฐเข้าไปมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐได้เข้าไปมีบทบาทในเรื่องของการดูแลไม่ให้ประชาชนบุกรุกพื้นที่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบข้อบังคับในเรื่องการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการตรวจตราการใช้ทรัพยากรของประชาชนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ตามลำดับ

2. รัฐควรจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

2.1 ด้านการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากร โดยการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วถึง การประสานงานระหว่างชาวบ้านและองค์กรต่าง ๆ และการจัดเจ้าหน้าที่แนะนำให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เพื่อให้เกิดคุณธรรมในการใช้ทรัพยากร

2.2 ด้านการวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากร โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน มีการจัดแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การจัดให้เจ้าหน้าที่ทำงานกันอย่างจริงจัง ไม่ทุจริต การควบคุมตามกฎ ระเบียบข้อบังคับอย่างเข้มงวด และจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อประสานงานกับประชาชนในพื้นที่ และรับฟังคำร้องทุกข์ของชาวบ้าน

2.3 สร้างความสมดุลให้เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยการเอื้อให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตห้ามล่าในฤดูที่เหมาะสม การกำหนดข้อห้ามไม่ให้ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การสร้างทางคมนาคมให้สะดวก และการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์ข้อ 5 บทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โดยรวมแล้วเอกชนมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทั้งนี้ได้มีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในหมู่บ้านเพื่อจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือในการใช้ประโยชน์ การประชุมชี้แจง ชักชวนความเข้าใจใน กฎ ระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในเขตห้ามล่า การประสานงานร่วมกับคนในชุมชนและการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

2. องค์กรเอกชนควรมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ควรเพิ่มบทบาทขององค์กรเอกชนให้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยการประชาสัมพันธ์ หรือประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน และจัดให้มีเวทีพูดคุยกัน เพื่อรับรู้ความเดือดร้อนของชาวบ้าน มีการวางโครงการและแนวคิดร่วมกัน ควรทำงานในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

2.2 ควรสนับสนุนหรือส่งเสริมในเรื่องการประกอบอาชีพของชาวบ้าน นอกเหนือจากการทำงานอนุรักษ์

วัตถุประสงค์ข้อ 6 มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โดยรวมแล้วมีมาตรการในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยการให้ใช้ประโยชน์ได้แต่ต้องมีการควบคุม ทั้งนี้มาตรการที่ควรใช้มากที่สุดคือ การห้ามจับนกโดยเด็ดขาด รองลงมาได้แก่ ให้มีการทำนาทุ่ง การจับปลา การเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย การเพาะปลูกในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ แต่ต้องมีการควบคุม

2. มาตรการที่ใช้ในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สามารถใช้มาตรการได้ 2 ทางเลือก คือ ทางเลือกที่ 1 หน่วยงานของรัฐ เอกชน และประชาชนประสานความร่วมมือในการกำหนดมาตรการ และควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วมกัน ส่วนมาตรการทางเลือกที่ 2 หน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำหนดมาตรการ ส่วนประชาชนจะเป็นผู้ปฏิบัติตามมาตรการ และมีองค์กรเอกชนคอยกระตุ้นให้ชาวบ้านทำตามมาตรการที่กำหนด ทั้งนี้จะต้องมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของมาตรการที่กำหนดใช้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยที่พบว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การพักผ่อนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม การนำเที่ยว ใช้น้ำในทะเลน้อยเพื่อการทำนา และการประมงนั้น ทั้งนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ต้องพึ่งพาทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นนั้น ๆ ในการดำรงชีวิต

อย่างไรก็ตามทะเลน้อยยังจัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ ซึ่งจัดเข้าโครงการแรมซาร์ (Ramsar Site) ในเรื่องของการอนุรักษ์นกน้ำ ดังนั้นชาวบ้านย่อมต้องอาศัยประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อยังชีพ นั่นก็คือ การนำเที่ยวชมธรรมชาติในทะเลน้อย และการพานักท่องเที่ยวชมนก เพราะทะเลน้อยเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่สวยงาม และมีทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพมาอาศัยอยู่มากมาย อีกทั้งหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้เข้ามาส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย และข้อค้นพบอีกประการหนึ่งก็คือ ชาวบ้านในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย นิยมเลี้ยงวัวไว้ใช้แรงงานในการทำนา ดังนั้น ในการเลี้ยงวัวควาย ชาวบ้านก็จะเข้าไปใช้พื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในการเลี้ยงอยู่แล้ว จึงยังคงปรากฏให้เห็นว่าชาวบ้านใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากส่วนนี้ นอกจากนั้นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของชาวบ้านอีกประเด็นหนึ่งคือ การจัดทำผลิตภัณฑ์จากกระดูก ซึ่งชาวบ้านจะใช้พื้นที่ของเขตห้ามล่าในการปลูกกระดูก

2. ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการอนุรักษ์นกน้ำ ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย กลุ่มที่เห็นด้วยคือกลุ่มที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งได้อาศัยนกน้ำสำหรับการนำนักท่องเที่ยวชม และใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนในการศึกษาธรรมชาติ ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยคือกลุ่มที่ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายจากนก เช่น นกมาจิกกินข้าวในนา หรือจิกกินกระดูกที่ปลูกไว้ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้เพราะหน่วยงานของรัฐไม่มีมาตรการมาช่วยเกษตรกรในเรื่องของการคอยดูแลมิให้นกเข้ามาจิกกินผลผลิตทางการเกษตรได้ จึงทำให้มีปัญหามิใช่ปัญหาในการใช้ตาข่ายดักจับนกที่เข้ามาจิกกินผลผลิตอยู่เป็นประจำ

นอกจากนั้นยังได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งพบว่า

2.1 ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร ปัจจัยมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และปัจจัยบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร มากตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทั้งนี้เพราะชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวในการดำรงชีวิต นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐยังมีบทบาทหรือหน้าที่ในการกำหนดมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ยิ่งจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างปัจจัยดังกล่าวอีกด้วย

ส่วนที่พบว่า ความขัดแย้งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอยู่บ้าง นั้นเป็นเพราะว่า องค์กรเอกชนจะต้องคอยกระตุ้นหรือสอดส่องดูแลให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องและเหมาะสม

2.2 และเมื่อใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression Analysis) ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร พบว่าปัจจัยที่สามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสองปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร และปัจจัยมาตรการในการควบคุมการใช้ทรัพยากร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่

ปัจจัยการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ปัจจัยบทบาทของรัฐ ปัจจัยบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ไม่สามารถอธิบายความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากร และมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ไปส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับประชาชนที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรมากที่สุด

ส่วนที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรมีผลต่อความขัดแย้ง นั้นเป็นเพราะว่าประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรในระดับที่ไม่เหมาะสม ทำให้ทรัพยากรเลวลง จึงทำให้หน่วยงานของรัฐต้องหามาตรการในการควบคุม จึงมีผลต่อความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ดังกล่าว เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพของดินบริเวณนั้น ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำคอกปศุสัตว์หรือแม้แต่การตัดไม้เพื่อเผาถ่าน การบุกรุกป่าเสื่อมโทรม เพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นนาข้าว บ่อเลี้ยงปลา ปลูกพืชอื่น ๆ รวมทั้งการคืนเงินหรือแคบลงของแม่น้ำลำคลองในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย การสร้างถนนปิดกั้นการไหลของน้ำ ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของน้ำ การคืนเงินของทะเลน้อย ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนจากการชะล้างหน้าดิน และการนำเปลือกของวัชพืช คุณภาพน้ำเสีย ไทรม เนื่องจากของเสียและมลพิษจากชุมชน จากการเน้นเปลือกของพืชพรรณ ไม้เนื้อที่เพิ่มขึ้น เช่น ผักตบชวา ซึ่งมีเป็นจำนวนมากในฤดูน้ำหลาก แต่ชาวบ้านได้ใช้วิธีการแก้ปัญหา คือ การนำผักตบชวามาจัดทำปุ๋ยหมัก และการใช้รถแมคโคร ดักผักตบชวาออกจากทะเลน้อย ซึ่งก็สามารถแก้ปัญหาได้ชั่วคราวเท่านั้น และก็เป็นปัญหาของชาวทะเลน้อยมาจนถึงทุกวันนี้ถึงแม้หน่วยงานของรัฐจะเร่งหาทางแก้ไขแล้วก็ตาม

นอกจากนั้นปัญหาที่สำคัญที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรคือ การจัดระเบียบในด้านการจัดการท่องเที่ยว เช่น ท่าเรือ ที่พัก การบริการนักท่องเที่ยว การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ระลึก และที่สำคัญคือการขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีและการจัดอบรม หรือให้การศึกษาในเรื่องระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ยังไม่เพียงพอและทั่วถึง ซึ่งจะ ไปสอดคล้องกับงานวิจัยของบริษัทไทยเอ็นอีเนียร์ริง คอนซัลแตนท์ส จำกัด (2542) ซึ่งปัญหาดังกล่าวล้วนเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแทบทั้งสิ้น

3. การที่หน่วยงานของรัฐเข้าไปมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หน่วยงานของรัฐมีงบประมาณจำกัด และบุคลากรจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับพื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยที่มีจำนวนมาก จึงทำให้ไม่สามารถเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะ ไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ บริษัทไทยเอ็นอีเนียร์ริง คอนซัลแตนท์ส จำกัด (2542) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า หน่วยงานของรัฐมีบุคลากรจำนวนน้อย และขาดการเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากร ซึ่งมี

หน้าที่ ในการจัดการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทั้งด้านการบริหาร การบริการ และการส่งเสริมกิจกรรมการปลูกจิตสำนึกที่ดีในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากร นอกจากนี้ยังขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบ ระหว่างส่วนราชการ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยอย่างเหมาะสม จึงยังคงปรากฏให้เห็นถึงปัญหาการบุกรุกพื้นที่ทำกิน และการล่าสัตว์ในเขตห้ามล่า อีกประเด็นหนึ่งก็คือมาตรการที่กำหนดออกมาแล้วชาวบ้านไม่เข้าใจ และไม่มีความรู้ หรือตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์ ซึ่งบางเรื่องจะไปขัดแย้งกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านอีกด้วย

4. การที่เอกชนมีบทบาทน้อยในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ถึงแม้จะมีวิธีการเข้าถึงชาวบ้านได้รวดเร็วกว่า และสามารถทำงานร่วมกับชาวบ้านได้ดีกว่าหน่วยงานของรัฐ แต่อย่างไรก็ตามการที่องค์กรเอกชนจะเข้าไปทำงานในพื้นที่ก็ต้องประสบปัญหาในเรื่องของงบประมาณ และบุคลากรที่มีจำกัดเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่สามารถทำงานได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จึงยังคงปรากฏให้เห็นว่า ชาวบ้านบางหมู่บ้าน ไม่รู้จักองค์กรเอกชน

อย่างไรก็ตามยังพบว่า มีเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการส่งเสริมการรวมกลุ่มคนในหมู่บ้าน การให้คำแนะนำช่วยเหลือ การประชุมชี้แจง ชักชวนความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร รวมทั้งเรื่องของการอนุรักษ์ และการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ซึ่งจะ ไปสอดคล้องกับงานวิจัยของอังคณา อาคมิยะนันท์ (2530 : 142) และสุรพล ดวงแข ธานี ชูสกุล และอุทัย ตรีสุคนธ์ (2540 : 69) ซึ่งอธิบายไว้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นผู้เสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการรับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยจัดอบรมเพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจในการจัดการการใช้ทรัพยากรชุมชนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการเสริมสร้างให้เกิดความสามัคคีระหว่างหมู่บ้านในท้องถิ่นเพื่อลดความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากร

5. การกำหนดมาตรการที่ใช้ในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเข้าใจ และบางมาตรการจะไปสร้างความขัดแย้งกับชาวบ้านในเรื่องของการประกอบอาชีพ เช่น การห้ามลักจับนก ซึ่งชาวบ้านบางคน เดือดร้อนที่นกมาจิกกินข้าวในนา หรือจิกกินกระชูด หรือกินปลาที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ และอีกประเด็นก็คือชาวบ้านไม่ทราบว่าต้นไม้ชนิดใดห้ามตัด หรือต้นไม้ชนิดใดตัดได้ ซึ่งทางหน่วยงานของรัฐ อาจจะประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงก็เป็นได้

อย่างไรก็ตามหากมีการกำหนดมาตรการขึ้นใช้ในพื้นที่ ซึ่งประชาชนจะต้องปฏิบัติตาม หน่วยงานของรัฐควรที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ทราบกันอย่างทั่วถึง และจัดกิจกรรมรณรงค์การสร้างจิตสำนึก เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักในคุณค่าหรือความสำคัญของสิ่งนั้น ๆ ก่อน และการกำหนดมาตรการ เจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยไม่ใช้วิธีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลเสียหายตามมาอีกมาก

อีกทั้งยังต้องประสานการดำเนินงานตามนโยบาย มาตรการ และแผนการจัดการระหว่างหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นพื้นที่ที่ครอบคลุมหลายอำเภอ หลายจังหวัด และเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่มากมายหลายหน่วยงาน ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องเดียวกัน แต่มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นจึงควรที่จะมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐด้วยกันเอง และภาคเอกชน หากต้องทำงานชิ้นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้งานได้ประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อลดข้อจำกัดในเรื่องของบุคลากรและงบประมาณ ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ ควรจะได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าวด้วย

ในการเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยพบว่า ในช่วงฤดูฝนมีบางหมู่บ้านที่น้ำท่วมทั้งหมู่บ้าน เช่น บ้านหัวป่าเขียว หมู่ 7 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ต้องไปทางเรือ ชาวบ้านในพื้นที่ประสบกับปัญหาเค็คร้อนตลอดช่วงฤดูฝนทุกปี อีกทั้งทางเข้าหมู่บ้านที่เป็นถนนก็ถูกตัดขาด ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรที่จะเข้าไปดูแลบรรเทาความเค็คร้อนที่เกิดกับหมู่บ้านนี้และหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. 2540. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย. กรุงเทพฯ : ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- เกรียงศักดิ์ ปัทมรเชา. 2535. วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์. สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กองวางแผนการใช้ที่ดิน. 2530. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- _____. 2531. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดพัทลุง. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- _____. 2534. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- เกษม จันทร์แก้ว. 2536. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : ชมรมถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.
- ชาติทยา วรรณสุด. 2533. องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนา (NGO) เฉพาะกรณี 3 องค์กร. เอกสารลำดับที่ 1562. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- จรรยา เศรษฐบุตร. 2536. "วิธีการสังเกต" ใน เบญจา ยอดคำเนน-แอ็ดดิถ์ บุปผา ศิริรัศมี และวาทีนี บุญชะลิกย์, บรรณาธิการ ตำราประกอบการสอนและการวิจัยการศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. หน้า 199-216. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูดา จิตพิทักษ์. 2528. สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.
- ชุมเจตน์ กาญจนเกษร. 2540. "บทบาทของกรมประมงที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง สถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย 13-14 มกราคม 2540 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพฯ. หน้า 22. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- ฉรงค์ เส็งประชา. 2538. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ไทรพันธ์ เมฆจรูญ. 2540. "บทบาทของกรมชลประทานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง สถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย 13-14 มกราคม 2540 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพฯ. หน้า 23. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- ถวิล ธาราโกชน. 2532. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- ธีรพล สุวรรณรุ่งเรือง. 2537. "งานพัฒนาชนบทขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานในภาคเหนือกับการพึ่งตนเองของชุมชน" วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (สำเนา)
- นฤทธิ ควงสุวรรณ. 2540. "เสือกระชูด เต็นสายชีวิตชาวทะเลน้อย" แลใต้. 8, 38 (พฤษภาคม), 14-19.
- นิคม กุศลสุสุข และอัมพร แก้วหนู. 2537. "พรุควนเครื่อง : จากพรุเสียมโทรมเป็นที่เก็บน้ำ 150,000 ไร่" แลใต้. 13 (มกราคม-กุมภาพันธ์), 22-33.
- บริษัทไทยเอ็นอีเนียร์จคอลซัลแคนท์ส จำกัด. 2542. โครงการศึกษาการอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- บุญชม ศรีสะอาด. 2529. การวิจัยเบื้องต้น. มหาสารคาม : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. (สำเนา)
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2534. เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์.
- ประชา เดรัตน์. 2540. "บทบาทของกรมการปกครองที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง สถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย 13-14 มกราคม 2540 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพฯ. หน้า 20. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- ประสาน สุขรังสรรค์. 2534. "บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนหน่วยปกครองท้องถิ่น และภาคเอกชนในการพัฒนาประเทศ" เทศาภิบาล. 86, 7 (กรกฎาคม), 25-35.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. 2526. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- พิพัฒน์ศรี เศรษฐพุด. 2525. "บทบาทขององค์กรเอกชนในการพัฒนาชนบทโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน" สารนิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สำเนา)
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2539. รายงานฉบับสมบูรณ์ผลการศึกษาคณะสหกิจสิ่งแวดล้อมโครงการก่อสร้างทาง ร.พ.ช. สาย 11037 (บ้านปากประเหนือ จังหวัดพัทลุง-บ้านหัวป่า จังหวัดสงขลา) เล่ม 1 รายงานหลัก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สงขลา.
- ยนต์ ชุ่มจิตร. 2528. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว. 2528. องค์กรและการจัดการ. กรุงเทพฯ : พิกษ์อักษร.

- โรจน์จรรย์ย์ คำนวณสวัสดิ์. 2540. “การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ใน การประชุมสัมมนาครั้งที่ 1 การศึกษาการวางแผน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ 24 มกราคม 2540 ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานอธิการบดี หน้า 1-3
สงขลา : คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เลขา ไพรีพินาศ. 2523. “องค์กรเอกชนกับการพัฒนาชนบท” วิจัยสังคม 3, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม), 29-37
- วินัย วีระพัฒนานนท์. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2535. การบริหารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- วิโรจน์ พิบมานโรจนานูร. 2540. “บทบาทของกรมป่าไม้ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ” ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง สถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย 13-14 มกราคม 2540 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพฯ. หน้า 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. 2542. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- ศิริศักดิ์ มีเมธ. 2537. “บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษากรณีการดำเนินงานของมูลนิธิธรรมนาด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (สำเนา)
- ศูนย์สำรวจทรัพยากรเกษตรด้วยดาวเทียม. 2536. แผนที่ทรัพยากรการเกษตรจากข้อมูลดาวเทียม เล่มที่ 2 ภาคกลางและภาคใต้. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2522. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. ทำความเข้าใจกับอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention). กรุงเทพฯ : ฝ่ายทรัพยากรชีวภาพ กองประสานการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- สุนทร สว่างสาส์. 2539. “การจัดการป่าชุมชนในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สำเนา)

- สุพิศวง ธรรมพันทา. 2540. มนุษย์กับสังคม (Man & Society). กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุภางค์ จันทรวาณิช. 2535. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2534. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ดวงแข ธานี ชูสกุล และอุทัย ศรีสุคนธ์. 2540. "บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง สถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย 13-14 มกราคม 2540 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพฯ. หน้า 69-70. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- อังคณา อาตมียะนันท์. 2529. บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการพัฒนาชนบทแควระบบ-สี่ัค" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ตำนาน)
- อัมพร แก้วหนู. 2535. "NGOs : ทางเลือกอีกสายหนึ่งของสังคมไทย" มลใต้. 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน), 12-45.
- อุทัย หิรัญไธ. 2519. สังคมวิทยาประยุกต์. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. 2530. แบบสอบถาม : การสร้างและการใช้. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Argyle, M. 1981. **Social Situation**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Cohen, B. J. 1979. **Introduction to Sociology**. New York : McGraw-Hill.
- Cronbach, L. W. 1970. **Essential of Psychological Testing**. 3d ed. New York : Harper and Row.
- Parr, J. W.K. 1994. **A socio-economic and tourism assessment at Thale Noi Non-Hunting Area**. Bangkok : Bird Conservation Society of Thailand in cooperation with the Royal Forestry Department.
- Smith, C. and Freedman, A. 1972. **Voluntary Associations : Perspective on the Literature**. Harvard : Harvard University.
- Wanasinghe, H.S. 1978. "Role of Peasant Organizations in Rural Development" In Inayatullah, ed. **Rural Organization and Rural Development : Some Asian**. pp 320-321. Kuala Lumpur.
- Yorburg, B. 1982. **Introduction to Sociology**. New York : Harper and Row Publisher.

สัมภาษณ์

คะนอง คงคำ (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 บ้านไสกลิ่ง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2542.

จรัส ค้างแป้น (พนักงานป่าไม้ 4 อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2541

จรูญ เหมือนพรรณราย (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2542

จ่านง เหมะรักษ์ (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านล่องลม ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา) สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2542.

จรัส แก้วคง (ผู้ช่วยป่าไม้ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2541

ฉ่อง ภิรมย์รักษ์ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลเคอิ่ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542.

ชัยพฤกษ์ วีรวงศ์ (พนักงานป่าไม้ 4 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541

ชาคริต เอื้อหมาก (พนักงานพิทักษ์ป่าและประชาสัมพันธ์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541

ชำนาญศิลป์ ทองพูน (ประชาสัมพันธ์/พนักงานขับรถยนต์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541

ชีพ ขวามโน (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2542

เจียร ชอมรัฐจวน (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5 บ้านบนทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2542.

ไชยพล พรหมเทพ (เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 6 หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ สข.4 อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา) สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2542

นริศ จำนุรักษ์ (หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541

นอง แก้วสวย (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 บ้านหัวป่าเขียว อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2542.

นัค พัดชา (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2542.

นาคิน แก้วบุญสง (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541

นิยม นาคนวน (อบต. ตำบลเคอิ่ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542.

- มานิตย์ จันทรัตน์ (กรรมการบริหาร อบต.พนางคอง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2541
- วัชรวิ จิตต์วรจินดา (เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานจังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541
- วิไลวรรณ อุบลสุวรรณ (ประจักษ์พันธุ์ของอุทยานนกน้ำคูขุด อำเภอคูขุด จังหวัดสงขลา) สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2541
- วีระ ภิรมย์รักษ์ (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542
- สกุล โรจนรัตน์ (หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมเผยแพร่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541
- สงบ เกตุยงแก้ว (พนักงานพิทักษ์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541
- สนั่น เงินจันทร์ (พนักงานควบคุมไฟฟ้า อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2542
- สมควร ทองแก้ว (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5 บ้านท่าช้าง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2542.
- สมบูรณ์ จันทรปาน (ประมงอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541
- สมพร เพชรทองเกตุยง (ป่าไม้อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2541
- สมมิตร เพชรคำ (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2542.
- สะท้าน วงเศษ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542
- สามาศ สุคจันทร์ (หน่วยป้องกันและปราบปราม/พนักงานขับรถยนต์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541
- ศุริยา ไกลไสยกานนท์ (หัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดพัทลุง) สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2541

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบ 2 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

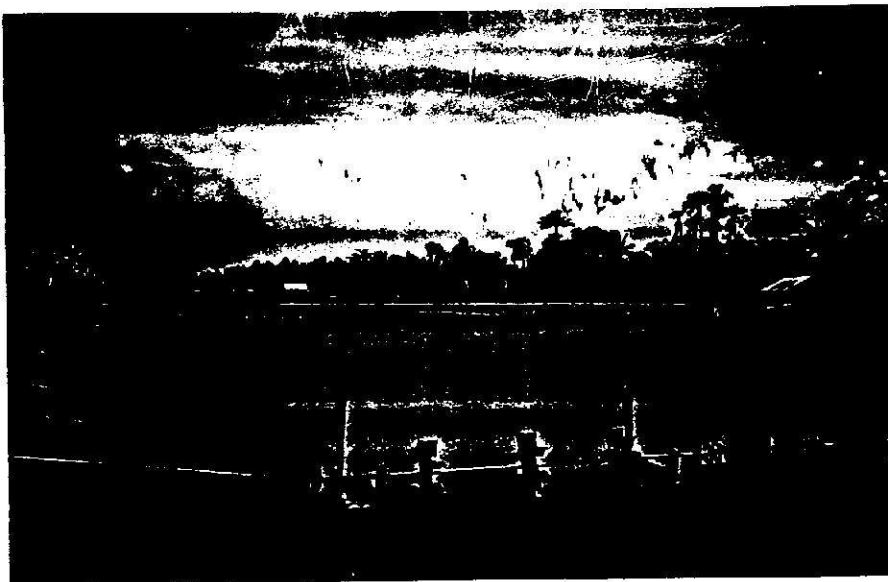
ภาพประกอบ 3 หน่วยพิทักษ์ป่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ภาพประกอบ 4 การใช้ประโยชน์พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในการทำนา

ภาพประกอบ 5 การเลี้ยงสัตว์ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ภาพประกอบ 6 การทำนาถ้างในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ภาพประกอบ 7 กิจกรรมการนำเที่ยวชมนกน้ำในทะเลน้อยทางเรือ

ภาพประกอบ 8 วัชพืชในทะเลน้อยที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 9 กระจุกวัสดุคิบที่ใช้ในการจัดทำผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน

ภาพประกอบ 10 กิจกรรมเสริมรายได้โดยการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกระชูดสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 11 การจำหน่ายผลผลิตจากประมงพื้นบ้าน

ภาคผนวก ข
ค่า IC ของแบบสัมภาษณ์

ตาราง 18 ค่า IC ของแบบสัมภาษณ์

เนื้อหาของข้อคำถาม	R			ΣR	IC
	1	2	3		
เกณฑ์คุณภาพกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร					
1. ตัดไม้มาใช้ เช่น ทำรั้วบ้าน ฐานบ้าน คอกสัตว์ โพงทาง ลอบ	1	1	1	3	1
2. ตัดไม้ทำหินหรือถ่านใช้ในครัวเรือน	1	1	1	3	1
3. ตัดไม้ทำหินหรือถ่านเพื่อไปค้าขาย	1	1	1	3	1
4. ใช้เป็นพื้นที่ในการเพาะปลูก	1	1	1	3	1
5. ใช้เป็นบริเวณที่อยู่อาศัย	1	1	1	3	1
6. ใช้ในการเลี้ยงวัว ควาย	1	1	1	3	1
7. หาปลา/ทำการประมง	1	1	1	3	1
8. ใช้พื้นที่ในการทำนา	1	1	1	3	1
9. ใช้พื้นที่ในการเพาะเลี้ยงปลา	1	1	1	3	1
10. จับนก	1	1	1	3	1
11. จับสัตว์เลื้อยคลาน (งู)	1	1	1	3	1
12. จับสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (เต่า กบ)	1	1	1	3	1
13. เก็บเกี่ยวพืชอินน้ำ (กระตูด กก ฯลฯ)	1	1	1	3	1
14. เก็บเกี่ยวพืชน้ำ (ผักบุ้ง บัว)	1	1	1	3	1
15. การท่องเที่ยว พักผ่อน	1	1	1	3	1
16. การนำเที่ยว	1	1	1	3	1
17. เป็นเส้นทางคมนาคม	1	1	1	3	1
18. ใช้น้ำในการบริโภค	1	1	1	3	1
19. ใช้น้ำในการอุปโภค เช่น อาบ ซักล้าง	1	1	1	3	1
20. ใช้น้ำในการทำนา	1	1	1	3	1
21. ใช้น้ำเพาะปลูกพืชอื่น ๆ	1	1	1	3	1
เกณฑ์คุณภาพการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติ					
1. ความลึกของน้ำ	1	1	1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

เนื้อหาของข้อคำถาม	R			ΣR	IC
	1	2	3		
2. ความเค็มของน้ำ	1	1	1	3	1
3. ปริมาณน้ำ	1	1	1	3	1
4. คุณภาพน้ำ	1	1	1	3	1
5. ชนิดของพืชธรรมชาติ	1	1	1	3	1
6. ปริมาณของพืชธรรมชาติ	1	1	1	3	1
7. ชนิดของนกน้ำ	1	1	1	3	1
8. ปริมาณของนกน้ำ	1	1	1	3	1
9. ชนิดของสัตว์อื่น ๆ	1	1	1	3	1
10. ปริมาณของสัตว์อื่น ๆ	1	1	1	3	1
11. จำนวนประชาชนที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
12. จำนวนนักท่องเที่ยว	1	1	1	3	1
13. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ	1	1	1	3	1
14. การสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่ปากกระวะ	1	1	1	3	1
15. การตัดถนนผ่านกลางทุ่ง	1	1	1	3	1
16. การตัดถนนเชื่อมต่อพื้นที่	1	1	1	3	1
17. การขุดลอกคูคลองดำรงที่คืนเงิน	1	1	1	3	1
18. การแก้ปัญหาหน้ากร่อย การสร้างคลองชลประทาน	1	1	1	3	1
19. การกั้นรั้วลวดหนามล้อมรอบบริเวณเขตห้ามล่า	1	1	1	3	1
20. การกุ่มครองทุ่งซ้อหินใหญ่ให้คงอยู่	1	1	1	3	1
21. การสร้างหอดูนก	1	1	1	3	1
22. การจัดทำทางเดินเท้า ไปยังหอดูนก	1	1	1	3	1
23. การสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	1	1	1	3	1
24. การให้บริการเรือนำเที่ยว	1	1	1	3	1
25. การจัดทำสินค้าผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น	1	1	1	3	1
แบบสัมภาษณ์ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร					
1. การทำนาทุ่งทำให้ดินบริเวณเขตห้ามล่าเพิ่มขึ้น	1	1	1	3	1
2. การทำนาทุ่งทำให้น้ำจืดบริเวณเขตห้ามล่าเพิ่มขึ้น	1	1	1	3	1
3. การทำนาทุ่งมีผลเน่าเสียค่อนน้ำทะเลบริเวณเขตห้ามล่า	1	1	1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

เนื้อหาของข้อคำถาม	R			ΣR	IC
	1	2	3		
4. การทำนาทุ่งเกิดผลเสียต่อการประมงในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
5. การทำนาทุ่งเกิดผลเสียต่อการเพาะปลูก	1	1	1	3	1
6. การจับปลาในเขตห้ามล่าฯ มีผลต่อการทำลาชนก (รบกวนการสร้างรังและขยายพันธุ์)	1	1	1	3	1
7. การจับปลาและสัตว์อื่นในเขตห้ามล่าฯ ด้วยวิธีการเผาพิษ/เผาหญ้า มีผลต่อการทำลาชนก	1	1	1	3	1
8. การจับปลาและสัตว์อื่นในเขตห้ามล่าฯ ด้วยวิธีการเผาพิษ/เผาหญ้า ทำให้ดินเสีย คืนเลวลง	1	1	1	3	1
9. การจับปลาและสัตว์อื่นในเขตห้ามล่าฯ ด้วยวิธีการเผาพิษ/เผาหญ้า ทำให้พืชพันธุ์บางชนิดหมดไป	1	1	1	3	1
10. การเผาทุ่งหญ้าในหน้าแล้งทำให้ระดับน้ำในทุ่งบริเวณเขตห้ามล่าฯ สูงขึ้น	1	1	1	3	1
11. การตัด เผาต้นไม้ในเขตห้ามล่าฯ ทำให้นกขาดแคลนอาหาร	1	1	1	3	1
12. การล่าสัตว์ คัดนก จับปลามีผลเสียต่อการท่องเที่ยว	1	1	1	3	1
13. การปลูกกก กระจูด ในพื้นที่เขตห้ามล่าฯ ทำให้ลดพื้นที่น้ำท่วมถึง เขตห้ามล่าฯ สูงขึ้น	1	1	1	3	1
14. การปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะ ทำให้ระดับน้ำในทุ่งบริเวณเขตห้ามล่าฯ สูงขึ้น	1	1	1	3	1
15. การปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะมีผลดีกับการเกษตร	1	1	1	3	1
16. การปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะมีผลดีกับการประมง	1	1	1	3	1
17. ควรปิดเขื่อนกั้นน้ำที่ป่ากระวะเป็นการถาวร	1	1	1	3	1
18. การขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่าฯ เป็นผลดีกับการเกษตร	1	1	1	3	1
19. การขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่าฯ เป็นผลดีกับการประมง	1	1	1	3	1
20. ควรขุดลอกพื้นที่เขตห้ามล่าฯ ทุกครั้งที่มีการตื่นเงิน	1	1	1	3	1
21. ควรระบายน้ำออกจากพื้นที่เขตห้ามล่าฯ เพื่อการเกษตรกรรม	1	1	1	3	1
22. การกำหนดควนขี้เสียนเป็นบริเวณเขตหวงห้ามทำกิจกรรมใด ๆ ทุกชนิดเป็นผลดีต่อการประกอบอาชีพ	1	1	1	3	1
23. ควรขุดถมพื้นที่เพื่อการขยายเมือง พัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน	1	1	1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

เนื้อหาของข้อคำถาม	R			ΣR	IC
	1	2	3		
24.การอนุรักษ์นันทนาการเป็นการทำลายกระชูดและข้าว	1	1	1	3	1
25.การอนุรักษ์นันทนาการเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยว	1	1	1	3	1
แบบสัมพันธภาพบทบาทของรัฐในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร					
1. การให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการร่วมกับหน่วยงานของรัฐ	1	1	1	3	1
2. รัฐได้สอบถามความต้องการและปัญหาจากชาวบ้านเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
3. รัฐได้ให้ชาวบ้านร่วมประชุมหรือปรึกษาหารือในการจัดกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
4. รัฐได้ให้เงินสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
5. รัฐได้ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อการประกอบอาชีพ	1	1	1	3	1
6. รัฐได้ส่งเสริมการเกิดกลุ่มในชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
7. รัฐได้อบรมชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจแก่ท่านในเรื่องความสำคัญของเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
8. รัฐได้ให้คำแนะนำหรือได้ช่วยเหลือด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
9. รัฐได้ประชุมชี้แจงชักชวนความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
10.การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ของรัฐ	1	1	1	3	1
11.การสร้างจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	1	1	1	3	1
12.ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
13.รัฐได้ประสานงานให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	1	1	1	3	1
14.รัฐได้ประสานงานกับองค์กรเอกชนในการจัดกิจกรรม	1	1	1	3	1
15.รัฐได้กระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	1	1	1	3	1
16. รัฐได้ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากร ในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
17.รัฐได้มีการสำรวจตรวจตราการใช้ทรัพยากรของประชาชนในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

เนื้อหาของข้อคำถาม	R			ΣR	IC
	1	2	3		
18.รัฐได้ดูแลไม่ให้ประชาชนบุกรุกพื้นที่ในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
19.รัฐได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรม	1	1	1	3	1
20.รัฐได้ดำเนินการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับของเขตห้ามล่าฯ ในเรื่องการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
เกณฑ์มาตรฐานบทบาทของเอกชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร					
1. ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการจัดการการใช้ ประโยชน์ทรัพยากรในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
2. ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในหมู่บ้านในการจัดกิจกรรมการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
3. ให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในการดำเนินกิจกรรม	1	1	1	3	1
4. สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
5. อบรมให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในเรื่องความสำคัญของ เขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
6. ให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
7. ประชุมชี้แจงซักซ้อมความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับ	1	1	1	3	1
8. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากร	1	1	1	3	1
9. มีการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	1	1	1	3	1
10. มีการประสานงานร่วมกับคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมการใช้ ประโยชน์ทรัพยากร	1	1	1	3	1
11. มีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการจัดกิจกรรม	1	1	1	3	1
12. กระตุ้นประชาชนให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรที่เหมาะสม	1	1	1	3	1
13. สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
14. ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการสำรวจ ตรวจสอบการใช้ทรัพยากร ของประชาชนในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1
15. ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการใช้ ทรัพยากรในเขตห้ามล่าฯ	1	1	1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

เนื้อหาของข้อคำถาม	R			ΣR	IC
	1	2	3		
เกณฑ์กำหนดมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร					
โดยกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีมาตรการในการควบคุมดังนี้					
1. ห้ามใช้โดยเด็ดขาด					
2. ใช้โดยต้องควบคุม					
3. ใช้ได้บางฤดู					
4. ใช้ได้อิสระ					
1. การจับนก	1	1	1	3	1
2. การจับปลา	1	1	1	3	1
3. การจับสัตว์เลื้อยคลาน	1	1	1	3	1
4. การจับสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (เต่า กบ เขียด)	1	1	1	3	1
5. การเก็บเกี่ยวพืชยืนน้ำ (กระตูด ช้อ กก เหือ แคม หญ้า)	1	1	1	3	1
6. การเก็บเกี่ยวพืชน้ำ (บัว ผักนึ่ง)	1	1	1	3	1
7. การเลี้ยงวัว ควาย	1	1	1	3	1
8. การเพาะปลูก	1	1	1	3	1
9. การทำนาทุ่ง	1	1	1	3	1
10. การเลี้ยงปลา	1	1	1	3	1
11. การใช้น้ำ การนำน้ำไปใช้หรือการชักน้ำออกจากทุ่ง	1	1	1	3	1
12. การท่องเที่ยว	1	1	1	3	1
13. การศึกษาธรรมชาติให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้	1	1	1	3	1